

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Mirkka Luomaranta

Kuvakirjasta on moneksi

Tarpeellisten aiheiden kartoitus Ilmajoen sosiaali- ja kasvatusalan työssä

Opinnäytetyö

Kevät 2021

SeAMK Sosiaali- ja terveystieteiden
Sosionomi (AMK)

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Mirkka Luomaranta

Työn nimi: Kuvakirjasta on moneksi: Tarpeellisten aiheiden kartoitus Ilmajoen sosiaali- ja kasvatustalon työssä

Ohjaaja: Arja Hemminki, lehtori

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 69

Liitteiden lukumäärä: 3

Kuvakirjoja on julkaistu monipuolisesti eri aiheista ja myös vaikeana pidettyjä aiheita käsitelään kuvakirjoissa lapsentasoisesti. Kuvakirja on laajasti käytössä eri aloilla lasten kanssa työskennellessä ja se toimiikin laadukkaana työvälineenä useissa tilanteissa. Lukemisen merkitys lapsen kehitykseen on kiistatonta, sillä lukeminen edistää kielenkehitystä, sanavaraston muodostumista ja tulevaisuuden oppimisvalmiuksia. Kirjan lukeminen lapselle vahvistaa vuorovaikutusta ja luetusta kirjasta keskusteleminen kehittää lapsen keskustelutaitoja. Vaikeinakin pidettyjä asioita voidaan käsitellä lapsen kanssa kirjallisuuden avulla. Onkin yleistä, että vaikeana pidetyt aiheet, kuten kuolema, on siirretty käsiteltäväksi eläinmaailmaan. Näin lapsen ja aikuisen on helpompi lähestyä ja puhua aiheesta, joka on muutoin vaikea sanoittaa tai ymmärtää.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja käytössä oli puolistrukturoitu kysely sekä teemahaastattelu. Kysely lähetettiin Ilmajoella sosiaali- ja kasvatustalon ammattilaisille ja vastauksia saatiin 15. Haastatteluun osallistui Ilmajoen kunnankirjaston lastenkirjastotyöstä vastaava ammattilainen. Tutkimus selvittää, miten kuvakirjaa käytetään Ilmajoella lasten kanssa tehtävässä työssä, millaisia kuvakirjojen aiheita koetaan tarpeellisiksi ja miten kyseisiä aiheita on kuvakirjoissa käsitelty.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kuvakirja on laajasti käytössä jokaisella kyselyyn osallistuneella taholla. Kuvakirjaa käytetään monipuolisesti työvälineenä ja lukemista pidetään merkityksellisenä. Ilmajoella tarpeellisimmiksi koetuiksi kuvakirjojen aiheiksi nousivat tunnetaidot, anteeksiantaminen ja -pyytäminen, suru ja kuolema sekä eroaminen. Ammattilaiset nostivat esiin myös pelaamiseen, yökyläilyyn ja neuropsykiatrisiin häiriöihin liittyvien kuvakirjojen tarpeellisuuden. Tutkimuksessa kävi ilmi, että kuvakirjoissa esiintyneet aiheet käsiteltiin kirjoissa konkreettisesti ja helposti ymmärrettävästi. Vaikeita asioita käsittelevät kirjat olivat lisäksi toiveikkaita ja lohdullisia.

¹ Asiasanat: kuvakirjat, aiheet, sosiaaliala, kasvatustalon työssä, lukeminen

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author: Mirkka Luomaranta

Title of thesis: The Complexity of a Picture Book: Needed Topics in Social and Educational Sectors in Ilmajoki

Supervisor: Arja Hemminki, Senior Lecturer, PhD, MSc

Year: 2021

Number of pages: 69

Number of appendices: 3

Picture books have been published in a diverse range of topics. Difficult topics can also be handled in picture books in the way that a child understands. Picture books are widely used in many different fields that work with children and it is an excellent tool in many kinds of situations. The significance of reading is undeniable. Reading promotes language skills, vocabulary and learning capabilities. Reading a book to children strengthens interaction, and conversation in the book improves a child's conversational skills. Topics that have also been held difficult with children can be handled by means of literature. Challenging topics, like death, are usually transferred to the animal world. It is easier for children and adults to approach and talk about these topics, which otherwise are hard to explain or understand.

This thesis is a qualitative research, and the research material was collected by using semi-structured survey and focused interview. The survey was sent to social work and educational professionals in Ilmajoki and 15 people responded to the survey. The interview was attended by children's library work professional from Ilmajoki municipal library. The research explains how picture books are used in work with children in Ilmajoki, what kind of topics are needed, and how these topics are handled in picture books.

The results showed that all the involved sectors used picture books widely. Picture books are used in various ways as a tool, and reading is considered meaningful. The most needed topics in Ilmajoki are emotional skills, forgiveness, apologizing, grief, death and divorce. The professionals pointed out that topics such as gaming, sleepover and neuropsychiatric disorders are also needed. This research indicated that topics in picture books were dealt in concrete ways and easily to understand. Picture books with difficult topics are also providing hope and comfort.

¹ Keywords: picture books, topics, social work, education sector, reading

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo	6
1 JOHDANTO	7
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET	9
2.1 Aiemmat tutkimukset	9
2.2 Tutkimuskysymykset	10
2.3 Ilmajoen kunnankirjasto	10
2.4 Tutkimukseen osallistuvat tahot	12
3 KUVAKIRJA KIRJALLISUUDESSA	14
3.1 Kuvakirjan määritelmä	14
3.1.1 Voimaannuttava kuvakirja	15
3.1.2 Ongelmalähtöinen kuvakirja	16
3.2 Vaikeiden asioiden käsittely kuvakirjassa	17
3.3 Lapsi ja kirjallisuus	18
4 KIRJALLISUUDEN KÄYTETTÄVYYS LASTEN KANSSA TYÖSKENNELLESSÄ	22
4.1 Kirjallisuusterapia ja kirjan terapeuttinen käyttö	22
4.2 Kirjallisuuskasvatus ja kirjan pedagogisuus	24
4.3 Puheterapia ja kielelliset vaikeudet	26
4.4 Asioiden havainnollistaminen	27
4.5 Kuvakirja keskustelun avaajana	28
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
5.1 Laadullinen tutkimus	30
5.2 Tutkimusaineisto	31

5.3	Tutkimusaineiston analysointi.....	33
5.3.1	Tutkimusaineiston sisällönanalyysi	33
5.3.2	Kuvakirjojen analyysi	35
5.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	35
6	TUTKIMUSTULOKSET	38
6.1	Käyttö nyt.....	38
6.2	Käytön mahdollisuudet.....	41
6.3	Kuvakirjojen aiheiden tarpeet	43
7	KUVAKIRJOJEN ANALYSOINTI.....	49
7.1	Tunnetaidot.....	49
7.1.1	Suru ja kuolema.....	49
7.1.2	Anteeksipyytäminen ja -antaminen	50
7.2	Eroaminen.....	52
7.3	Pelaaminen, ruutuaika ja sosiaalinen media.....	54
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
9	POHDINTA.....	60
	LÄHTEET	62
	LIITTEET	70

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1: Esimerkki sisällönanalyysistä.....	34
Kuvio 1: Sanojen tuottamisen kehitys.	24
Kuvio 2: Kuvakirjojen aiheiden tarpeet top15.....	44
Taulukko 1: Lastenkirjojen lainausmäärät Ilmajoella.....	11
Taulukko 2: Lukutuokion keskustelua aktivoivat tekniikat.	29
Taulukko 3. Kyselyyn vastanneet.	32
Taulukko 4: Kuvakirjan käyttö nyt.	39
Taulukko 5: Kuvakirjan käytön mahdollisuudet.	42
Taulukko 6: Arkielämä ja ihmissuhteet.....	45
Taulukko 7: Tunnetaidot ja tunteiden ilmaisu.....	46
Taulukko 8: Erilaiset elämäntilanteet ja arat aiheet.....	47
Taulukko 9: Lapsen arkeen liittyvät tapahtumat.....	48

1 JOHDANTO

Kuvakirjoja käytetään laajasti lasten kanssa työskennellessä ja niitä on saatavilla todella monipuolisesti eri aiheista. Kirjastotyössä olen kohdannut useita asiakastilanteita, joissa kysytään johonkin tiettyyn aiheeseen tai ongelmaan sopivaa kuvakirjaa. Aiheenmukaisen kuvakirjan löytäminen on hankalaa ja aikaa vievää, sillä kuvakirjoja on kirjastoissa runsaasti ja ne on järjestetty hyllyyn tekijän mukaan. Kuvakirjojen aiheuuttelolle on Ilmajoen kirjastossa tarvetta ja se tulee palvelemaan asiakkaiden lisäksi sekä kirjastoalan ammattilaisia että lasten kanssa työskenteleviä. Vaikka useat tutkijat sekä eri kirjastot ovat aiemmin luoneet erilaisia listoja kuvakirjojen aihealueista, halusin tutkia, millaisia tarpeita Ilmajoella on kuvakirjojen suhteen.

Kiinnostuin myös siitä, miten lasten kanssa työskennellessä kuvakirjoja voi hyödyntää ja millaisin yhteistyömuodoin kirjasto voisi tukea sosiaalialan ammattilaisia. Olen itse toiminut kirjastoalalla 15 vuotta ja sosionomiksi opiskellessani olen pohtinut, miten voisin parhaiten hyödyntää kirjastoalan kokemusta sosiaalialan työssä. Lastenkirjallisuus sekä lasten kirjallisuuskasvatus on minulle tärkeää ja olen huolissani siitä, että lapsille lukeminen on jäänyt erilaisten digilaitteiden jalkoihin. Toivon, että opinnäytetyöni voisi olla avuksi oikeanlaisten kirjojen löytämiseen tilanteissa, joissa kirjallisuutta voisi käyttää avuksi. Lisäksi toivon opinnäytetyöni lisäävän sosiaali- ja kasvatustieteiden ammattilaisten tietoisuutta siitä, miten paljon eri aiheisia kuvakirjoja on saatavilla.

Ajatus opinnäytetyöni aiheesta nousi esiin Jaana Alasen (2014) opinnäytetyöstä, jossa selvitettiin, miten lastenkirja voimaannuttaa ja millaista yhteistyötä Kurikassa voisivat kirjasto ja sosiaalitoimi tehdä perhetyön kannalta. Tutkimuksessa havaittiin tavallisesta perhe-elämästä kertovien kuvakirjojen tarve (Alanen 2014, 65). Lastenkirjallisuuden aiheita käsittelevät tutkimukset ovat lähes poikkeuksetta kirjasto- ja tietopalvelualan opiskelijoiden tekemiä, joten päätin tehdä tutkimuksen sosiaalialan näkökulmasta. Sosiaalialan opinnäytetyöt, jotka liittyvät lastenkirjallisuuteen, ovat pääsääntöisesti koskeneet kuvakirjan tekemistä valitusta aiheesta ja sen käyttämistä työvälineinä.

Opinnäytetyössäni tutkin, minkä aiheen kuvakirjoille on tarvetta Ilmajoen kunnassa lasten kanssa työskentelevien näkökulmasta. Tutkimuksen tulosten myötä kirjasto pystyy kohdentamaan kuvakirjojen hankintaa vastaamaan todellista tarvetta. Tutkin, miten ja millaisissa tilanteissa kuvakirjoja käytetään työkaluna varhaiskasvatuksessa, sosiaalityössä ja terapiatyössä. Selvitän myös, millaisia yhteistyömuotoja sosiaalialan ja kirjaston välille voisi luoda.

Opinnäytetyöni ohessa valmistuva aiheenmukainen kirjalista tulee toimimaan työkaluna sekä kirjaston henkilökunnalle että lasten kanssa työskenteleville, mutta myös kirjaston asiakkaille. Vaikka erilaisia kirjastoja kuvakirjoista onkin jo ennestään laadittu monissa kirjastossa, se ei välttämättä tarkoita, että kyseisten listojen kirjat löytyisivät Ilmajoen kirjastosta. Olen pyrkinyt kokoamaan listaan sellaisia kuvakirjoja, jotka ovat saatavilla oman kunnan kirjastosta, tai ainakin Eepos-kirjastojen kokoelmasta. Ilmajoen kirjasto kuuluu 22 kunnan kirjastojen muodostamaan Eepos-kirjastokimppaan. Kuvakirjojen aiheiden tarpeet olen kartoittanut kyselyllä Ilmajoen kunnan sosiaalitoimen, varhaiskasvatuksen, erityisopetuksen, järjestöjen sekä JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän Ilmajoen perhekeskuksessa lasten kanssa työskenteleville. JIK ky on Ilmajoen kunnan ja Kurikan kaupungin liikelaitoskuntayhtymä, joka tuottaa terveydenhuollon palvelut molempiin kuntiin sekä sosiaalipalvelut Kurikan kaupungille. (JIK ky, [viitattu 16.2.2021].) Lisäksi kartoitin Ilmajoen kunnankirjaston näkökulmaa eri aihealueiden tarpeista haastatteleamalla lastenkirjastotyöstä vastaavaa kirjastoammattilaista.

Tutkimusaineiston perusteella tarpeellisiksi koettujen aiheiden mukaisista kuvakirjoista tein sisällönanalyysin ja tutkin, miten kyseistä aihetta kuvakirjassa käsitellään. Tutkin kolmen eri aiheen kuvakirjoja ja pohdin, miten kyseistä aihetta on kirjassa käsitelty.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TAVOITTEET

Lastenkirjallisuuden merkitystä on tutkittu paljon monesta eri näkökulmasta. Tässä luvussa esitellään aiempia tutkimuksia, kerrotaan tutkimuskysymykset sekä kuvataan tutkittavaa toimintaympäristöä ja tahoja, joista tutkimusaineistoa kerättiin.

2.1 Aiemmat tutkimukset

Lastenkirjallisuutta on tutkittu paljon. Tutkimuksissa on selvitetty kirjallisuuden merkitystä ja kirjallisuustutkimusta, lastenkirjojen kasvatuksellista ja kielellistä merkitystä sekä tiettyä aihepiiriä koskevia kirjoja. Monissa aiemmissa opinnäytetöissä on käsitelty lastenkirjojen kuvituksen merkitystä. On myös useita opinnäytetöitä, joissa on tutkittu tietyn aiheen kirjallisuutta ja luotu tutkimuksen yhteydessä kyseisen aihealueen kirja. Esimerkiksi Eeva Pihan, Tanja Saukonon ja Noora Virolaisen (2006) opinnäytetyö ”Emman kirja surusta: realistisesti kuolemaa käsittelevä lastenkirja” tutkii sisaruksen kuoleman realistista käsittelyä kuvakirjassa, jonka he opinnäytetyönään tekivät. Niina Veteläinen (2011) puolestaan tutki opinnäytetyössään ”Leo-nalle ja iloton isä” vaikeiden asioiden kertomista satujen avulla. Opinnäytetyössä käytettiin tutkimusta varten tehtyä Leo-nallesta kertovaa satua, joka on lisätty myös opinnäytetyön liitteeksi.

Merkittävä lastenkirjallisuuden tutkija on Päivi Heikkilä-Halttunen (2010), joka on tutkinut lasten- ja nuortenkirjallisuutta monin eri tavoin. Hänen teoksensa ”Minttu, Jason ja Peikönhäntä” on listannut kuvakirjoissa esiintyviä kipeitä ja vaikeita aiheita. Kirjassa on myös erilaisia tapoja aiheiden käsittelemiseen kirjan avulla. Lisäksi hän on kirjoittanut useita teoksia ja artikkeleita lukemisen merkityksestä lapsille sekä lastenkirjallisuuden nykyaikaisesta tutkimuksesta. Silja Mäki ja Pirjo Arvola (2009a; 2009b) puolestaan ovat tutkineet teoksissaan ”Satu kantaa lasta” ja ”Tarina tukee lasta” lasten- ja nuorten kirjallisuusterapiaa. Varsinaisen terapiaoppaan lisäksi teoksista löytyvät kirjalistat terapeuttisesti toimivista saduista ja tarinoista. Kuvakirjoja on luokiteltuna aihepiireittäin Ulla Lehtosen (1988) teoksessa ”Aihepiirit aakkosissa: valikoima lasten kuva- ja tietokirjoista aihepiireittäin”. Teos on kuitenkin käytännön työkaluna eittämättä liian vanha, sillä se on julkaistu vuonna 1988 ja suurin osa teoksen kirjoista sittemmin on jo poistunut kirjaston valikoimista. Mervi Koski (2000; 2003; 2005) on koonnut kuvakirjoja aiheittain kolmeenkin eri teokseen 2000-luvulla: Kuvakirjojen aihepiirit aakkosissa: valikoimaluettelot 1–3.

Julkaistujen tutkimusten lisäksi monet kirjastot päivittävät nettisivuilleen aiheenmukaisia listoja lastenkirjallisuudesta. Esimerkiksi Järvenpään kaupunginkirjaston verkkosivulla on lista vaikeiden aiheiden kuvakirjoihin, kuten avioero tai kiusaaminen (Mitä lukisin?, [viitattu 1.5.2020]). Lastenkirjastoinstituutin materiaalipankista on myös selailtavissa aihealueittain kirjoja, joista osa myös alle kouluikäisille sopivia. Materiaalipankki on suunnattu opettajille, jolloin joukossa on kuvakirjojen lisäksi myös enemmän tekstiä sisältäviä lastenkirjoja. (Materiaalipankki, [viitattu 1.5.2020].)

2.2 Tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tuoda esiin kuvakirjojen tarjoamat mahdollisuudet lasten kanssa työskennellessä.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

- Minkä aiheen kuvakirjoja lasten kanssa työskentelevät tarvitsevat Ilmajoella?
- Miten kuvakirjaa käytetään apuvälineenä lasten kanssa työskennellessä?
- Miten tarpeellisiksi koetut aiheet kuvakirjoissa näkyvät ja millainen niiden käytettävyys työskennellessä on?

Tutkimuskysymysten vastausten perusteella kirjasto kykenee kohdentamaan aineistohankinnat vastaamaan todellista tarvetta sekä pohtimaan erilaisia yhteistyömuotoja eri tahojen kanssa.

Tutkimuksen ohessa valmistuu aihealueiden mukainen kuvakirjalista. Lista jää käytettäväksi sekä kirjastolle, yhteistyötahoille että kirjaston asiakkaille.

2.3 Ilmajoen kunnankirjasto

Ilmajoen kunnankirjasto palvelee sekä oman että muiden kuntien asukkaita. Kirjasto on avoinna maanantaista keskiviikkoon 12–19, torstaisin 12–16, perjantaisin 10–16 ja lauantaisin 11–15. Kesälauantaisin kirjasto on suljettuna toukokuun ja syyskuun välisen ajan. Henkilökunnan palveluaikojen lisäksi omatoimikirjastoon pääsee asioimaan palveluun rekisteröityneet asiakkaat. Omatoimikirjasto palvelee aamuseitsemästä iltayhdeksään sekä arkisin että viikonloppuisin. Kirjastoauto kiertää kunnan jokaisessa kylässä ja käy esimerkiksi kaikilla kunnan

kouluilla sekä päiväkodeilla. Lisäksi kouluille ja päiväkodeille kerätään pyynnöstä kirjapaketteja luokkiin tai varhaiskasvatuksen ryhmiin käytettäväksi.

Lukemisen edistämiseen kirjaston henkilökunta osallistuu kirjavinkkaamisella, kirjastonkäytön opetuksella sekä satutuokioilla. Keskustan läheisyydessä olevien koulujen luokat tulevat pääsääntöisesti kirjaston tiloihin ja kauempana sijaitsevien luokkien kirjavinkkaukset järjestetään koulussa. Usein kauempana sijaitsevat koulut saattavat yhdistää kirjastossa käynnin esimerkiksi uimahallikäynnin yhteyteen. Luokille vinkatut kirjat lainataan etukäteen koulun tai luokan kirjastokortille, jolloin kirjat saavat vinkkauksen jälkeen jäädä luokkaan ja lapset pääsevät lukemaan niitä välittömästi. Satutuokiot ovat olleet suosittuja, ja perheiden lisäksi myös keskustan läheisyydessä asuvat perhepäivähoitajat ovat olleet aktiivisia käyttäjiä. Vuonna 2019 satutuokioita järjestettiin syksyllä ja keväällä joka toinen perjantaiamu ja niissä kävi keskimäärin 15 osallistujaa.

Suomen yleisten kirjastojen tilastoinnin mukaan vuonna 2019 lasten kaunokirjallisuutta on hankittu Ilmajoen kunnankirjastoon 1 500 kappaletta, toki näistä on kuvakirjoja vain osa, sillä samaan kategoriaan sisältyy muun muassa lastenkirjat ja sadut sekä nuorten kaunokirjallisuus. Lapset ja lapsiperheet ovat kirjastoille merkittävä käyttäjäryhmä. Lainausmäärä lasten kaunokirjallisuuden osalta Ilmajoella oli 66 216 lainaa/vuosi. Taulukosta 1 näkyy, että vuonna 2019 lastenkirjojen lainausmäärä oli vähän yli puolet vuoden lainojen kokonaismäärästä. Lasten kaunokirjallisuuden osuus kokonaislainamäärästä on lähes 40 prosenttia. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 30.9.2020].)

Taulukko 1: Lastenkirjojen lainausmäärät Ilmajoella (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 30.9.2020]).

Lainaus: Kokonaislainamäärä	176 178	100 %
Lainaus: Lapset yhteensä	91 060	53 %
Lainaus: Kaunokirjat, lapset	66 216	38 %
Lainaus: Tietokirjat, lapset	24 844	15 %

2.4 Tutkimukseen osallistuvat tahot

Ilmajoen kunnan lapsiperheiden sosiaalipalveluissa työskennellään lasten ja perheiden kanssa. Kunnan sosiaalipalvelut hoitavat sosiaalihuoltolain mukaiset tuen tarpeen arvioinnit sekä lastensuojeluilmoitukset. Lapsiperheille on tarjolla kotipalvelua, perheohjausta, tukiperhe- sekä tukihenkilötoimintaa. Työntekijät ovat sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia, perheohjaajia sekä lapsiperheiden kotipalvelun työntekijöitä. (Lapsiperheiden sosiaalipalvelut, [viitattu 1.10.2020].)

JIK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän Ilmajoen perhekeskus tarjoaa lapsiperheille monialaisia palveluita. JIK ky:n tarjoamat palvelut Ilmajoella ovat äitiys- ja lastenneuvolan perheneuvolan palvelut sekä erilaiset terapiapalvelut. Perhekeskuksessa lasten kanssa työskentelevät muun muassa terveydenhoitajat, lääkärit, psykologi, kuntoutusohjaaja, perheohjaaja, sosiaalityöntekijä sekä erilaiset terapeutit. (Perhekeskus, [viitattu 1.10.2020].)

Ilmajoen kunnassa on 30 päiväkotia sekä useita perhepäivähoitajia ympäri kuntaa. Päiväkoteja on eri kokoisia, ja suurimmat niistä sijoittuvat keskustaan sekä Ahonkylän alueelle. Esiopetusta on saatavilla kuudessa eri yksikössä. (Ilmajoen päiväkodit ja eskarit, [viitattu 1.10.2020].) Lisäksi Ilmajoella on koulun yhteydessä toimivia esiopetusyksiköjä, joissa ei esiopetuksen lisäksi ole päivähoitomahdollisuutta (Esiopetus, [viitattu 16.2.2021]). Lukeminen ja tarinat näkyvät Ilmajoen varhaiskasvatussuunnitelmassa, jossa otetaan huomioon lapsen kielellinen ilmaisu sekä kielenkehitys. Kielenkehityksen yhtenä keinona mainitaan lukeminen ja tarinoiden kerronta. Varhaiskasvatussuunnitelma korostaa monipuolista lastenkirjallisuutta sekä rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. (Ilmajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 18.3.2020.)

Ilmajoen kunnassa on erityisopettajia, kiertäviä erityisopettajia, erityisluokanopettajia sekä kiertäviä erityislastentarhanopettajia. Ilmajoella on kaksitoista alakoulua, joista osassa on erityisopettaja saatavilla päivittäin ja osassa palvelevat kiertävät erityisopettajat. Yhdessä keskustaluokan koulussa toimii kaksi pienluokkaa ja toisessa koulussa tupaluokka sekä kuntouttava luokka. (Alakoulut, [viitattu 1.10.2020].) Ilmajoen alakouluissa taataan jokaiselle oppilaalle riittävä ja oikea-aikainen tuki lähtökohtaisesti omassa lähikoulussa. Ajatuksena on, ettei erityisopetusta eriytetä perusopetuksesta, vaan ne pyritään sulauttamaan toisiinsa. (Aspila-Renkola ym. 2016, 3.)

Järjestösektorilla Ilmajoella lasten kanssa toimiva taho on Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ilmajoen yhdistys. Järjestöllä on aktiivista toimintaa lapsiperheiden parissa ja se ylläpitää keskustan läheisyydessä sijaitsevaa Perhetalo Aurinkoista, jossa on aktiivista toimintaa perheille ja erilaisille ryhmille. Perhetalo Aurinkoinen on avoinna arkipäivisin avoimena perhekahvilana sekä avoimesti kaikille että kohdennettuna tietyille ryhmälle, kuten pienten vauvojen vanhemmille. Lisäksi järjestö tarjoaa lastenhoitopalveluita, leikkikenttätoimintaa ja katupartiointia. (MLL Ilmajoki Ry, [viitattu 1.10.2020].)

3 KUVAKIRJA KIRJALLISUUDESSA

Kuvakirjan määritelmä on haasteellinen. Kuvakirja voi genreltään olla fantasiaa, historiaa tai melkein mitä vain. Lisäksi kuvakirja voi olla runollinen tai faktaan perustuva tiedollisempi kuvakirja. Tässä luvussa avataan kuvakirjan määritelmää sekä lukemisen merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykseen.

3.1 Kuvakirjan määritelmä

Kuvakirjasta ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Kuvakirja voidaan määritellä kaunokirjalliseksi teokseksi, jonka sivuilla esiintyy tekstin ohessa kuva tai kuvia. Tämän lisäksi kuvakirjoja erotellaan kuvan ja tekstin vuorovaikutuksellisuuden sekä niiden määrän suhteen. (Heinimaa 2001, 145–143.) Päivi Heikkilä-Halitus (2010, 11) määritelmän mukaan kuvakirjoissa on tasapainoinen tekstin ja kuvan välinen suhde. Hänen mukaansa kuva ja teksti eivät välttämättä ole irrotettavissa toisistaan, vaan tarinan tulkintaan vaaditaan molempia. Toisinaan kuva voi tehdä kirjassa esiintyvistä tunnetiloista jopa voimakkaampia kuin pelkkä teksti. Maria Nikolajevan ja Carole Scottin (2006, 1) mukaan kuvakirjassa sekoittuu kahden eri tason kommunikaatiota: visuaalista ja verbaalista. Kuva ja teksti ovat molemmat olennaisena osana tämän kirjallisuudenlajin määritelmää: ilman kuvaa teksti jäisi latteaksi ja vastaavasti ilman tekstiä kuvan merkitys jäisi kapeaksi. Nikolajeva (2016, 11) määrittelee kuvakirjan myös yksilölliseksi visuaalista ja verbaalista tietoa yhdistäväksi taiteen lajiksi. Hän toteaa, että kuvakirjan tarjoama informaatio eroaa romaanin tai tarinan kerronnasta. Kuvakirjan informaatio on hänen mukaansa yhteneväisempi teatterin tai elokuvan tarjoamaan informaatioon, jossa kuvakirjan lukija kokoaa merkityksiä erilaisista elementeistä: tässä tapauksessa tekstistä ja kuvasta.

Kuvakirjojen määrittelyissä tuodaan esiin norjalaisen Torben Gregersenin lajittelu neljään tyyppiin kerronnan ja kuvituksen suhteen mukaan. Kuvakirja voi olla katselukirja, jossa on erilaisia kuvia ilman, että niihin sisältyy välttämättä minkäänlaista kirjoitettua kerrontaa. Kuvakertomus perustuu kuvien tarinaan, jolloin kirjassa on tekstiä hyvin vähän, jos lainkaan. Kuvakirjassa teksti ja kuvat muodostavat yhteisen kokonaisuuden ja ovat molemmat keskeisessä roolissa sekä tasa-arvoisia toisiinsa nähden. Kuvitettu lastenkirja puolestaan sisältää kuvia joissain kohdissa kirjaa, mutta tarina on ymmärrettävissä myös pelkän tekstin perusteella. (Nikolajeva & Scott 2006, 6; Karasma & Suvilehto 2014, 18; Nikolajeva 2016, 16.)

Kuvakirjoja on monen tyyppisiä, riippuen niiden kohderyhmästä tai käyttötavasta. Katselukirjat on tarkoitettu perheen pienimmille ja ne on usein tehty ominaisuuksiltaan kestäviksi: pahviset, kankaiset tai muoviset sivut tai pieni koko. Kuvatarinassa kuvalla on merkittävä rooli, mutta tekstin määrä on katselukirjoihin nähden runsaampi, ollen kuitenkin vielä melko vähäinen. Varsinainen kuvakirja on sekä tekstin että kuvan perusteella tasavertainen, jolloin kuva ja tarina tukevat toisiaan. Tietokuvakirjat puolestaan ovat kuvitettuja teoksia, jotka sisältävät sekä faktatietoa että fiktiivistä kerrontaa. (Heikkilä-Halttunen 2010, 11.) Finton luokituksen mukaan kuvakirjat kuuluvat luokkaan 85.2, joka sisältää sekä lapsille että aikuisille tarkoitetut kuvakirjat. Luokkaan sisältyy myös runomuotoiset kuvakirjat. (Kuvakirjat, [viitattu 22.9.2020].) Aihealueiden tutkimuksessani rajasin aineiston koskemaan ainoastaan lapsille suunnattuja kuvakirjoja, joiden teksti on joko kertovaa tai runollista. Keräämässäni aiheenmukaisessa kirjalistassa olen rajannut kirjat pääasiassa kuvakirjoihin ja kuvatarinoihin sekä muutamaankin tietokuvakirjaan.

3.1.1 Voimaannuttava kuvakirja

Voimaantuminen on yksilön sisäinen tunne omista mahdollisuuksistaan. Voimaantumisen tunne edellyttää havahtumista ja valtaistumista. Tällöin yksilö kokee kykenevänsä vaikuttamaan tai hallitsemaan omaa elämäntilannettaan. Tärkeitä voimaantumisen tekijöitä ovat yksilön kokemat mahdollisuudet vaikuttaa omiin olosuhteisiinsa, päämäärien saavuttamiseen sekä vallansaamiseen oman elämänsä suhteen. (Räsänen 2006, 78–79.) Kuvakirjan avulla lapsi kykenee havahtumaan, että muillakin on samankaltaisia ongelmia sekä saamaan voimaantumisen tunnetta siitä, että hänkin pystyy kokemuksistaan selviämään.

Aino-Maija Lahtinen (2008, 165) kuvaa, että kirjallisuus lisää lukijan psyykkisiä voimavaroja merkityksensä ja mentaalisten prosessiensa myötä. Hänen mukaansa esimerkiksi ongelmanratkaisuun perustuvat kirjat tarjoavat lukijalle erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja, jotka voivat muokata lukijan omaa ajatusmaailmaa. Lahtinen (2008, 169–171) nostaa esiin myös, että kirjallisuuden avulla lukija pystyy saamaan asioille erilaisia merkityksiä ja ymmärryksen kokemuksia. Hän korostaa, että ihmisen haaveiden ja mielikuvituksen muodostama sisäinen maailma on tärkeä merkityksellisyyden ja yksilöllisyyden kokemisessa. Hyvänä apukeinona tähän Lahtinen mainitsee kirjallisuuden.

Voimaantumisen prosessin avulla ihminen kykenee löytämään omia voimavarojaan, vahvuuksiaan ja oppimaan itsestään enemmän (Voimaantuminen 18.9.2020). Voimavarojen

vahvistamiseen on perheessä moniakin eri keinoja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos nostaa esiin esimerkiksi yhdessäolon, läheisyyden, keskustelun sekä vuorovaikutuksen ja huumorin (Voimavaralähtöiset menetelmät 26.6.2020). Kuvakirja on lapsille ja perheille hyvä väline kaikkien näiden ominaisuuksien saavuttamiseen, sillä kirjaa lukiessa ollaan yhdessä ja lähekkäin, kirjan lukemisen myötä avautuu mahdollisuuksia keskusteluun ja usein kirjoissa on myös huumoria.

3.1.2 Ongelmalähtöinen kuvakirja

1970 ja 1980 -luvulla alkoi lastenkirjallisuudessa näkymään ongelmalähtöisyys. Kirjoissa nostettiin esiin yhteiskunnallisia ongelmia, jotka jäivät kirjan päähenkilön, yleensä lapsen, ratkaittavaksi, koska kirjassa esiintyvät aikuiset eivät siihen kyenneet. Lastenkirjallisuus otti teemoiltaan kantaa myös yleistyvimpiin ongelmiin, kuten koulukiusaamiseen, väkivaltaan tai erilaisiin pelkoihin. Ongelmalähtöisen kuvakirjan juoni etenee yleensä ongelman tunnistamisesta sen käsittelyyn ja lopulta ongelman ratkaisuun. (Heikkilä-Halttunen 2010, 47–48; 51–52.) Rebecca J. Lukens (2007, 107) kertoo ongelmalähtöisyyden alkaneen lastenkirjallisuudessa jo 1960-luvulla. Kirjoissa esiin nostetut ongelmat liittyivät usein sosiaalisiin ongelmiin, eivätkä niinkään niiden vaikutuksiin. Toki on otettava huomioon, että Lukensin tutkimus ei koske suomalaista kirjallisuutta, kuten Heikkilä-Halttusen tutkimus. 1990-luvulla sekä 2000-luvun alkupuolella alkoi uudelleen ongelmalähtöisen kuvakirjallisuuden suosio. Tällöin kuvakirjalla pyrittiin lisäämään tuottamaan lapsille lisää tietoa asioista ja ilmiöistä, jonka myötä myös ennakkoluulot ja pelot vähenisivät. (Heikkilä-Halttunen 2010, 278–279.)

Ongelmalähtöisen kuvakirjallisuuden suosio on Heikkilä-Halttusen (2010, 81) mukaan lisääntynyt ja tällä hetkellä niitä julkaistaan lähes mistä aiheesta tahansa. Lapsia ei enää suojella tai holhota yhteiskunnassa esiintyviltä, vaikeiltakaan ongelmilta, vaan ne esitetään kirjoissa lapsentasoisella tavalla. Kuvakirjoissa esitetyt ongelmat liittyvät usein arkipäiväisiin tapahtumiin, joita lapset päivittäin kohtaavat. Ongelmalähtöiset kuvakirjat kuvaavat arkirealismia ja antavat selviytymiskeinoja sekä lapsille että aikuisille. Ongelmalähtöisissä kuvakirjoissa nostetaan esiin lasta koskettava ongelma tai kriisi ja sen myötä kirjan päähenkilö ymmärtää ongelman sekä oppii siitä. Parhaimmillaan ongelmalähtöinen kuvakirja toimii lapselle eheyttävänä ja voimaannuttavana kokemuksena. (Heikkilä-Halttunen 2010, 279.) Nykypäivän ongelmalähtöisiä, arkirealismia kuvaavia ja tiettyyn teemaan liittyviä kirjoja kutsutaan myös täsmäkirjoiksi, jotka

auttavat lasta hahmottamaan arkitodellisuutta ja maailmankuvan eri näkökulmia (Mäki & Arvola 2009a, 28–29).

3.2 Vaikeiden asioiden käsittely kuvakirjassa

Kuvakirjoja julkaistaan lukuisista eri aiheista. Nykypäivän kuvakirjassa ei mikään aihe enää tunnu olevan tabu, vaan kuvakirjoissa voidaan lapsentasaanisesti kuvata mitä tahansa aihetta. Kuitenkin todella vaikeista aiheista, kuten itsetuhoisuudesta tai epätoivosta, julkaistaan lastenkirjallisuutta melko vähän. Keskustelua on herättänyt paljon myös se, mitkä aiheet koetaan lastenkirjallisuuteen soveliaina. Myös onnellisen lopun vaatimukset ovat aiheuttaneet keskustelua kirjailijoiden, kustantajien ja tutkijoiden välillä: valtaosan mielestä lastenkirjan tulee päättyä onnellisesti. Kuvakirjoista lapset saavat työkaluja vaikeiden asioiden käsittelemiseen sekä keinoja omien ongelmiensa peilaamiseen. (Heikkilä-Halttunen 2010, 78–79.) Lastenkirjallisuudessa on tapana siirtää vaikeat aiheet eläin- tai fantasiamaailmaan, jolloin lapsi kokee tilanteeseen samaistumisen turvallisemmaksi. Aiheen sijoittaminen eläin- tai fantasiamaailmaan saattaa auttaa myös aikuista käsittelemään vaikeaa asiaa yhdessä lapsen kanssa. Toki on olemassa myös realistisesti ihmiselämää kuvaavia vaikeiden aiheiden kuvakirjoja. (Heikkilä-Halttunen 2010, 13.) Erityisesti suru ja kuolema on koettu aiheiksi, joiden lähestymiseen kirjallisuus on oiva apuväline (Karasma & Suvilehto 2014, 311).

Soili Poijula (2016) teoksessaan *Lapsi ja kriisi* nostaa esiin erilaisia kriisi- ja traumatilanteita, joita lapset voivat kohdata. Hän (2016, 12) huomauttaa, että aikuisen on otettava puheeksi asiat, jotka lasta pelottavat ja järkyttävät. Hän myös korostaa (2016, 181), että lapsen voi olla vaikea ymmärtää tilanteita ja omia tunteitaan, koska hänellä ei ole vertailukohtaa, joka auttaisi asian ymmärtämisessä. Poijula tuo esiin useassa kohdassa (2016, 67; 132; 231; 276) kuvakirjoja, jotka voivat erilaisissa tilanteissa toimia apuna lapsille. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi kuoleman ja surun käsittely tai ahdistuksen, huolien tai murheiden hallinta. Poijulan (2016, 101) mukaan lapsen tulisi ymmärtää, että kaikki kohtaavat kuoleman jossain vaiheessa, kuolema on lopullista, eivätkä kuolleet tunne kipua tai mitään muutakaan. Mannerheimin Lastensuojeluliitto korostaa, että lapselle tulisi kertoa kuolemasta totuudenmukaisesti, mutta kuitenkin lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Tunteet on myös hyvä ilmaista ja näyttää lapselle rehellisesti, näin lapsi ymmärtää, että itku on sallittua ja aikuisellakin on lupa olla surullinen. (Lapsi ja läheisen kuolema 2019.) Toisinaan haastavissa olosuhteissa kasvaneet lapset voivat sulkea ahdistavia ja epämiellyttäviä muistoja sisäänsä, eivätkä he kykene tuomaan niitä esiin

tai muistamaan niitä. Tällöin aikuisten tehtävänä on auttaa lasta näiden muistojen käsittelemisessä. (Känkänen 2006, 145–146.)

Avioero on kriisi, jonka vuosittain kohtaa yli 30 000 lasta ja saman lapsen elämässä voi vastaan tulla useampikin erotilanne. Muuttunut tilanne pakottaa lapsen sopeutumaan uusiin olosuhteisiin. (Mäkijärvi 2014, 9.) Lapsen elämässä arjen rutiinit muuttuvat merkittävästi: perheenjäsenet muuttavat erilleen ja kotikin kenties vaihtuu (Mäkijärvi 2014, 122). Jari Sinkkonen huomauttaa, että eroaminen on yleisintä silloin, kun perheen lapset ovat 2–4 -vuotiaita. Tämä on hänen mukaansa huolestuttavaa, koska erotilanne osuu ajankohtaan, jolloin lapsen elämässä on muutenkin paljon samanaikaisia kehityshaasteita. (Pruuki & Sinkkonen 2017, 11.) Vanhempien erotessa lapsen turvallisuudentunne horjuu, mikä aiheuttaa lapsille stressiä ja rikkoo totutut rutiinit (Niemelä & Kääriäinen 2008, 42; Pruuki & Sinkkonen 2017, 23). Oman erokriisin keskellä vanhempien tulisi jaksaa käydä eroon liittyviä asioita läpi lastensa kanssa tai tarvittaessa etsiä lapselle joku muu turvallinen aikuinen, jonka kanssa lapsi voi käsitellä vanhempiensa eron myötä syntyneitä tunteita. Usein lapsi joutuu liian koville pyrkiessään sopeutumaan erotilanteeseen, tällöin lapsesta saattaa tulla vanhempansa surujen kuuntelija ja hän alkaa kantamaan vastuuta aikuisen hyväntuulisuudesta. Kuitenkin lapsi helposti samalla piilottaa omat tunteensa, jotta ei kuormittaisi vanhempiaan enempää (Pruuki & Sinkkonen 2017, 95–96.) Myös Mäkijärvi (2014, 25) korostaa, että lapset saattavat ottaa aikuisen vastuuta huomattessaan vanhemman väsyvän. Tämä olisi huomioitava, jotta lapsi voisi nauttia lapsuudesta ilman liian suuria vastuita esimerkiksi pienempien sisarusten hoitamisesta. Eroprosessin aikana lasta voisi herätellä keskusteluun vaikkapa lukemalla erosta kertovaa kuvakirjaa. Lukemisen jälkeen lapselta voi kysyä, millaisia ajatuksia esimerkiksi vuoroasuminen lapsessa herättää, tuntuuko ajatus kahden kodin välillä kulkemisesta vaikealta ja millaisia tunteita on kirjan päähenkilöllä mahtanut eri tapahtumahetkillä olla. (Gavigan, K., Kurts, S. & Mimms 2010, 139.)

3.3 Lapsi ja kirjallisuus

Lukemisen merkitys lasten kehitykseen on tutkimusten perusteella kiistatonta. Sen lisäksi, että lukeminen kehittää lapsen sanavarastoa ja luku- sekä kirjoitustaidon valmiuksia, on se hyödyllistä myös lapsen ymmärryksen kehittymiselle. Erityisen merkityksellistä on lapsen ja lukijan välinen vuorovaikutus, joka lukutilanteessa syntyy. (Luomaniemi, Lepola & Salmela 2010, 1.) Yhteiset lukuhetket aikuisen kanssa lisäävät vuorovaikutusta, joka puolestaan edistää lapsen

puheen- ja kielenkehitystä. Lisäksi lukeminen edistää lapsen mielikuvituksen kehittymistä, laajentaa lapsen sanavarastoa sekä edesauttaa oppimisvalmiuksia. On myös tutkittu, että iltasadun lukeminen pidentää lapsen yöunia. (Hakulinen & Mäkinen, [viitattu 13.10.2020].) Lukutilanteessa kieli on monipuolisempaa ja keskustelu pidempää, kuin arkisissa keskustelutilanteissa ja samalla lapsen mielikuvitus kehittyy lukutilanteessa virinneen kuvitteellisen maailman myötä (Suojala 2009, 41). Kirjoitettu teksti eroaa puhekielestä sanojensa ja lauserakenteidensa vuoksi. Kirjoitetussa tekstissä lapsi pääsee kohtaamaan vieraampia ja hankalampia sanoja ja lauserakenteita, kun arkinen puhekieli on yleensä yksinkertaisempaa. Usein hankalimmat asiat avautuvat lapselle asiayhteydessä, mutta erityisesti kirjoitetun tekstin lukeminen yhdistettynä lukijan kanssa käytyyn dialogiin laajentaa lapsen kielellistä tietoisuutta sekä tarkkaavaisuutta ja keskittymiskykyä. (Lerkkanen 2020, 191.) Maija-Leena Hakamo (2011, 59) korostaa, että tukea tulisi antaa lukemiseen oppimisessa erityisesti lapsille, joiden vanhemmilla on todettu lukuvaikeuksia tai puutteita kielellisissä taidoissa. Hän kuitenkin huomauttaa, että valitettavasti tällaisen riskiryhmän tilanne on juuri päinvastainen ja lapset, jotka eniten tarvitsisivat kotoa tukea esimerkiksi sanojen tunnistamiseen, eivät saa sitä riittävästi.

Monikielisyys on myös lasten kielenkehityksessä huomioitava asia. Lapsilla on yksilöllinen kyky omaksua kieltä, oli kyse sitten yhdestä tai useammasta kielestä. Kielen omaksumiseen vaikuttavat lapsen persoona ja temperamentti sekä myös mahdollisuudet kuulla ja käyttää kieltä. Lisäksi yhtäläisyyksiä on todettu olevan myös kielen omaksumisen taidoissa sekä äidin koulutuksen että sosioekonomisen aseman välillä. Nämä vaikuttavat esimerkiksi lastenkirjallisuuden saavutettavuuteen ja lapsille lukemisen tapoihin. (Smolander 2020, 344–345.) Monikielisissä perheissä on myös Hakamon (2011, 59) mainitsema riski lukuvaikeuksista tai puutteellisista kielellisistä taidoista. Monikulttuurisessa lastenkirjallisuudessa on myös huomioitava kielen lisäksi kirjallisuuden kulttuurinen merkitys. Vaikka nykypäivänä lastenkirjallisuutta ja kuvakirjoja käännetään monelle eri kielelle, ei toisesta kulttuuritaustasta tuleva lapsi välttämättä löydä kirjallisuudesta riittävästi yhtymäkohtia itseensä tai omaan elämäänsä. Siitä syystä olisikin tärkeää, että lapsille olisi saatavilla eri kulttuurien kuvakirjoja, joihin he voivat samaistua. (Rastas 2013, 6.) Vagn Plenge (2004, 28) nostaa kuitenkin esiin eri kulttuurien kirjojen saatavuuden ongelmia. Hänen mukaansa kustantajat suosivat kirjoja, jotka myyvät, eivätkä kenties pienlevikkiset valtavirrasta poikkeavat teokset ole niitä, jotka markkinoille pääsevät. Plengen mukaan aikuiset ovat usein sitä mieltä, että lapsille tulee lukea monipuolisesti eri kulttuurien kirjoja, mutta kulttuuriautenttiset kirjat ovat heidän mielestään kuitenkin liian erilaisia. Hän kuitenkin

korostaa (2004, 32), että lapset eivät välttämättä koe kirjoja liian erilaisiksi, koska heille ei vielä ole muodostunut stereotyyppioita tai ennakkoluuloja.

Vanhempien ja perheen merkitys lukukokemuksien saamiseen on suuri. Varhaisilla lukukokemuksilla on yhteys muun muassa lapsen lukemisen oppimisvalmiuksiin. Myös vanhempien omilla lukutottumuksilla on vaikutusta lasten lukutaidon kehittymiseen: paljon lukevien vanhempien lapset saavuttivat PIRLS-lukutaitotutkimuksessa selvästi kansallista keskiarvoa enemmän pisteitä. (Leino ym. 2017, 35–37.) Yhtenä lukutaitoa kehittävä tekijänä pidetään mahdollisuuksia yhteiseen sekä itsenäiseen lukemiseen. Runsas lastenkirjojen saatavuus kotona yhdistetään hyvään lukutaitoon. Kuitenkin on otettava huomioon, että Suomessa on hyvin laaja ja toimiva kirjastoverkko, joten omien kirjojen vähäinen määrä ei välttämättä ole suoraan sidoksissa siihen, millainen pääsy lapsella on kirjojen pariin. Lisäksi kirjastossa käyminen luo lapselle ja aikuiselle yhteistä tekemistä ja kirjojen omatoiminen valitseminen lisää lapsen osallisuutta ja aktiivista toimijuutta. (Lerikkanen 2020, 192.)

Kehityspsykologi Lev Vygotskin teorian mukaan lapsen kieli kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Teorian mukaan kieli on yksi väline ajattelun kehittymiseen, ja lisäksi leikki sekä mielikuvitus ovat kehityksen ja oppimisen kannalta tärkeitä. (Pound 2006, 40.) Vygotskin teoria korostaa sosiaaliskulttuurisen ympäristön ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen merkitystä (Nurmi ym. 2014, 97). Tämä teoria tukee sitä, että kuvakirjan lukukokemus yhdessä aikuisen kanssa edesauttaa lapsen kehitystä. Vygotskin teoriaan luotetaan tänäkin päivänä, ja useat kirjallisuuden teoreetikot tukevat hänen ajatustaan oppimisesta sosiaalisena prosessina (Gavigan, Kurtts & Mimms 2010, 126). Vygotskin mukaan lapsen oppimiselle on tärkeää lähikehityksen vyöhyke. Tämä vyöhyke tarkoittaa sellaista tilaa, jossa lapsi kykenee oppimaan itselleen uutta asiaa esimerkiksi vanhemman avustuksella, mutta ilman osaavamman ohjausta, ei oppimista tapahtuisi (Pound 2006, 41.) Lähikehityksen vyöhykkeellä ollaan kuvakirjan lukemisessa siinä vaiheessa, kun aikuinen lukiessaan ohjaa, kertoo ja selittää lapselle. Eri-ikäisille lapsille suunnatut kirjat toimivat tässä hyvänä apuvälineenä. Pienten kanssa voidaan tutkia kangas- tai pahvikirjaa ja siirtyä hiljalleen enemmän kuvia, tekstiä ja merkityksiä sisältäviin kuvakirjoihin.

Sveitsiläinen kehityspsykologi Jean Piaget on luonut toisen merkittävän kehitysteorian. Hänen mukaansa lapsella ei ole syntyjään valmiita kykyjä, vaan valmius reagoida ympäristöönsä. Lapsi kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa ympäristönsä sekä itseään ympäröivien ihmisten kanssa. Täten lapsi muodostaa toimintatapoja- ja sarjoja eli skeemoja, joita hän sulauttaa

(assimilaatio) tai mukauttaa (akkommodaatio) tilanteeseen sopivalla tavalla. (Nurmi ym. 2015, 23–24.) Myös tämä teoria tukee lapselle lukemisen merkitystä: kuvakirjoista lapsi pystyy oppimaan erilaisia toimintatapoja ja -malleja, joita pystyy tarvittaessa hyödyntämään omassa elämässään kohtaamiin tilanteisiin.

Tiina Huttu ja Kirsi Heikkinen (2017, 155) toteavat, että digitalisoitumisen myötä erilaiset laitteet ovat yleistyneet myös pienillä lapsilla. Kuitenkin lapsen aivot tarvitsevat kehittyäkseen monipuolista toimintaa, eikä pelkkä ruudun katselu riitä. Heidän mukaansa lapsen aivot tarvitsevat erityisesti vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Teknisten laitteiden kanssa lapsi ei koe vastavuoroisuutta, eikä niiden kanssa synny vuorovaikutusta (Heikkilä-Halttunen 2015, 213). Tämäkin tukee ääneen lukemisen merkitystä lapsen kehitykselle. Toki digitalisoituminen voi tuoda mukanaan myös parannuksia lastenkirjallisuuden saralla. Raine Koskimaa ja Linda Lahdenperä (2017, 77) nostavat esiin artikkelissaan, miten digitaalisuus näkyy lastenkirjallisuudessa. Erilaiset kirjasovellukset yhdistävät perinteistä lastenkirjaa ja teknologiaa. Tällöin perinteinen lastenkirja saa rinnalleen erilaisia vuorovaikutuksellisia elementtejä, kuten ääntä, oheismateriaalia, kolmiulotteisuutta tai pelillisyyttä. Laitteet ja sovellukset vaativat kuitenkin aikuisen läsnäolon, jotta ne voivat olla vuorovaikutuksellisia ja edistää lapsen kehitystä (Välimaa & Haapala 2020, 52–53.)

Yhteiskunnan digitalisoitumisen myötä myös lasten leikit ja pelit ovat siirtyneet osittain digitaaliseen muotoon. Tämä luo pohjaa lapsen tulevaisuudelle, jossa opiskelu ja työskentely tapahtuu enenevässä määrin digitaalisissa ympäristöissä. Digitaalinen pelaaminen on osa nykypäivän kulttuuria ja olisikin kiinnitettävä huomiota pelikasvatukseen, jotta voitaisiin ehkäistä pelaamisen aiheuttamia haittoja. (Harviainen, Meriläinen & Tossavainen 2013, 8–10.) Digitaaliset alustat ja älylaitteet voivat toimia oppimisen ja ajattelun tukemisessa, mutta oppiminen ei tapahdu teknologian ansiosta, vaan se oppiminen tapahtuu oppijan mielessä. Sen lisäksi oppiminen tarvitsee tuekseen sosiaalista vuorovaikutusta, opettajan ohjausta sekä apuvälineiden tukea. (Häkkinen 2019, 100.) Aikuisen tuki on tarpeen myös älylaitteiden ja tekniikan käytön rajoittamisessa, sillä lapsen itsesäätely on vielä kehittymässä, jolloin omatoiminen käytön rajoittaminen ja hallinta on vielä hankalaa (Moisala & Lonka 2019, 15). Parhaimmillaan älylaitteet ja teknologia kuitenkin tukevat oppimista ja luovuutta, kunhan hyvinvoinnin muista alueista, kuten levosta, ruokavaliosta ja liikunnasta, pidetään huolta. (Moisala & Lonka 2019, 20).

4 KIRJALLISUUDEN KÄYTETTÄVYYS LASTEN KANSSA TYÖSKENNELLESSÄ

Kuvakirja on hyvin monikäyttöinen esine. Viihdelukemisen lisäksi kuvakirjaa voi käyttää monin eri tavoin. Tässä luvussa käsitellään kuvakirjan käyttömahdollisuuksia lasten kanssa työskennellessä.

4.1 Kirjallisuusterapia ja kirjan terapeutin käyttö

Kirjallisuusterapia on luovaa toimintaa, jossa tavoitellaan muutosta. Päämääränä ei ole käytettävän aineiston analysointi tai sisällön kuvailu, vaan tavoitteena on, että asiakas tunnistaisi ja ilmaisisi omia tunteitaan. (Mäki & Kinnunen 2008, 12.) Kirjallisuusterapiassa voidaan käyttää joko valmista aineistoa, kuten painetut kirjat tai erilaiset tekstit, tai aineistona voi olla asiakkaan itsensä tuottama teksti. Valmista tekstiä käytettäessä terapeutin tehtävänä on saada asiakas tekstin kautta ymmärtämään omaa tilannettaan. (Suvilehto 2020, 36–38.) Useat tutkijat nostavat esiin Arleen McCarthyn ja Mary Hynes-Berryn nelivaiheisen prosessin, joka vaikuttaa kirjallisuusterapian taustalla. Ensimmäinen vaihe prosessissa on tunnistaminen, jossa lukija kiinnittää tekstissä huomiota mielikuvia herättävään asiaan. Toinen prosessin vaihe on tarkastelu, jossa lukija tarkastelee omia tunteitaan tunnistettua asiaa kohtaan. Kolmas vaihe on liittäminen, tai rinnakkain asettaminen. Tässä vaiheessa lukijalle voi nousta myös uusia mielikuvia ja mielikuvat voivat olla myös ristiriidassa keskenään. Lukija kykenee asettamaan mielikuvia rinnakkain ja vertailemaan niitä. Neljäs prosessin vaihe on omakohtainen soveltaminen. Tällöin lukijan mielikuva itsestään laajenee ja hän kykenee refleктоimaan omia tuntemuksiaan tekstistä nousseista mielikuvista. (Linnainmaa 2008, 29–31; Mäki & Arvola 2009a, 15; Suvilehto 2020, 72.)

Kirjallisuusterapeuttisia menetelmiä voivat työssään käyttää esimerkiksi psykologit, terapeutit, lääkärit, sosiaali- ja terveysalan työntekijät sekä kirjaston työntekijät. Kirjallisuusterapeutin nimitys ei ole lailla suojattu, mutta olisi suotavaa, että ohjaajalla olisi riittävä tieto ja kokemus kirjallisuuteen, kirjoittamiseen sekä lasten kehitysvaiheisiin. (Mäki & Arvola 2009a, 14.) Suomen kirjallisuusterapia ry on aloittanut toimintansa 1980-luvun alussa tuoden esiin kirjallisuusterapiaa ja sen käyttömahdollisuuksia. Yhdistys järjestää erilaisia kursseja ja kouluttaa sekä kirjallisuusohjaajia että kirjallisuusterapeutteja. (Tervetuloa kirjallisuuden pariin!, [viitattu

1.10.2020].) Yhtenä osana kirjallisuushaajien ja -terapeuttien koulutuksessa on lasten ja nuorten kirjallisuusterapia (Suvilehto 2020, 65–66).

Kaunokirjallisuuden käyttöä voidaan hyödyntää erilaisissa ohjaus- ja kasvatustilanteissa, jossa pyritään rohkaisemaan lasta. Lähtökohtana lasten kirjallisuusterapiassa on kaunokielisen teoksen lukeminen ja sen henkilöihin ja tapahtumiin samaistuminen. Satujen ja tarinoiden avulla lapsi kykenee hahmottamaan ja kokemaan myös asioita, joista ei ole puhuttu tai joita on pidetty vaikeina. Kirjallisuusterapiaa on hyödynnetty lasten kanssa esimerkiksi sairaaloissa, lastensuojelussa, kielellisten ongelmien kanssa, kuntoutuksessa sekä koulu- ja sanataideopetuksessa. (Suvilehto 2020, 66–67.)

Kirjallisuusterapeuttista toimintaa on sekä lastenkirjallisuuden lukeminen että lasten omien tarinoiden kuuleminen. Usein lapsi haluaa kuulla saman tarinan uudelleen ja uudelleen, koska kokee sen itselleen merkitykselliseksi. Lapsella saattaa olla tarve saada käsitellä ja ymmärtää kirjassa esiintyvää asiaa. Tästä syystä aikuisen tulisi jaksaa lukea samoja tarinoita tarvittaessa useamminkin kuin kerran. Toisinaan nämä merkittävät tarinat ovat mielessä vielä aikuisenakin. Sopiva kirjallisuus on suuri voimavara monien aiheiden käsittelyssä, ja nykypäivän lastenkirjallisuus käsittää runsaan määrän erilaisia aiheita. (Suvilehto 2020, 73–74.) Mielikuvitusmaailma on myös turvallinen paikka erilaisten tunteiden, kuten vaikkapa pelkojen käsittelyyn (Karasma & Suvilehto 2014, 317). Lukupiiritoiminta on terapeuttista toimintaa, joskaan sen käytöstä alle kouluikäisille lapsille ei ole tehty tutkimusta. Sanataidekoulujen järjestämiä kirjoihin perustuvia sanataidekerhoja on kuitenkin jonkin verran tutkittu ja niiden on todettu kirjallisuusterapeuttisin menetelmin tukevan lasten kasvua ja kehitystä ennaltaehkäisevästi. (Suvilehto 2020, 39.)

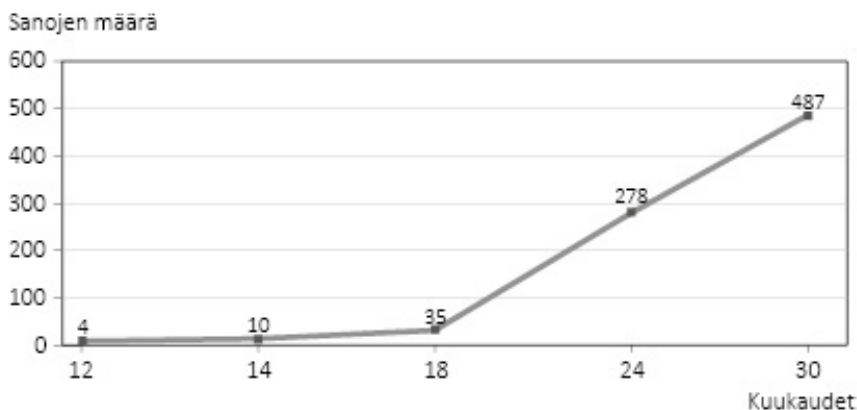
Sadutus on suomalainen menetelmä, jonka avulla lapsi voi muodostaa omista ajatuksistaan tarinaa. Sadutuksessa lapsi kertoo tarinaa, jonka aikuinen kirjoittaa sanatarkasti ylös. Tarinan valmistuttua aikuinen lukee sen ääneen, jolloin kertoja voi tahtoessaan vielä muuttaa sitä. Saduttamisen avulla lapsi on tapahtuman keskiössä, hän saa äänensä kuuluviin ja on aktiivinen osallistuja prosessissa. (Karlsson 2014, 18–20.) Sadutus sopii monenlaisiin tilanteisiin ja on hyvä väline monilla aloilla, kuten terapiatyössä tai sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijät ovat kokeneet sadutuksen hyväksi työvälineeksi, sillä sen avulla saadaan lapsi kohtaamisen keskiöön ja samalla luotua luottamusta. (Karlsson 2014, 128–130.) Suurimman hyödyn sadutuksesta saa käyttämällä sitä säännöllisesti ja useampia kertoja. Tällöin lapsen kulloisetkin ajatukset tulevat kuuluviin. Lapsen identiteetti kehittyy sadutuksen myötä, ja hän oppii kertomaan myös

muita ajatuksiaan ääneen. Tämän lisäksi sadutus on mukavaa yhdessäoloa. (Karlsson, [viitattu 5.10.2020].)

4.2 Kirjallisuuskasvatus ja kirjan pedagogisuus

Lastenkirjallisuus pitää sisällään myös pedagogisia kirjoja, joiden tavoitteena on opettaa lapselle esimerkiksi käsitteitä tai määritelmiä. Tällaiset kirjat voivat opettaa vaikkapa värejä, muotoja, vastakohtia, numeroita tai kirjaimia. Näissä kirjoissa on tekstin osuus hyvin vähäinen. Enemmän tekstiä sisältävissä pedagogisissa kirjoissa tarina on opettavainen ja aihe on lapselle hyvin arkinen, esimerkiksi pukeminen. (Suvanto & Ukkola 2020, 274.)

Erityisesti kielenkehityksen kannalta lukemisella on suuri merkitys. 1–2 vuoden ikäisen lapsen kanssa lukeminen on pitkälti kuvien osoittamista ja nimeämistä, mikä kehittää lapsen sanavarastoa sekä sanojen merkitysten ymmärtämistä. Sanavaraston kehittyminen on hyvin yksilöllistä ja puheen tuottamisen ikä vaihtelee suuresti. Lapsi kehittyy vähitellen ymmärtämään tarinaa. Edellytys tarinan ymmärtämiselle on kielellinen ja kognitiivinen kehitys, jota tukevat aikuisen kanssa koetut yhteiset lukuhetket. (Suojala 2007, 65–67.) Taaperoikäisen lapsen kanssa lukutilanteissa vuorovaikutuksellisuus alkaa hiljalleen lisääntymään (Heikkilä-Halttunen 2015, 37). Pieni lapsi ymmärtää sanoja jo paljon aikaisemmin, kuin itse pystyy niitä tuottamaan. Tämä näkyy esimerkiksi lapsen reagoimisessa omaan nimeensä, sekä usein toistuviin yksinkertaisiin ilmauksiin, kuten ”ei”. Toisen ikävuotensa aikana lapsi alkaa enemmän ymmärtää sanojen merkitsevän tiettyä kohdetta tai esinettä. Kuviossa 1 on nähtävissä, miten puolentoistavuoden ikäisenä lapsen sanavarasto alkaa kehittymään huimalla vauhdilla ja vuodessa lapsen tuottama sanojen määrä moninkertaistuu. (Nurmi 2015, 43–44.)

Kuvio 1: Sanojen tuottamisen kehitys (Nurmi ym. 2015, 44).

Lukuhetken tulisi olla kiireetön, jotta syntyy parhaat edellytykset keskustelulle. Ääneen lukeminen ja luetusta tarinasta keskusteleminen tukevat kielenkehitystä, luetunymmärtämisen valmiuksia sekä keskittymiskykyä. (Lerkkanen 2020, 183.) Tutkimusten mukaan luetun tekstin pohdiskelu ja reflektointi johtaa syvempään ymmärrykseen: ei pyritä vain ymmärtämään sanoja, vaan niiden merkitys. Luetusta tekstistä keskusteleminen on lapsen ajattelun ja kielen kehittymisen kannalta tärkeää. Samalla myös lapsen keskustelu- ja ilmaisutaidot kehittyvät. (Perheessä lukeminen 2020, 3–5.) Heikosti lukevien määrä on kasvanut ja tällä hetkellä lukuinto on selvästi laskenut. Vapaa-ajan lukeminen on jäänyt muiden harrastusten ja ajanviettotapojen jalkoihin. (Harmanen 2019.) Minna Harmanen (2019) korostaa, että mekaaninen lukutaito ei riitä, vaan sujuvasta lukutaidosta on hyötyä myös aikuisiällä. Hän huomauttaa myös, että heikko lukutaito voi johtaa osattomuuden tunteeseen, mikäli yksilön on vaikea ymmärtää esimerkiksi Kelan tai verohallinnon tekstejä.

Pirjo Suvilehto (2020, 40) nostaa esiin Ehrin kehitysmallin lukemisen oppimisessa. Mallin mukaan lukemisella on kolme eri tasoa. Ensimmäisessä tasossa, logografisessa vaiheessa, lukeminen on ikään kuin kuvien katsomista, esimerkiksi oma nimi tunnistetaan tekstistä muistamalla minkä näköiset kirjaimet nimen muodostavat. Toisen taso on alfabeettinen vaihe, joka on alkeellisen lukemisen vaihe. Sanoista tunnistetaan kirjaimia alku- ja loppupuolelta ja lopulta sana saa kokonaisuudessaan merkityksen. Kolmannessa tasossa, ortografisessa vaiheessa, lukeminen on jo sujuvaa, mutta vielä hidasta. Lukunopeuden kehittyminen vaatii paljon lukemista. Kirjallisuudessa on otettu huomioon lukemisen kehittyminen, ja lasten lukemaan opettamisen eri vaiheille on saatavilla erilaisia kirjoja. Päivä Heikkilä-Halttusen (2015, 118) mukaan varhaiskasvatuksessa on huomattu lasten kielellisten valmiuksien huononemista sekä erilaisia puheenviivästyksiä. Yhtensä osatekijänä tähän on pohdittu ääneen lukemisen vähenemistä. Lasten kirjallisuuskasvatus tulisikin olla kaikkien lasta ympäröivien aikuisten tehtävä.

Kirjallisuus toimii myös hyvänä apuvälineenä lasten sosiaalisten taitojen sekä tunnetaitojen opettelussa ja vahvistamisessa (Elswick 2018, 7). Erityisesti varhaiskasvatuksessa aikuisen rooli sosioemotionaalisten taitojen harjoittamisessa on merkittävä, sillä usein vaikeudet ja ongelmat ovat havaittavissa ennen kouluikää (Määttä ym. 2017, 8). Varhaiskasvatukseen tehdyn tutkimuksen mukaan kirjallisuutta käytetään paljon apuna sosioemotionaalisten taitojen harjoittelun tukena. Tutkimuksessa kysyttiin varhaiskasvatuksen alalla yleisesti tunnettujen menetelmien lisäksi muita menetelmiä, joita varhaiskasvattajat käyttävät. Näistä muista menetelmistä suurin mainintoja saanut oli Katri Kirkkopellon Piki-kuvakirjasarja. Tämän kirjan lisäksi

mainittiin myös muita tunteita ja tunteiden käsittelyyn liittyviä kirjoja. Samassa tutkimuksessa tutkittiin myös, millaisia konkreettisia käytäntöjä varhaiskasvatuksella oli käytössä sosioemotionaalisten taitojen opettelussa. Käytänteet luokiteltiin vastausten perusteella viiteen eri luokkaan ja kuudenneksi luokaksi muodostui muut käytänteet. Leikin ja satujen käyttö oli neljänneksi käytetyin menetelmä. (Määttä ym. 2017, 34–37.) Tunnetaitojen opetteluun lähtökohtana pitäisi olla tunnerehellisyys, sillä lapselle on hämmentävää, mikäli aikuinen antaa ristiriitaisia viestejä peittämällä omia tunteitaan. Tunnerehellisyyden opetteleminen lapsen kanssa alkaa eri tunteiden tunnistamisella ja nimeämisellä. (Haapasalo, Kirkkopelto & Repo 2019, 17.) Kuvakirja onkin tähän erinomainen apuväline. Esko Jalovaara (2009, 96–97) korostaa, että vanhempien lisäksi myös varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lapsen tunnetaitojen kehittymistä. Hän nostaa esiin tarinat hyvänä keinona siihen, miten lapset ymmärtävät syy- ja seuraussuhteita esimerkiksi kaveritaidoissa. Tunne- sekä empatiataitojen kehittymisessä vertaisryhmällä on tärkeä merkitys, mutta myös aikuisen antama roolimalli sekä kotona että varhaiskasvatuksessa on oleellinen. Erityistä haastetta tunteiden säätelyyn tuovat negatiiviset tunteet, kuten viha, kateus, suru, ahdistus ja häpeä. Tällöin lapsi tarvitsee aikuisen tukea, jotta pystyy selviytymään tunteiden aiheuttamasta pahasta olost. (Haapasalo ym. 2016, 13.)

4.3 Puheterapia ja kielelliset vaikeudet

Puheterapiassa on tavoitteena parantaa asiakkaan selviytymistä arjen kaikissa tilanteissa, kuten päivähoitossa, koulussa, työssä tai vapaa-ajalla. Puheterapia on kuntoutustoimintaa, jossa asiakkaalla voi olla vaikeuksia esimerkiksi puhumisessa, kielellisissä taidoissa, lukemisessa sekä sen ymmärtämisessä, äänessä, kommunikoinnissa tai suun ja nielun motorisissa toiminnissa. (Kerrot minulle -kuuntelen, [viitattu 12.10.2020].) Puheterapia on terapeutin ja asiakkaan sekä hänen lähipiirinsä yhteistyöhön perustuvaa muutokseen tähtäävää työtä. Puheterapia toteutuu vuorovaikutuksessa, joka ottaa huomioon asiakkaan valinnan vapauden ja itsemääräämisoikeuden. (Sellman & Tykkyläinen 2017, 36–37.) Puheterapia nojaa myös Vygotskin teoriaan, jossa oppiminen nähdään sosiaalisena prosessina. Vygotskin lähikehityksen vyöhyke -ajattelumalli toteutuu myös puheterapiassa: asiakas kykenee suoriutumaan haastavammista tehtävistä yhdessä taitavamman kumppanin, tässä tapauksessa puheterapeutin, kanssa. (Sellman & Tykkyläinen 2017, 145.) Lasten kielellisissä häiriöissä tulisi tukitoimien alkaa heti epäilysten ilmetessä, sillä riittävän varhain aloitetut tukitoimet vähentävät kielihäiriöiden aiheuttamia haittoja. Ensisijaisia tukitoimia ovat puheterapia sekä kodin ja varhaiskasvatuksen antamat tukitoimet. (Ruotsalainen 16.5.2019.)

Lapsen kieli alkaa kehittyä jo kohdussa ja ensimmäisten kuuden ikävuoden aikana lapsi tavallisesti oppii oman äidinkielenensä sanastoa, perusrakennetta, puhemotoriikkaa sekä vuorovaikutustaitoja (Niemitalo-Haapola, Haapala & Ukkola 2020, 9). Kuitenkaan kaikilla lapsilla kielen kehitys ei etene tyypillisesti, jolloin on aika hakeutua puheterapeutille, jotta kyetään mahdollisimman aikaisin tunnistamaan ne lapset, jotka tarvitsevat erityistä tukea kielenkehityksen haasteisiin. (Niemitalo-Haapola, Haapala & Ukkola 2020, 12.) Lapsi ohjautuu puheterapiaan usein neuvolan kautta. Puheterapiassa arvioidaan lapsen puheen ja kielenkehitystä sekä mahdollisia äännevirheitä. Lapsi voi ohjautua puheterapiaan myös kehityksellisen kielihäiriön, autismin, kuulo- tai kehitysvamman vuoksi. Puheterapiasta on apua myös erilaisten äänihäiriöiden, änkytyksen ja syömisen tai nielemisen ongelmassa. (Puheterapiapalvelut, [viitattu 13.10.2020].)

4.4 Asioiden havainnollistaminen

Nykypäivänä lasten kuvakirjoissa voidaan käsitellä rankkoja aiheita myös realistisesti. Yhteiskunnassa tapahtuvat asiat on kuvakirjoissa pyritty tuomaan lapsen tasolle, jotta mahdollisesti saman ongelman kanssa painiskeleva lapsi voisi samaistua kirjaan. Se, että lapsi näkee samojen asioiden tapahtuvan myös muille, voi edesauttaa keskustelun aloittamista. (Nagalingam 2012.) Israelilaisen psykologin ja perheterapeutin Ofra Ayalonin mukaan kirjallisuusterapeuttiset menetelmät lasten kanssa saavat aikaan samaistumista, tunnereaktioiden laukeamista sekä vapautumisen kokemuksia. Mutta vastaavasti tarina voi etäännyttää lasta käsiteltävästä asiasta, jolloin lapsi kykenee tarkkailemaan ja käsittelemään ongelmaansa turvallisemmin. Vaikeita ja rankkoja aiheita käsittelevien kirjojen pyrkimyksenä on rohkaista lasta puhumaan omista tunteista, joita tilanne heissä herättää. (Heikkilä-Halttunen 2010, 254–256.) Mikäli lapsen elämässä tapahtuu asioita, joita on vaikea käsitellä, voi kuvakirjan tarina olla lapselle konkreettinen keino asian lähestymiseen. (Mäki & Kinnunen 2008, 40–41.)

Perinteisissä saduissa on yleensä aina teemana hyvän ja pahan välinen taistelu, ja saduissa lapsi kykenee asettumaan erilaisiin rooleihin turvallisesti. Satu myös loppuu perinteisesti onnellisesti, jolloin se koetaan turvalliseksi, vaikka välillä pelottaisikin. Sadun luoma mielikuvitusmaailma on lapsen mielenterveydelle tärkeää. Sadun lopussa sankari kokee onnellisen lopun ja samaistumalla sadun sankariin, myös lapsen usko omassa elämässään onnistumiseen vahvistuu. (Mäki & Kinnunen 2008, 34–39.)

Sen lisäksi, että lapsi itse on tarkastelun kohteena oman ongelmansa kanssa, on myös kirjoja, joissa ongelman keskipisteenä onkin lapsen läheinen. 2000-luvulla on ilmestynyt eri asiantuntijatahojen julkaisemana lastenkirjoja, joissa käsitellään lapsen läheiseen kohdistunutta ongelmaa, sairautta tai traumaa. Näillä kirjoilla on tavoitteena lisätä lapsen ymmärrystä tapahtumasta sekä vakuuttaa lasta siitä, ettei hänen tarvitse huolehtia läheisensä hoitamisesta. (Heikkilä-Halttunen 2010, 272–273.) Vastaavasti kirjallisuus voi toimia myös siten, että se antaa ymmärrystä lukijalle teemasta, joka ei välttämättä koske lukijaa itseään. Esimerkiksi vammaisuudesta kertova kuvakirja voi toimia erilaisuuden ymmärryksen ja empatiakyvyn lisääjänä lapsiryhmässä. (Gavigan, Kurtts & Mimms 2010, 124–125.)

Kirjallisuuden avulla voidaan myös havainnoida lapsen kanssa tulevaa tapahtumaa. Kuvakirjan avulla voidaan ennakkoon käsitellä esimerkiksi pikkusisaruksen syntymää tai päiväkodin aloittamista. Samalla lapsi saa jo ennakkoon erilaisia tilanteeseen sopivia malleja käyttäytymisestä tai ongelman ratkaisemisesta. Kuvakirjoihin samaistumisen avulla lapsi kykenee luomaan mielikuvia tulevasta, kuten vaikkapa äidin jakamisesta pikkusisaruksen kanssa. (Heikkilä-Halttunen 2010, 275–276.)

Vaikka monissa perheissä luetaan lapsille paljon, on kirjallisuusterapeuttisia menetelmiä käytetty perheiden voimavaroja lisäävänä tekijänä melko vähän. Kirjallisuutta luetaan perheissä enemmän viihdemerkityksen ja läheisyyden vuoksi, mutta sen syvempi merkitys jää huomaamatta. Kirjallisuuden avulla voidaan esimerkiksi tukea lapsen henkistä hyvinvointia, moraalien kehittymistä ja itsetuntoa. Lisäksi kirjallisuuden lukeminen lisää lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta, mikä puolestaan vaikuttaa sosiaalisten taitojen kehittymiseen. (Suvilehto 2020, 76.)

4.5 Kuvakirja keskustelun avaajana

Kaunokirjallisuutta voidaan hyödyntää keskustelunavaajana vaikeita tilanteita käsitellessä. Kuvakirjan samaistuttavan tarinan avulla lasta voidaan rohkaista kertomaan omista kokemuksistaan. (Suvilehto 2020, 66.) Lapsille tarkoitetuissa vertaisuuteen perustuvissa kirjoissa on pyrkimyksenä avata keskusteluyhteys ahdistavaa tai vaikeaa asiaa käsittelevän lapsen kanssa. Lapsi itse ei välttämättä osaa kuvata tunnettaan tai ongelmaansa, jolloin kuvakirja voi toimia asian herättäjänä ja näin ollen keskustelun avaajana. (Heikkilä-Halttunen 2010, 263.) Pirjo Suvilehto (2020, 119–120) kuvaa lastenpsykiatrian erikoislääkärin Janna Rantalan näkemyksiä lastenkirjoista keskustelun avaajana. Rantala kertoo, että lapsen kanssa kuvakirjaa tutkimalla

voidaan ottaa käsittelyyn asioita, joista lapsella on oireita tai ahdistavia muistikuvia. Kuvakirjaa lukiessa lapsi voi alkaa kertomaan omia ajatuksiaan ja muistikuviaan, jolloin vanhemman roolina on kuunteleminen. Mikäli lapsi ei itse nosta asiaa esiin, voi vanhempi ottaa asian puheeksi, esimerkiksi kertomalla, millaisia tunteita hänelle itselleen tilanteessa heräsi. Rantala korostaa, että asiat, joita näin voidaan käsitellä, voivat olla myös ihan tavallisia lapsen normaaliin kehitykseen liittyviä asioita.

Lukutilanteessa syntyvän keskustelun ei kuitenkaan tarvitse liittyä erityiseen teemaan tai ongelmaan. Tavanomaisen lukuhetken lisäksi aikuinen voi tarjota lapselle vuorovaikutuksellisen kokemuksen, jossa luettua tarinaa pohditaan yhdessä ja näin luodaan yhteistä keskustelua. Keskustelu lisää lasten osallisuutta vuorovaikutustilanteessa ja keskustelun aktivoimiseen on olemassa erilaisia tekniikkoja. Taulukossa 2 on esitettyinä tekniikkoja, joita voidaan lapsen kanssa käyttää keskustelua virittäessä. Kirjan valinnassa on oltava huolellinen, jotta kuvitus on riittävän laadukasta ja että kirja on tasoltaan lapsen ikään ja kehitysvaiheeseen sopiva. (Suvanto & Ukkola 2020, 281–282.)

Taulukko 2: Lukutuokion keskustelua aktivoivat tekniikat (Suvanto & Ukkola 2020, 282).

Tekniikka:	Esimerkki:
Osoittaminen ja eleet	Osoita sormella kuvaa, joka on tarinassa merkityksellinen
Kysymykset	Käytä avoimia kysymyksiä: kuka, mikä, milloin, miksi.
Vaihtoehdot	Esitä kuvaan liittyviä vaihtoehtoja, joista lapsi voi valita mieleisensä
Lauseen täydentäminen	Pidä tauko lauseen lopussa ja odota lapsen täydentävän puuttuvan sanan.
Mieleen palauttaminen	Kysy tarinan tapahtumista lukuhetken päätteeksi.
Vuorolukeminen	Anna lapsen kertoa kuvista omalla tavallaan.
Laajentaminen	Yhdistä kirjan tapahtumat lapsen omaan elämään.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen toteutuksesta, tutkimusaineistosta ja sen analysoinnista. Lisäksi kuvataan, miten valittujen aihealueiden kuvakirjoja analysoitiin sen suhteen, miten ne kyseistä aihetta käsittelevät. Lopuksi tarkastellaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

5.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka ohessa valmistuu kirjalista kuvakirjojen aihealueista (liite 3). Kirjalista on tuotos, jonka teossa on hyödynnetty tämän opinnäytetyön tutkimustuloksia. Laadullinen tutkimusmenetelmä voidaan määritellä monin tavoin. Karkein määritelmä on aineiston muodon mukaan tehtävä määritelmä: mikäli aineisto ei ole numeerista tai numeerisesti käsiteltävää, on tutkimus laadullinen (Eskola & Suoranta 1998). Kirjoittamisella on selkeä rooli laadullisessa tutkimuksessa: tutkija analysoi tutkimusotettaan koko ajan, ei pelkää loppupohdinnassa (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2013, 266). Laadulliseen tutkimusmenetelmään katsotaan liittyvän myös mm. harkinnanvarainen otanta, tutkimuksen kerronnallisuus ja tutkijan asema (Eskola & Suoranta 1988). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvailla ja selittää tutkittavaa ilmiötä (Kananen 2017, 35).

Laadullisen tutkimuksen aineisto jaetaan sekundääriseen ja primääriseen aineistoon. Sekundäärinen aineisto on jo olemassa olevaa ja primäärinen aineisto tuotetaan erilaisin menetelmin, kuten havainnoinnin, haastattelun tai kyselyn avulla. (Kananen 2015, 76.) Tässä opinnäytetyössä kuvakirjat sekä valmiit bibliografiat muodostavat sekundäärisen aineiston ja kysely sekä haastattelu primäärisen aineiston. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä on myös se, että aineiston analyysi ei ole tutkimuksen viimeinen vaihe, vaan aineistoa analysoidaan koko tutkimuksen ajan (Kananen 2017, 35). Tässä tutkimuksessa kyselyssä ilmenneet vastaukset määrittelivät osittain myös tutkimuksen teorian. Kyselyn vastaukset ja haastattelu määrittelivät myös sen, minkä aiheiden kuvakirjat valikoituivat tässä tutkimuksessa tarkemmin analysoitaviksi.

Toiminnallinen kehittämistyö kuvaa tuotoksen valmistuksen ja käytön yhteistyötaholle. Työ lähtee yleensä työelämän tarpeista. Opinnäytetyössä on yleensä kaksi osaa: tuotoksen valmistaminen eli tuotannollinen osa ja sen raportoiminen. (Opinnäytetyöopas 2017, 5.) Tutkimuksellinen ja toiminnallinen opinnäytetyö eroavat toisistaan siinä, että toiminnallisessa

opinnäytetyössä painottuu tuotoksen tekeminen ja siitä raportoiminen, kun taas tutkimuksellinen opinnäytetyö pyrkii saamaan uutta tietoa ja raportoimaan siitä (Salonen 2013, 5–6).

Tämä opinnäytetyö on sekä tutkimuksellinen että toiminnallinen opinnäytetyö. Tutkimuksellinen osuus selvittää kuvakirjan käyttötapoja ja tarpeita ja toiminnallinen osuus opinnäytetyöstä puolestaan on eri aihealueiden kuvakirjoista koostuvan listan laatiminen. Tässä opinnäytetyössä toiminnallinen osuus on huomattavasti tutkimuksellista osuutta suppeampi.

5.2 Tutkimusaineisto

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto ei ole numeerista, vaan perustuu aineistoon, joka on kerätty esimerkiksi haastatteluilla, havainnoimisella tai kirjeillä (Opinnäytetyön toteuttaminen, [viitattu 4.5.2020]). Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan laadullisen aineiston perinteisiä aineistonkeruumenetelmiä laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelu ja havainnointi. Näiden lisäksi käytetään usein jo valmista aineistoa tai kerätään tietoa muin tavoin, kuten kyselyin. Tässä tutkimuksessa aineisto muodostuu kyselystä sosiaali- ja kasvatustieteiden ammattilaisille sekä kirjaston henkilökunnan haastattelusta. Sen lisäksi tutkin valmiiksi julkaistua aineistoa, kuten kuvakirjoja ja aiheen mukaisia kirjallistoja sekä bibliografioita. Bibliografia on julkaisuluettelo, jossa on listattu tietyn aiheen mukaisia kirjoja. Bibliografioiden perusteella on muodostettu kyselyn runko ja niitä on käytetty hyödyksi myös aiheenmukaista kirjallistoa laatiessa.

Suoritin tutkimukseni aineistonkeruuta sähköpostitse lähetettävällä Webropol-kyselyllä (liite 2). Kyselyni oli puolistrukturoitu kysely. Puolistrukturoidussa kysymyksessä vastaajalla on valmiiden vaihtoehtojen lisäksi mahdollisuus antaa vastauksensa omin sanoin. Lisäksi kyselyssä oli avoimia kysymyksiä, jotka koskivat kuvakirjan käyttöä työvälineenä. Avoimessa kysymyksessä on esitetty selkeä kysymys ja annettu vastaajalle tilaa vastauksen kirjoittamista varten. (Hirsjärvi ym. 2013, 198–200.) Kyselyä pidetään tehokkaana menetelmänä, koska se on nopea ja tehokas keino kerätä paljon vastauksia. Toisaalta menetelmään sisältyy myös paljon heikkouksia, mikäli vastaajat eivät vastaa todenmukaisesti tai eivät ole riittävästi selvillä siitä aihealueesta, jota kyselyssä pyritään selvittämään. Haittana voi myös olla kato eli kyselyyn vastamattomuus. (Hirsjärvi ym. 2013, 193–195.)

Kuvakirjojen käyttöä sekä tarpeelliseksi koettuja aiheita käsittelevä kysely lähetettiin Ilmajoen kunnan sosiaalitoimessa lasten kanssa työskenteleville, JIK ky:n perhekeskukseen,

alakoulujen erityisopettajille, pienluokkien opettajille sekä päiväkotien johtajille, joita pyydettiin välittämään kyselyä eteenpäin myös muulle päiväkodin henkilökunnalle. Lisäksi kysely lähetettiin Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ilmajoen toimipisteeseen. Kysely lähetettiin yhteensä 32 vastaanottajalle. Perhekeskuksen työntekijöille lähetettiin kysely pyynnöstä vasta elokuussa kesälomien vuoksi, mutta muille vastaanottajille kysely lähetettiin kesäkuussa 2020. Elokuussa lähetettiin vielä muistutusviesti ja kyselyn linkki uudelleen niille, joille kysely oli lähetetty jo kesäkuussa. Vastauksia tuli yhteensä 15. Taulukossa 3 näkyy vastaajien jakautuminen sektoreittain. Suurin osa vastaajista työskentelee JJK-peruspalveluliikelaitoskuntayhtymän Ilmajoen perhekeskuksessa. Heidän osuutensa kaikista vastaajista oli 40 prosenttia. Varhaiskasvatuksen sekä esiopetuksen vastaajia oli 26 prosenttia ja pienluokkien opettajien osuus vastauksista oli 13 prosenttia. Kunnan sosiaalitoimen lapsiperheiden sosiaalipalveluiden, erityisopetuksen sekä järjestöjen osuus vastauksista oli kunkin 7 prosenttia.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneet.

Vastaajat	Lukumäärä	Prosenttiosuus
Lapsiperheiden sosiaalipalvelut	1	7,00 %
Perhekeskus	6	40 %
Pienluokat	2	13,00 %
Erityisopetus	1	7,00 %
Varhaiskasvatus/esiopetus	4	26 %
Järjestöt	1	7,00 %

Lisäksi haastattelin yhtä Ilmajoen kunnankirjaston lastenkirjastotyöstä vastaavaa ammattilaista siitä, millaisille aiheille heidän kokemuksensa mukaan on tarvetta. Haastattelutyypinä käytin teemahaastattelua, jossa on tyypillistä, että haastattelun teemat ja aihepiirit ovat ennakkoon tiedossa (Hirsjärvi ym. 2013, 208). Teemahaastattelussa ei ole olennaista, kysytäänkö kaikki haastattelurungon kysymykset tai kysytäänkö ne etukäteen määritellyssä järjestyksessä. Teemahaastattelussa keskustelu etenee etukäteen sovittujen teemojen mukaan, joihin liittyviä lisäkysymyksiä on mahdollista esittää. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 74.) Jorma Kanasen (2017, 91) mukaan teemahaastattelu on kahden henkilön välinen keskustelutilanne, jossa haastatettava kertoo omia kokemuksiaan tutkittavasta ilmiöstä. Hänen mukaansa teemahaastattelun tavoitteena on pyrkiä ymmärtämään ja käsittämään tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä. Teemahaastattelulle pohjaksi muodostin kysymyksiä (liite 1), jotka olivat runkona haastattelussa. Haastattelu oli lähes puolen tunnin mittainen vapaamuotoinen keskustelu kuvakirjojen aiheista,

hankinnasta sekä lainaamisesta. Haastattelu eteni sujuvasti haastattelurungon kysymysten ympärillä.

5.3 Tutkimusaineiston analysointi

Karkeasti jaoteltuna analysointi voidaan jakaa selittämiseen ja ymmärtämiseen. Selittämässä ovat tavallisesti käytössä tilastolliset analyysimenetelmät ja päättely, kun vastaavasti ymmärtämässä käytössä ovat laadulliset menetelmät ja päättely. Analyysitapa tulisi valita sen mukaan, mikä tuo parhaiten vastauksia tutkimusongelmaan tai -kysymyksiin. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan analysoida koko tutkimuksen teon ajan ja monin eri tavoin. Laadullisen tutkimuksen analyysiä pidetäänkin usein haasteellisena, sillä vaihtoehtoisia analyysimenetelmiä on useita, eikä analysoinnista ole olemassa tiukkoja sääntöjä. Aineistoa voi lisäksi olla paljon ja sen keräämiseen on käytetty erilaisia menetelmiä. Yleisimpiä aineiston analyysimenetelmiä ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi. (Hirsjärvi ym. 2013, 223–225.)

5.3.1 Tutkimusaineiston sisällönanalyysi

Sisällönanalyysiä pidetään laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91). Analyysimenetelmä sopii hyvin strukturoimattoman aineiston analysoimiseen ja sillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta tiivistetty kuvaus (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103). Analyysimenetelmällä pyritään tiivistämään saatu aineisto helpommin käsiteltävään muotoon ja sillä pyritään selittämään tutkimusaineiston dokumentteja sanallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 105–106). Analyysiä edeltävät esityöt ovat tietojen tarkistus, tietojen täydentäminen ja aineiston järjestäminen (Hirsjärvi ym. 2013, 221–222.) Tässä tutkimuksessa kyselystä saatu tutkimusaineisto ei tarvinnut täydentämistä ja kaikki vastaukset olivat hyväksyttäviä.

Kyselyn vastaukset analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi. Ensiksi tutkimusaineisto on redusoitava eli pelkistettävä. Tämä tarkoittaa epäolennaisten osien karsimista sekä olennaisten asioiden koodaamista tutkimusaineistosta. Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Ryhmittelyssä käydään tarkasti läpi koodatut ilmaukset, joista etsitään yhteneväisyyksiä tai eroavaisuuksia sisältävät käsitteet. Yhteneväiset käsitteet muodostavat alaluokan, joka nimetään sitä kuvaavalla termillä. Ryhmittelyä seuraa aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen.

Tällöin aineistosta erotetaan tutkimusaineiston kannalta oleellinen tieto, josta muodostetaan teoreettisia käsitteitä eli yläluokkia. Käsitteellistämistä pyritään jatkamaan yhdistämällä yläluokkia yhteneväisiksi pääluokiksi niin pitkälle, kuin se on aineiston kannalta mahdollista. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–112.). Kuvassa 1 on esimerkkinä, miten kyselyaineistosta on pelkistetty kuvakirjojen aiheet alaluokiksi, jotka puolestaan on ryhmitelty yläluokiksi, joista on käsitteellistetty pääluokka tunteet ja tunteiden käsittely.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Käyttäytyminen Tunnesanat Tunteet Tunnetaidot	Tunteet ja tunnetaidot	Tunnetaidot ja tunteiden ilmaisu
Kiukku/viha Mustasukkaisuus/kateus Pelko Ahdistus Ylivilkkaus Jännittäminen Arkuus Uhma	Negatiiviset tunteet	
Rohkeus Rauhoittuminen Rakkaus Kiltteys	Positiiviset tunteet	

Kuva 1: Esimerkki sisällönanalyysistä.

Lisäksi kuvakirjojen aihealueiden tarpeita kartoittavat tutkimustulokset käsitteellin myös numeerisesti. Kirjasin kaikki valmiit vaihtoehdot sekä vastaajien itse antamat aihealueet Excel-taulukkoon, josta voi muodostaa tarvittavia kaavioita analysointiin ja tarpeiden kartoittamiseen.

Kyselyn vastausten analysoinnin lisäksi tutkimuksessa käytetään sisällönanalyysiä myös kirjastonjohtajan haastattelusta saatavan aineiston analysoinnissa. Haastattelun puhemuotoon tallennettu aineisto on litteroitava eli muutettava kirjalliseksi aineistoksi. (Hirsjärvi ym. 2013, 221–222.) Litterointi ei ole vielä aineiston analysointia, vaan aineiston saattamista analysoitavaksi muotoon (Kananen 2017, 135). Kirjastonjohtajan haastattelusta tuli litteroitua aineistoa neljän sivun verran (Arial 12, riviväli 1). Litteroinnin jälkeen aineisto pelkistetään, jolloin siitä

karsitaan tutkimukselle epäolennaiset osiot pois. Tiivistäminen voi olla aineiston pilkkomista tai koodaamista sen mukaan, miten tutkimuskysymykset tiivistämistä ohjaavat. Tämän jälkeen tiivistämisestä esiin nousseet koodatut ilmaukset ryhmitellään, jolloin aineistosta etsitään joko samaa tarkoittavia tai eriäviä käsitteitä. Ryhmittämisessä samaa tarkoittavat käsitteet muodostavat luokan, joka nimetään käsitteitä kuvaavasti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 109.).

5.3.2 Kuvakirjojen analyysi

Sisällönanalyysi tarkoittaa, että tutkija pyrkii esittämään aineiston sisältöä sanallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 106). Aineistolla voidaan tarkoittaa esimerkiksi kirjoja, artikkeleita, päiväkirjoja, haastatteluja tai vastaavia kirjalliseen muotoon saatettuja aineistoja. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103). Valittujen kuvakirjojen analysointi on kirjallisuuskatsaus, jossa käytetään teemoittelun menetelmiä. Kirjallisuuskatsaus pyrkii esittämään, miten ja millaisista näkökulmista kyseistä ilmiötä on aiemmin tutkittu (Tuomi & Sarajärvi 2013, 123). Koska kuvakirja ei ole varsinaisesti tutkimus, tämä kirjallisuuskatsaus pyrkii esittämään, miten ja millaisista näkökulmista kyseistä aihetta on kuvakirjassa lähestytty. Teemoittelu puolestaan tarkoittaa valittujen teemojen löytämistä tekstimassoista (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Analysoitavat kuvakirjat on valittu liitteen 3 kirjalistoista. Kirjastosta valittiin paikalla oleva kirjat satunnaisotannalla kirjalistaa selaamalla kunkin aihealueen kohdalta. Poikkeuksena ovat pelaamista, ruutu-aikaa ja sosiaalista mediaa käsittelevät kuvakirjat, joiden määrä on hyvin pieni. Tästä aihealueesta on siitä syystä valittu analysoitavaksi kaikki listassa esiintyvät kirjat. Valitut kuvakirjat luettiin huolellisesti useaan kertaan samalla teemoitellen tekstistä nousseita valittuihin aiheisiin soveltuvia termejä. Kirjoja lukiessa pohdittiin myös, miten kyseistä aihetta kuvakirjassa on lähestytty. Tämän jälkeen kirjoissa esiintyviä aiheeseen liittyviä yhteneväisiä ja eroavaisia teemoja tarkasteltiin sekä hieman avattiin kirjojen tarinan sisältöä.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys on otettu huomioon tutkimuksen teon jokaisessa vaiheessa. Eettisesti hyvän tutkimuksen edellytyksenä on hyvä tieteellinen käytäntö (Hirsjärvi ym. 2013, 23). Hyvät tutkimuskäytännöt puolestaan nojautuvat tutkimuseettisiin periaatteisiin, joita ovat: luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto (Tutkimusetiikan eurooppalaiset käytännöt 2020, 4). Tutkimusta tehdessä olen myös kiinnittänyt huomiota ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden

eettisiin suosituksiin sekä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) julkaisemaan ohjeistukseen hyvästä tieteellisestä käytännöstä (Hyvä tieteellinen käytäntö 2012; Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset käytännöt 2019). Hyvän tieteellisen käytännön seikat on huomioitu erityisesti viittauskäytännöissä, jossa olen pyrkinyt huolellisesti viittaamaan alkuperäiseen kirjoittajaan sekä kertomaan asiasisällöstä omin sanoin. Lisäksi olen pyrkinyt käyttämään mahdollisimman tuoretta lähdeaineistoa.

Tutkimusluvan pyysin ja sain sekä Ilmajoen kunnan sosiaalitoimenjohtajalta, varhaiskasvatusjohtajalta, sivistysjohtajalta että JJK ky:n perhepalveluiden palvelukoordinaattorilta, joka osalltakaan oli selvittänyt kyselyn luvallisuutta esimieskokouksessa. Lisäksi tein sopimuksen tutkimuksen tekemisestä Ilmajoen kunnankirjaston kanssa. Kirjastoammattilaisen haastattelussa toin ennen haastattelun alkamista esiin mahdollisen tunnistettavuuden, mutta se ei muodostunut haastattelulle esteeksi. Kyselyssä ei kysytty henkilötietoja, eikä rekisteriseloste näin olleen ollut tarpeellinen.

Tässä tutkimuksessa käytin eettistä harkintaa myös kyselyä lähettäessäni. En tahtonut rajata liikaa kyselyn kohderyhmää, joten lähetin kyselyn kaikille, jotka sosiaali- ja kasvatusalalla lasten kanssa työskentelevät. Poikkeuksena tästä on varhaiskasvatus, jossa vastuu kyselyn eteenpäin jakamisesta jäi päiväkotien johtajille. Ainoa kohderyhmän rajausta koski koulujen opettajat: lähestyin kyselyllä erityisopettajia sekä esikoulun opettajia, mutta rajasin kyselyn ulkopuolelle peruskoulujen opettajat, vaikkakin monet alaluokkien oppilaat ovatkin vielä kuvakirjojen kohderyhmää. Kyselyn kanssa vastaanottajat saivat saatekirjeen, jossa kuvailin mitä kyselyn avulla tutkitaan. Kaikilla vastaajilla oli vapaus itse päättää, vastaavatko kyselyyn. Vastaajien yhteystiedot sain julkisesti nähtävillä olevilta verkkosivuilta, toimistosivuilta sekä palvelukoordinaattorilta. Kyselyssä ei käy ilmi kenenkään vastaajan henkilöllisyys eikä myöskään ketään asiakasta ole tunnistettavissa. Olen pyrkinyt ottamaan tämän huomioon myös tuloksia esitellessäni, etteivät yksittäiset vastaukset olisi yhdistettävissä kehenkään vastaajaan. Kyselyn eettisyydestä huolehtimista helpottaa se, että tutkimus keskittyy työntekoon, eikä asiakkaisiin tai heidän kokemuksiinsa. Tutkimusaineistoa säilytän tutkimuksen teon ajan henkilökohtaisella tietokoneellani, johon muilla henkilöillä ei ole pääsyä.

Tutkimuksen luotettavuutta käsitellessä käytetään usein termejä validius ja reliabiliteetti (Tuomi & Sarajärvi 2013, 136). Tutkimuksessa **validius** tarkoittaa pätevyyttä, jolla tarkastellaan, vastaako tutkimus juuri niihin tutkimuskysymyksiin, joihin tutkimuksella haluttiin saada vastauksia (Hirsjärvi ym. 2013, 231). Tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaisia mahdollisuuksia

kuvakirjan käytölle on kasvatusta- ja sosiaalialan työssä, mitkä ovat ne aiheet, joille on tarvetta sekä miten tarvittuja aiheita on kuvakirjoissa käsitelty. Tutkimuksen lopputulos vastaa näihin kysymyksiin. **Reliabiliteetti** puolestaan tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta (Tuomi & Sarajärvi 2013, 136), mikä tässä tutkimuksessa ei toteudu, koska kuvakirjojen aiheiden tarpeet eivät ole pysyviä, vaan niihin vaikuttaa monet eri muuttujat. Tutkimusten luotettavuusmittaristo on kehitetty pääasiassa määrälliseen tutkimukseen, jolloin ne ovat ihmistieteisiin kohdistuvissa tutkimuksissa ongelmallisia (Kananen 2017, 173). Hanna Vilkkä (2015, 127) tuo myös esiin sen, että laadullista tutkimusta ei kyetä toisintamaan sen yksilöllisyyden vuoksi.

Laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä tutkimuskohteen tai -ilmiön ymmärtäminen, ei niinkään sen laaja **yleistettävyy**s. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä päätelmiin, joilla tavoiteltaisiin yleistettävyyttä, vaan tutkimuksen pyrkimyksenä on yksittäistä tapausta tarkasti tutkimalla selvittää ilmiön merkittävyyttä. (Hirsjärvi ym. 2013, 181–182). Tämä tutkimus on kohdennettu yhden kunnan alueelle ja tutkimusaineisto kerätty pieneltä joukolta. Näin ollen tämä tutkimus ei ole laajemmin yleistettävissä, vaan tulokset koskevat vain tämän alueen tämänhetkistä tilannetta kuvakirjojen käytöstä ja aiheiden tarpeista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei alun perinkään ollut tarkastella kuvakirjoja sosiaali- ja kasvatustalouden työssä laajemmin, vaan pyrkimyksenä oli tarkastella niiden käyttöä ja aiheiden tarpeellisuutta nimenomaan Ilmajoen kunnan alueella. Kuitenkin verrattaessa Ilmajoelta saatuja tutkimustuloksia Päivi Heikkilä-Haltusen (2010) tutkimukseen ”Minttu, Jason ja Peikonhäntä: lasten kuvakirjoja kipeistä aiheista” on esiin nousseissa aiheissa paljon samaa. Luodessani kyselyä käytin kysymysvaihtoehtoja pohtiessani apunani paljon kyseistä kirjaa, mikä saattaa vaikuttaa siihen, että koetut aiheet ovat samankaltaisia. Hanna Vilkkä (2015, 126) huomauttaa, että yleistämistä ei tehdä tutkimusaineistosta, vaan tulkinnasta. Tulkinta syntyy tutkijan, tutkimusaineiston ja teorian välisestä vuoropuhelusta. Tässä opinnäytetyössä tutkimusaineistosta tehty tulkinta on hyvin yhteneväinen tutkimuksessa esitellyn teorian kanssa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimusaineiston analysoinnista saatuja tutkimustuloksia. Aluksi tarkastellaan, miten kuvakirjoja tällä hetkellä käytetään työvälineenä sekä millaisia hyödyntämismahdollisuuksia kuvakirjalla voisi olla. Tämän jälkeen tarkastellaan kuvakirjojen aiheiden tarpeita sosiaali- ja kasvatusalan työssä sekä kyselyn että haastattelun pohjalta.

6.1 Käyttö nyt

Kaikki viisitoista tähän kyselyyn vastannutta kertoi käyttävänsä kuvakirjaa apuna työssään. Taulukko 4 kuvaa sisällönanalyysin menetelmin, millaisissa tilanteissa vastaajat käyttävät kuvakirjaa tällä hetkellä työssään. Alaluokkiin on pelkistetty vastauksissa esiintyneet termit, jotka puolestaan on jaettu pääluokkiin samankaltaisten aiheiden mukaan. Pääluokat puolestaan jaokautuivat kahteen yläluokkaan: sosiaaliset suhteet ja niiden harjoittelu sekä ammatillinen ja pedagoginen käyttö.

Taulukko 4: Kuvakirjan käyttö nyt.

Alaluokka	Pääluokka	Yläluokka
Ääneen lukeminen Tarinankerronta Yhdessäolo Omatoiminen lukeminen	Ajan vietto ja viihdelukeminen	Sosiaaliset suhteet ja niiden harjoittelu
Keskustelu Pohdinta	Vuorovaikutus	
Tunnetaidot Kaveritaidot Pelon käsittely Surun käsittely Ikävän lievittäminen	Tunteiden käsittely	
Elämänmuutokset Tietyn aiheen käsittely Uuden asian opettelu Neuropsykiatriset häiriöt Vaikeasti lähestyttävät asiat	Uudet tilanteet ja muutokset	Ammatillinen ja pedagoginen käyttö
Sadutus Opetusmateriaali Suomen kielen opettelu Puheenkehityksen tuki Kuunteluharjoitus Kielenkehityksen tuki Sanavaraston vahvistaminen Kerrontataitojen vahvistaminen Työmuistin vahvistaminen Pienryhmätyöskentely Nimeäminen Lukemaan opettelu	Työmenetelmänä arjen työskentelyssä monin eri tavoin	
Vanhempien ohjaaminen	Ohjaus	

Vastausten mukaan kuvakirjaa käytetään työssä ajanviettoon lasten kanssa, apuvälineenä keskustelutilanteissa ja tunteiden käsittelyn välineenä. Kuvakirjasta keskustelun apuvälineenä vastaajat kertovat esimerkiksi seuraavasti:

Yhdessä on luettu kirjaa ja pohdittu lapsen kanssa kirjasta nousseita ajatuksia.

Olen lukenut lapsille tiettyyn aiheisiin liittyviä kirjoja ja sitten keskustellut aiheista lasten kanssa.

Tunteiden käsittely ja tunnetaidot nousivat useissa vastauksissa esiin. Tunnetaitojen opetteluun ja tunteiden tunnistamiseen kuvakirja onkin kiistatta hyvä apuväline. Vastauksissa tuli esiin tunnetaitojen käsittely laajempaan terminä sekä surun, pelon ja ikävän käsittely kuvakirjan avulla. Vastaajat kertoivat kuvakirjojen käytöstä tunnetaitojen kehittämisessä seuraavasti:

Lapsen ollessa hoidossa ikävän lievittämiseen.

Niiden (kuvakirjojen) avulla on käsitelty monia tärkeitä asioita, tunteita ja ystävyyttä.

Kyselyyn vastanneista yli puolet kertoi käyttävänsä kuvakirjaa työmenetelmänä tai työvälineenä eri tilanteissa. Kuvakirjan käyttö ammattimaisesti työvälineenä näkee esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

Suomen kieltä harjoittelevien lasten kanssa, puheenkehityksen tukemiseen.

Puheterapiassa kielen kehityksen tukena.

Sanavaraston, kerrontataitojen ja työmuistin vahvistaminen.

Erilaisissa opetustilanteissa lisämateriaalina ja havainnollistajana.

Kahdessa vastauksessa nousi esiin myös vanhempien ohjaaminen. Tämä oli tärkeä huomio, sillä lasten kasvatustyö ei luonnollisestikaan ole pelkästään ammattilaisen tehtävä, vaan päävastuussa on lapsen vanhempi. Ammattilaisen toimenkuvaan kuuluu vanhempien tukeminen ja ohjaaminen, mikä näkyy seuraavissa vastauksissa:

Olen käynyt pienten lasten kanssa läpi heidän elämässään tapahtuvia muutoksia kuvakirjojen avulla tai ohjannut vanhempia tekemään niin.

Isompien kohdalla kirjojen lukemista ja niistä keskustelemista ohjataan toki myös vanhemmille.

Kirjastoammattilaisen haastattelussa kävi ilmi tunnetaitojen käsittelyä koskevien kuvakirjojen tarve mm. varhaiskasvatuksessa. Tämä on näkyvissä myös kyselyn vastauksissa, joissa tunnetaidot mainitaan useasti. Haastattelussa nousi esiin, että vanhempien toimesta lasten kanssa lukeminen on enemmän viihdelukemista, mutta sosiaali- ja kasvatusalan ammattilaiset kysyvät enemmän

tiettyä aihetta koskevia kirjoja. Kyselyn vastauksissa näkyy, että kuvakirjoja käytetään monilla eri tavoilla lasten kanssa työskennellessä, joten tutkimustulokset tukevat väitettä kirjan monipuolisuudesta.

6.2 Käytön mahdollisuudet

Kyselyn vastaajat antoivat kaikki esimerkkejä siitä, millaisissa tilanteissa he voisivat kuvakirjaa työssään käyttää. Taulukko 5 kuvaa sisällönanalyysin menetelmin nämä vastauksista poimitut esimerkit kuvakirjojen käyttömahdollisuuksista. Alaluokkiin on pelkistetty vastauksissa esiintyneet termit. Nämä termit on ryhmitelty samankaltaisten aiheiden mukaan kahdeksaan yläluokkaan, jotka puolestaan on käsitteellistetty kolmeen eri pääluokkaan. Kuvakirjan käytön mahdollisuudet ja tämänhetkinen kuvakirjan käyttö ovat tämän kyselyn vastaajien mukana hyvin yhteneväiset. Tästä voimme päätellä, että tämän kyselyn vastausten perusteella ei tule ilmi esteitä, joita kuvakirjan käytölle voisi lasten kanssa työskentelyssä olla.

Taulukko 5: Kuvakirjan käytön mahdollisuudet.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Päiväkodin aloitus Nukkumaanmeno Uudet tilanteet	Lapsen elämän muutokset	Muutostilanteet ja vaikeiden aiheiden kohtaaminen
Perhe-elämän muutostilanteet Perhe-elämän solmukohtat	Perhe-elämän muutokset	
Erilaisuuden käsittely Seksuaalisuuden käsittely Surun ja kuoleman käsittely Masennuksen käsittely Turvataitojen harjoittelu Käsitteen tai vaikean asian opettelu Käsiteltävän asian tukeminen Asioiden selventäminen	Lapselle vaikeiden asioiden selventäminen	
Nimeämisen apuväline Kerronnan harjoittelu Kielenkehityksen tuki Sanavaraston kartuttaminen Kielellisten taitojen vahvistaminen	Kielellisten taitojen tuki	Kielenkehitys ja opettaminen
Oppimisen tukeminen Kastekontaktin vahvistaminen Vuorovaikutuksen vahvistaminen Keskittymisen tukeminen	Tukiväline työskentelyssä	
Lukemisen mallintaminen Kieltä tukevan vuorovaikutuksen ohjaaminen vanhemmille	Mallinnus vanhemmille	
Tunteiden tunnistaminen Tunnetaitojen harjoittelu Tunteiden käsitteleminen Tunteiden nimeäminen	Tunnetaidot	
Yhdessä oleminen Oppitunnin "välipala" Leikkikalut Leikin esimerkit	Vapaa-ajan vietto	Viihdekäyttö
Kaikissa tilanteissa		

Kyselyn vastausten perusteella Ilmajoella nähdään runsaasti mahdollisuuksia kuvakirjan käytölle sosiaali- ja kasvatustyössä. Lähes kaikki vastaajat nostivat esiin kuvakirjan käytön mahdollisuudet tilanteissa, joissa lapsen tai perheen elämässä tapahtuu muutoksia, joista seuraavat esimerkit:

Perhe-elämän solmukohdissa tai tilanteissa, jotka ovat lapselle uusia.

Erilaisuuden käsittelyssä, seksuaalisuutta käsitellessä, erotilanteessa, kun perheessä sairastetaan.

Surusta, sairaudesta, kuolemasta puhuttaessa.

Tunnetaitojen merkitys kuvakirjallisuuden käyttömahdollisuuksissa nousi myös esiin useissa vastauksissa. Lisäksi tunnetaitojen rinnalle oli eräs vastaaja nostanut turvataitojen harjoittelun:

Käsiteltävän asian tukena, esim. tunteiden tunnistamiseen.

Tunne- ja turvataitojen harjoittelussa.

Kuvakirja nähdään monipuolisena apuvälineenä lasten kanssa työskentelemiseen, eikä kyselyssä tullut esiin yhtäkään kommenttia tilanteesta, jossa kuvakirjaa ei voisi käyttää avuksi. Kuvakirjan käyttötapojen monipuolisuus korostui ja kiteytyi erinomaisesti seuraavissa vastauksissa:

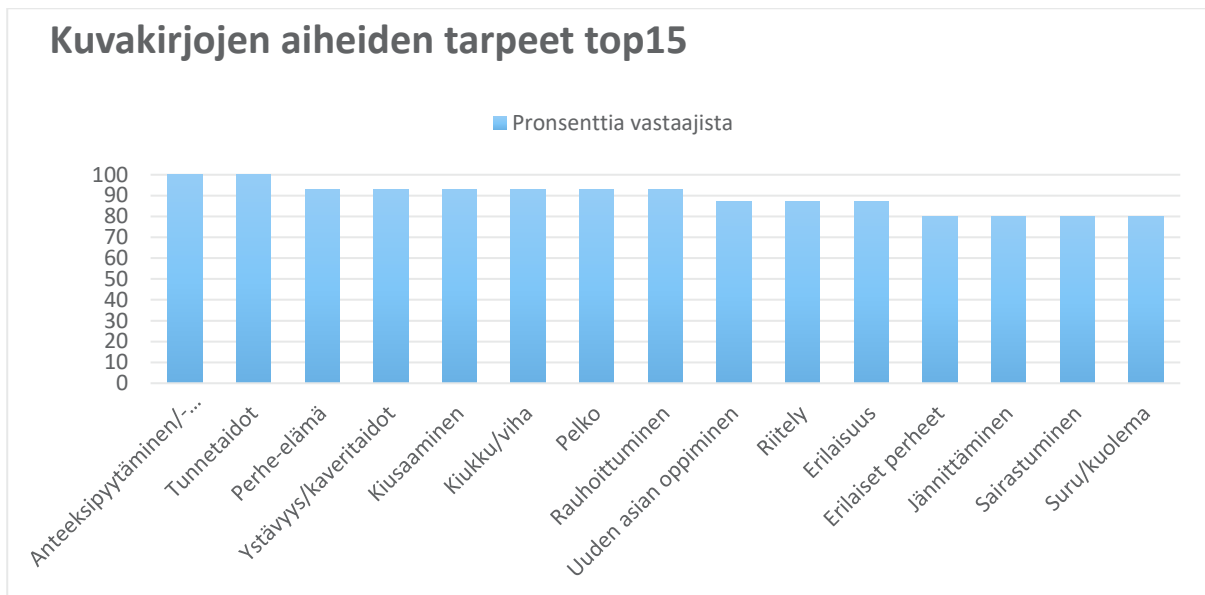
Kirjoja voi käyttää melkein missä tahansa tilanteissa.

Kuvakirjoja, kaikkia kirjoja, voi käyttää lähes kaikissa tilanteissa.

6.3 Kuvakirjojen aiheiden tarpeet

Kyselyn tulosten perusteella käy ilmi, että Ilmajoella tarvitaan kuvakirjoja monenlaisista aiheista. Kuvion 2 mukaan eniten työssä kaivataan kuvakirjoja anteeksipyyttämisestä ja -antamisesta sekä tunnetaidoista. Tämä tukee myös kirjastoammattilaisen haastattelussa ilmenneitä tarpeita. Kaikki tämän kyselyn 15 vastaajaa olivat sitä mieltä, että näiden aiheiden kuvakirjat ovat tarpeellisia. Toiseksi tarpeellisimmat aiheet vastaajien mukaan ovat perhe-elämä, kaveritaidot, kiusaaminen, kiukku, pelko ja rauhoittuminen. Näitä aiheita tarvitsivat 14 vastaajaa. Uuden asian oppiminen, riitely ja erilaisuus olivat tarpeellisia 13 vastaajan mielestä. 12 vastaajaa koki tarvitsevänsä kuvakirjoja myös erilaisista perheistä, jännittämisestä, sairastumisesta sekä kuolemasta. Tämän kyselyn tuloksista näkyy, että tarpeellisia kuvakirjojen aiheita Ilmajoen sosiaali- ja kasvatusalalla ovat arkielämään ja erilaisiin tunteisiin liittyvät kirjat sekä erilaisia

elämäntilanteita käsittelevät kirjat. Tarpeellisimpien aiheiden listassa ovat myös vaikeasti käsiteltävät aiheet, kuten sairastuminen ja suru sekä kuoleminen.

Kuvio 2: Kuvakirjojen aiheiden tarpeet top15.

Monivalintakysymysten lisäksi kyselyn vastaajat kirjasivat useita avoimia vastauksia muista aiheista, joista kuvakirjat olisivat tarpeellisia. Näistä vastauksista osa oli yhteneväisiä kyselyn monivalintakysymyksiin, mutta esimerkiksi videopelien pelaamiseen, yökyläilyyn sekä neuropsykiatriisiin vaikeuksiin liittyvät kirjat nousivat vastauksissa esiin. Yökyläilyyn liittyvät aiheet tulevat esiin usein isovanhempiin liittyvissä kuvakirjoissa.

Numeerisen taulukon lisäksi vastaukset analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä. Aluksi poimin taulukkoon kaikki aihealueet, joita kyselyssä käsiteltiin. Nämä aiheet muodostavat taulukon alaluokan. Tämän jälkeen ryhmittelin aiheet siten, että ne muodostivat yhteneväiset yläluokat. Yläluokista muodostui käsitteellistämällä kolme eri pääluokkaa.

Taulukon 4 mukaan **arkielämään ja ihmissuhteisiin** liittyvien kirjojen tarpeellisuus tuli esiin useassa erilaisessa kirjan aiheessa. Tämän kyselyn vastaajien mukaan tarpeellisiksi koetut aiheet ovat perheen tavalliseen arkeen liittyviä, kuten erilaiset perheet, vanhemmat ja vanhempien eroaminen, isovanhemmat. Tarpeelliseksi koetaan myös lapsen kokemaan arkeen liittyvä kuvakirjallisuus. Lapsen arkeen liittyvät elämäntapahtumien käsittelyyn kuvakirjat so-pivatkin oivasti apuvälineeksi. Tässä yläluokassa on runsaasti erilaisia kuvakirjojen aiheita,

koska lapsen kokema arki on niin moninaista. Suuret elämänmuutokset, kuten sisarusten syntyminen ja sen aiheuttama sisarkateus, päivähoidon- tai koulun aloittaminen ja muut uudet opittavat asiat ovat aiheita, joita pidetään tarpeellisina kuvakirjojen aiheina. Näistä aiheista on myös tarjolla runsaasti erilaisia kuvakirjoja. Kaveritaidot nousivat myös esiin kyselyn vastauksissa ja kuvakirjojen aiheissa esiintyvät usein myös ystävyysuhteet, riitely, kiusaaminen, toisten huomioiminen sekä anteeksipyyttäminen. Erityisesti on huomioitavaa, että vastauksissa nousi esiin tukiperheistä ja sijaisperheistä koskevien kirjojen tarve. Vastaavasti valmiista vastausvaihtoehdoista adoptio jäi aiheeksi, jota kukaan vastaajista ei kokenut tarpeelliseksi.

Taulukko 6: Arkielämä ja ihmissuhteet.

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Perhe-elämä Vanhemmat Vanhempien eroaminen Tukiperheet Erilaiset perheet Sijaisperheet Isovanhemmat	Perheen arki	Arkielämä ja ihmissuhteet
Sisarukset/sisarkateus Päivähoito Vuodenajat/juhlapäivät Suvaitsevaisuus/kulttuurit Päivähoidon aloittaminen Koulun aloittaminen Uuden asian oppiminen Arki Kuivaksi opettelu Videopelien pelaaminen Yökyläily Eläimet Sanavarasto Siisteyskasvatus Itsenäistyminen Harrastukset Ruokailu Nukkumaanmeno Liikennetaidot	Lapsen arki	
Anteeksipyyttäminen Anteeksiantaminen Ystävyys/kaveritaidot Riitely Toisten huomioiminen Kiusaaminen	Kaveritaidot	

Tunnetaidot ja tunteiden ilmaisu koettiin myös tärkeänä aihealueena sekä vastaajien että kirjastoammattilaisen mielestä. Taulukossa 7 tämä pääluokka on jaettu kolmeen eri yläluokkaan: tunteet ja tunnetaidot, negatiiviset tunteet ja positiiviset tunteet. Tunteet ja tunnetaidot -yläluokka pitää sisällään yleistä hyvää käytöstä käsittelevät aiheet, erilaisia tunteita ja tundesanoja käsitteleviä aiheita. Negatiiviset tunteet -yläluokkaan on kyselystä poimittu aiheita, jotka voisivat osittain kuulua myös positiivisiinkin tunteisiin – kuten arkuus, joka voidaan nähdä myös varovaisuutena. Pääasiassa nämä tunteet lastenkirjallisuudessa esiintyvät kuitenkin ongelmalähtöisissä tilanteissa, joissa haetaan ratkaisua, kuten arkuuden voittamiseen. Positiivisiin tunteisiin luokitellaan tässä tutkimuksessa rohkeus, rauhoittuminen, rakkaus ja kiltteys.

Taulukko 7: Tunnetaidot ja tunteiden ilmaisu.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Käyttäytyminen Tunnesanat Tunnetaidot Tunteet	Tunteet ja tunnetaidot	Tunnetaidot ja tunteiden ilmaisu
Kiukku/Viha Pelko Mustasukkaisuus/kateus Ahdistus Ylivilkkaus Jännittäminen Arkuus Uhma	Negatiiviset tunteet	
Rohkeus Rauhoittuminen Rakkaus Kiltteys	Positiiviset tunteet	

Taulukossa 8 näkyy, miten **erilaiset elämäntilanteet ja arat aiheet** muodostavat kolmannen pääluokan. Tämä aihepiiri jakautuu tässä analyysissä kolmeen yläluokkaan: sairaudet, seksuaalisuus ja kuolema sekä vaikeat aiheet. Kuvakirjoissa käsitellään sekä omaa että läheisen sairastamista ja niin ikään psyykkisiä kuin somaattisiakin sairauksia. Tähän yläluokkaan luokiteltiin myös kuvakirjat, jotka käsittelevät vammaisuutta, neuropsykiatrisia häiriöitä tai muunlaista erilaisuutta. Seksuaalisuutta koskevaan yläluokkaan on luokiteltu aiheet, jotka koskettavat seksuaalisuutta jollain tavalla: oli se sitten fysiologista naiseksi tai mieheksi kasvamista tai fyysistä koskemattomuutta. Kolmas yläluokka sisältää kuolemaa ja arkoja

aiheita käsitteleviä kuvakirjojen aiheita. Kirjastoammattilaisen haastattelussakin kuolema-aiheiset kuvakirjat nousivat esiin. Kuoleman lisäksi kuvakirjojen aiheissa näkyy suru ja sen työstäminen. Tähän yläluokkaan sisältyy myös traumaattisia kokemuksia käsittelevät kuvakirjat, joita ovat esimerkiksi sotaan liittyvät kuvakirjat.

Taulukko 8: Erilaiset elämäntilanteet ja arat aiheet.

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Sairastuminen Läheisen sairastuminen Terveys Nepsy Psyykkiset sairaudet Vammaisuus Erilaisuus	Sairaudet	Erilaiset elämäntilanteet ja arat aiheet
Seksuaalisuus Sukupuoliroolit Fyysinen koskemattomuus	Seksuaalisuus	
Suru Surutyöskentely Kuolema Menetykset Traumaattiset kokemukset	Kuolema ja vaikeat aiheet	

Kirjastoammattilaisen haastattelussa esiin nousi hyvin samantyyppisiä aiheita, joita myös kyselyssä pidettiin tärkeinä ja ajankohtaisina. Litteroidusta aineistosta kerättiin kaikki keskustelussa nousseet kuvakirjojen aiheet ja niistä muodostettiin Taulukko 9. Aiheet on ryhmitelty kolmeen eri yläluokkaan: ”elämän tapahtumat”, ”elämän muutokset” sekä ”kasvu ja kehitys”. Tämän jälkeen yläluokat on käsitteellistetty yhdeksi pääluokaksi: **lapsen arkeen liittyvät tapahtumat**. Kirjastoammattilaisen näkemyksen mukaan tarpeellisiksi koetut aiheet kuvakirjoissa liittyvät lapsen arkeen liittyviin tapahtumiin. Arkeen liittyvät tapahtumat itsessään kuitenkin ovat yksilöllisiä, mikä luo painetta sille, että tarjolla olevien kuvakirjojen aiheiden kirjo tulisi olla mahdollisimman laaja.

Taulukko 9: Lapsen arkeen liittyvät tapahtumat.

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Syntymä Pääsiäinen Joulu	Elämän tapahtumat	Lapsen arkeen liittyvät tapahtumat
Arat aiheet Avioero (2 mainintaa) Kuolema (2 mainintaa) Itsemurha Insesti	Elämän muutokset	
Tunteet (3 mainintaa) ja tunnekortit Käytöstavat Pelaaminen Ystävyys	Kasvu ja kehitys	

Esiin tuli myös se, että vaikeampien ja erityisempien kuvakirjojen lainamäärät jäävät vähäisiksi, eikä niitä saada hankittua välttämättä suurimpien kustantajien kautta. Suurimmat kustantajat keskittyvät tuomaan markkinoille enemmän viihteellisiä ja suurilevikkisiä kuvakirjoja. Vaikeamman aiheen kuvakirjoja hankitaan esimerkiksi erilaisten yhdistysten tai liittojen kautta. Tämän ongelman nostaa esiin myös Heikkilä-Haltonen (2010, 289) pohtiessaan ongelmalähtöisen kuvakirjan saavutettavuutta. Hän on huolissaan siitä, miten vaikeaa aihetta käsittelevä kuvakirja löytää oikean kustantajan, sopivan markkinoinnin ja riittävän tiedotuksen jakelussa kuluttajille. Lisäksi hän nostaa esiin lukijan roolin kirjan käsittelyssä: onko aikuisella aikaa ja viitseiäisyyttä paneutua käsiteltävään aiheeseen lapsen kanssa.

Haastattelussa pohdittiin myös kuvakirjojen saavutettavuutta: kuvakirjojen ”hukkuminen” toisten kuvakirjojen joukkoon koetaan haastavaksi. Tiettyä aihetta käsittelevän kuvakirjan löytäminen vaatii sekä ammattilaiselta että asiakkaalta monivaiheista työtä: kuvakirja on ensin etsittävä koneelta, kirjattava itselle muistiin ja tämän jälkeen haettava hyllystä. Nykyisillä tiedonhaun välineillä aineisto on teknisesti kuitenkin helposti saavutettavissa, mikäli hakijalla on tiedonhaun osaamista. Fyysinen saavutettavuus koetaan haasteellisemmaksi, sillä aiheen mukainen tiedonhaku on ensin tehtävä tietokoneella ja sen jälkeen vasta etsittävä hyllystä. Hyllystä aiheen mukainen kuvakirjojen selailu on aikaa vievää, eikä aihetta käsittelevät kirjat välttämättä pelkällä hyllyjen selailemisella löydy.

7 KUVAKIRJOJEN ANALYSOINTI

Tässä luvussa analysoidaan valittujen kuvakirjojen aiheiden sisältöjä. Tarkasteltavat aiheet ovat nousseet esiin tutkimusaineistossa, sekä kyselyssä että haastattelussa. Analysoitavat kirjat on valittu satunnaisotannalla liitteen 3 kirjalistasta.

7.1 Tunnetaidot

Tunnetaitoihin liittyvä lastenkirjallisuus nousi vahvasti esiin sekä kyselyssä että haastattelussa. Haastattelussa tuli ilmi, että tunnetaitoihin liittyvät kuvakirjat ovat erityisen kysytyjä päiväkoteihin. Tunnetaidot itsessään on hyvin laaja aihealue, joten rajasin tutkittavat kirjat koskemaan niitä tunteita, jotka kyselyssä ja haastattelussa nousivat erityisesti esiin. Tämän perusteella aiheiksi valikoituivat suruun ja kuolemaan sekä anteeksipyyttämiseen ja -antamiseen liittyvät kirjat.

7.1.1 Suru ja kuolema

Suruun ja kuolemaan liittyvät kuvakirjat:

- Bourguignon, Laurence: Vanha elefantti
- Kiema, Pirja: Kun pupusisko kuoli
- Pelliccioni, Sanna: Muistan sinua rakkaudella
- Robberecht, Thierry: Eeva kadonneiden siskojen maassa
- Sandelin, Annika: Silkkiapinan nauru
- Velthuijs, Max: Sammakko ja linnunlaulu

Suruun ja kuolemaan liittyvissä kuvakirjoissa keskeisimmäksi teemaksi lähes jokaisessa kirjassa nousi esiin kuoleamisen lopullisuus. Psykologi ja psykoterapeutti Soili Poijula (2016, 101) korostaa myös, että lapsen tulee ymmärtää kuoleamisen lopullisuus. Lähes kaikki kirjat toivat esiin sen, että kuoleminen on lopullista, eikä kuollut enää palaa takaisin. Esimerkiksi kirjassa "Vanha elefantti" hiiri lupaa korjata rikkoontuneen sillan Elefanttien maahan (paikka, johon kuolleet elefantit menevät) sillä ehdolla, että elefantti tulee takaisin. Tähän elefantti kuitenkin toteaa: "En. Sieltä ei kukaan palaa." Teoksessa tuodaan hyvin selkeästi esiin, että kerran kuollut on aina kuollut. Kuitenkin kirja tuo esiin myös lohdullisuutta siitä, että kuoleman jälkeen on olemassa jokin muu maa. Vanha elefantti -kirjassa tämä toinen maa on konkreettinen saari, johon siltaa pitkin kuljetaan. Silkkiapinan nauru -kirjassa eläimet pohtivat missä kuollut

silkkiapina mahtaa olla. He tulevat siihen lopputulokseen, että eläimet ovat olleet jossain ennen syntymäänsä ja laiskiainen toteaa: ”Kenties palaamme sinne sitten kun kuolemme”. Lohdullisuus tulee esiin myös kirjassa ”Sammakko ja linnunlaulu”. Sammakko ystävineen löytää kuolleen linnun, jonka he hautaavat. Hautaamisen jälkeen ystävykset kokevat olonsa kuitenkin rauhalliseksi. He ovat surullisia, mutta ymmärtävät elämän jatkuvan kaikesta huolimatta.

Ainoastaan kahdessa kirjassa kuudesta ovat tarinan päähenkilöt ihmisiä. Kirjat ”Eeva kadonneiden siskojen maassa” sekä ”Muistan sinua rakkaudella” kertovat surusta. Eeva on menettänyt siskonsa ja tuntee elävänsä kadonneiden siskojen maassa. Alma puolestaan on menettänyt isoäitinsä kirjassa ”Muistan sinua rakkaudella”. Kummassakin kirjassa päähenkilöt kokevat yksinäisyyttä surunsa kanssa. Eeva tuntee olevansa maailmassa, jossa siskoa ei enää ole, eikä kukaan ymmärrä miltä Eevasta tuntuu. Alma kuitenkin saa tukea ystävältään, joka on menettänyt isoisänsä. Vertaistuki auttaa Almaa käsittelemään ikävän ja surun tunteita. Eeva puolestaan on surunsa kanssa kirjassa hyvin yksinäinen, mutta lopulta surun tunteet lievittyvät. Lopullisuus ja lohdullisuus tulevat esiin myös Eevan tarinassa, jossa kerrotaan, ettei kadonneiden siskojen maasta voi lähteä pois, mutta hiljalleen maisema kuitenkin muuttuu: ”Yöt tulevat valoisammiksi ja kyyneleet kuivuvat.”

Jokaisessa kirjassa tuodaan esiin ikävän, surun ja kaipauksen tunteita. ”Kun pupusisko kuoli” -kirja oli mielestäni kaikkein konkreettisin. Kirja kertoo pupuperheestä, jossa yhden perheen lapsen sairaus on uusiutunut. Kirjan kertojina ovat perheen muut lapset. Sairastunut sisko joutuu sairaalaan, eivätkä toiset lapset pääse siskoa katsomaan infektioriskin vuoksi. Kirjan runollinen kieli pehmentää tarinaa, mutta totuus lopullisuudesta tulee kuitenkin vahvasti esiin. Puposisarukset pääsevät lopulta jopa katsomaan kuollutta siskoaan. Kirjan kuvat ovat kauniita ja varmasti runollisen tekstin kanssa saavat surullisen ja hyvin koskettavan tarinan helpommin käsiteltäväksi. Kuten Heikkilä-Halttunenkin (2010, 13) huomauttaa, tämä voi auttaa myös aikuista asian käsittelyssä lapsen kanssa. Tässäkin kirjassa loppu on kuitenkin lohdullinen, kun pupuveli toteaa: ”Suruunkin lopulta sopeutuu”.

7.1.2 Anteeksipyytämisen ja -antaminen

Anteeksipyytämiseen ja -antamiseen liittyvät kuvakirjat:

- Landa, Norbert: Anteeksi!
- Lindebaum, Piia: Henna hiipii piiloon
- Rankin, Laura: Roosin pikku valhe

- Rieckhoff, Sibylle: Miten olisi anteeksi!
- Timms, Barry: Saanko anteeksi?

Lähes kaikista analysoitavista kirjoista käy ilmi jo nimestä, mistä aiheesta kirja kertoo. Ainoastaan ”Henna hiipii piiloon” -kirjan nimi ei suoraan paljasta kirjan aihetta. Tämä kirja on myös ainoa, jossa kirjan päähenkilö on ihminen, kaikki muut neljä kirjaa kertovat eläinmaailmasta. Kaikissa kirjoissa keskeistä on anteeksipyyttäminen ja vain yhdessä kirjassa nousee sen lisäksi esiin myös anteeksiantaminen. Tarinoiltaan kirjat ovat kuitenkin hyvin erilaisia. Kaikissa muissa kirjoissa anteeksipyyttäjänä on kirjan päähenkilö, paitsi Henna hiipii piiloon -kirjassa.

Katumus on keskeinen teema jokaisessa aihealueen kirjassa. Ensin tapahtuu jotain, josta aiheutuu riitaa tai huonoa omaatuntoa. Esimerkiksi ”Roosan pikku valhe” -kirjassa Roosa löytää pihalta kameran. Toinen oppilas kertoo omistavansa kameran, mutta niin väittää myös Roosa. Kamera jää opettajalle, ja asia jää tässä vaiheessa vielä selvittämättä. Huono omaatunto näkyy Roosan fyysisesti huonona olona, sillä ruoka ei maistu ja olo on kurja. Lopulta Roosa saa kerrotuksi totuuden, katuva valehteluaan ja pelostaan huolimatta korjaa tilanteen pyytämällä anteeksi. ”Miten olisi anteeksi” -kirjassa puolestaan orava tiputtaa pätkinän vahingossa kiukkuisen villisian päälle ja alkaa pelkäämään mitä tapahtumasta voisi seurata. Kirja tuo esiin hyvin sen, että myös vahingosta voi olla seurauksia.

Saanko anteeksi -kirjassa tunteet tulevat hyvin esiin, kun kirjan päähenkilöt pöllö ja orava ovat toisilleen vihaisia: ”Pöllö ei ollut ikinä ollut näin vihainen”. Usein tarinoissa, joissa ystävät riitelevät, ensimmäinen tunne riidan jälkeen on viha. Tämän jälkeen tunnetaan yksinäisyyttä ja surua, joka sitten johtaa katumisen kautta anteeksipyyttämiseen. Yleensä tarina päättyy ystävyyden lujittumiseen entisestään, kuten ”Anteeksi!” -kirjassa. Kirjan pupu ja nalle riitelevät kiitävistä paperinpalasta, josta molemmat näkevät vain oman peilikuvansa. Riidellessä paperi menee kahtia ja kumpikin pitää oman puolensa paperista. Sopimisen jälkeen kumpikin antaa oman palansa toiselle, ja mitä he kuvassa näkivätäkään: ”Nallen ja Pupun samassa kuvassa!”. ”Saanko anteeksi” -kirjassa on anteeksipyyntö rakennettu hienosti. Orava yrittää paikata omaa huonoa oloaan pyytämällä anteeksi, mutta pöllö ei ota anteeksipyyntöä vastaan, koska orava ei tarkoita sitä todella. Tästä orava vihastuu entisestään ja purkaa pahan olonsa rikkomalla kynänsä. Tässä vaiheessa orava havahtuu tekoonsa ja alkaa itkemään, jolloin pöllökin lähestyy ystäväänsä. Riita sovitaan ja ystävyys jatkuu. Kirjassa on hienosti tuotu esiin se, että anteeksipyyntö on oltava rehellinen. Tässä kirjassa tuotiin tällä tavoin esiin myös anteeksiantaminen.

”Henna hiipii piiloon” -kirjan tarina on hyvin poikkeava muista analysoiduista kirjoista. Tarinassa Henna on leikkimässä ystävänsä luona. Ystävän perheen lapsia hoitaa nuori nainen, jota Henna ihailee kovasti. Hennan ystävä kuitenkin tekee hoitajan huomaamatta kiellettyä asioita, joihin Henna ei haluaisi oikeasti osallistua. Hoitaja suuttuu ja huutaa huomattessaan tyttöjen teot. Kirjassa Hennalla on todella paha mieli, koska hänelle huudettiin teosta, jota hän ei oikeastaan itse edes tehnyt. Tässä kirjassa tuodaan hienosti esiin se, että myös aikuiset tekevät virheitä ja heidänkin on pyydettävä anteeksi.

7.2 Eroaminen

Halusin nostaa eroamisen tutkittavaksi aiheeksi siitä syystä, että kirjastoammattilaisen mukaan eromaista käsitteleviä kirjoja lainataan todella paljon. Kyselyssä 67% vastaajista (kuvio 2) piti eroamiseen liittyviä kuvakirjoja työssään tarpeelliseksi. Valtaosa eroamiseen liittyvistä kirjoista kertoo vanhempien eroamisesta. Liitteen 3 kirjallisten eroamista käsittelevistä kirjoista kymmenen kirjaa käsittelee vanhempien eroamista ja yksi kirja ystävien eroamista. Tästä syystä en rajannut tätä aihealuetta koskemaan vanhempien eroamista, sillä lapsi voi kokea erotilanteita muutenkin, kuin vanhempien erotessa. Vanhempien eroaminen on lapselle kriisi ja sen myötä arjen rutiinit väistämättä muuttuvat. Eroamiseen liittyvä kirjallisuus voi auttaa lasta mallintamaan tulevia muutoksia sekä rohkaisemaan kriisistä selviytymiseen.

Eroamiseen liittyvät kuvakirjat:

- Eyen, Cécile: Pikkusuden kaksi kotia
- Juholla on kaksi kotia: Puhutaan avioerosta lapsen kanssa
- Katajavuori, Riina: Kaksi kotia
- Tonteri, Maisa: Okko Oravan kaksi pesää
- Vainio, Pirkko: Sippo ja satakieli
- Walsh, Melanie: Minulla on kaksi kotia
- Weninger, Brigitte: Nähdään taas, isä

Kahdessa kodissa asumisen tema käy ilmi jo pelkästään kirjojen nimiä katsoessa. Näissä eromista käsittelevissä kirjoissa neljässä kirjassa seitsemästä päähenkilönä on ihminen. Kolmessa kirjassa päähenkilöinä ovat eläimet. ”Nähdään taas, isä!” -kirjassa päähenkilönä on ihminen, mutta kirjassa päähenkilölle kerrotaan kuitenkin tarina karhusta, jonka vanhemmat asuvat erillään.

Lähes kaikissa valituissa kirjoissa kuvataan vanhempien riitelyä. Riitely johtaa eroamiseen, joka puolestaan johtaa kahdessa kodissa asumiseen. ”Okko oravan kaksi pesää” kuvaa, miten vanhempien riiteleminen satuttaa oravaa, kun molemmat vanhemmat haluavat hänet puolelleen. Vanhemmat päättävät, että Okko saisi itse päättää kumman luona asuu. Tämä on kuitenkin aivan liian suuri vastuu annettavaksi pienelle oravalle: ”Mutta Okko ei halua valita. Minä pidän teistä kummastakin, se vikisee”. Lopulta Okko, kuten moni muukin analysoitujen kirjojen päähenkilöistä, tulee siihen tulokseen, että kahdessa kodissa asumisessa on hyvätkin puolensa.

”Kaksi kotia” -kirja lähestyy avioeroa toisella tavalla kuin valikoiman muut vanhempien eroamista käsittelevät kirjat. Tässä kirjassa vanhemmat eroavat sovussa, ja kirjassa esiintyvät myös molempien vanhempien uudet kumppanit. Kirjan päähenkilöt Varpu ja Leo asuvat erillään, Varpu äidin ja Leo isän kanssa. Tarina on tehty hyvin konkreettiseksi, jotta eroon valmistautuva lapsi kykenee kirjaa lukiessaan mallintamaan millaisia muutoksia erosta saattaa seurata. Varpu näyttää suhtautuvan vanhempien eroon melko tynnosti, mutta itsekseen hän kuitenkin ajattelee asioita, eikä pidä kaikista muutoksista. Kirjan lopussa kuitenkin Varpu ymmärtää, että hän saa ajatella asioista omalla tavallaan, ja sen myötä kokee voimaantumisen tunteen, kuten seuraavasta lainauksesta käy ilmi:

”Varpulla on hyvä olo. Jotenkin erillinen. Hän paukuttaa suksista lumia latuun. Hiihtohissin vaijeri kolisee tuttua kolinaansa. Minä olen minä, Varpu ajattelee.”

”Minulla on kaksi kotia” kirja on selvästi pienemmille lapsille tarkoitettu teos. Kirja on kuvakertomus, jossa tekstiä on hyvin vähän, ja se keskittyy lähinnä esittelemään päähenkilön kahta erilaista kotia. Kirja tuo lohdullisuutta siihen, että elämä kahdessa kodissa voi olla erilaista, mutta kuitenkin hyvää. Tarinassa tehdään mukavia asioita kuten ennenkin, mutta nyt erikseen sekä äidin että isän kanssa. Tarina kertoo yksinkertaisesti esimerkiksi ikävästä: ”Kun minun tulee ikävä äitiä tai isää... puhelinsoitto piristää mieltäni.” Kirjan loppu myös muistuttaa siitä, että vaikka vanhemmat eroaisivatkin, niin ympärillä on kuitenkin paljon läheisiä, jotka ovat tukena ja apuna.

”Sippo ja satakieli” -kirja oli hyvin erilainen eroamisesta kertova kirja. Tämä kirja kertoo ystävien eroamisesta, kun muut aihealueen kirjat käsittelevät vanhempien eroamista. Alussa hiiri löytää loukkaantuneen linnun ja auttaa sen jälleen kuntoon. Hiiri ymmärtää, ettei lintu voi asua hänen luonaan ja auttaa lintua palaamaan omalle elinalueelleen. Ero satuttaa, mutta on kuitenkin

hyväksi molemmille. Kirjasta voisi olla suuri apu esimerkiksi kiireellistä sijoitusta läpikäyvien lasten kanssa: lintukin palasi omalle elinalueelleen tultuaan hiiren hoidon avulla kuntoon. Sijoitettu lapsi voi lohduttautua ajatuksella, että kotiin palaaminen on mahdollista, kunhan asiat hoidetaan ensin kuntoon.

7.3 Pelaaminen, ruutuaika ja sosiaalinen media

Pelaaminen nousi esiin kyselyn avoimissa vastauksissa. Koska pelaamisesta on julkaistu hyvin vähän kuvakirjoja, nostin sen rinnalle ruutuajan ja sosiaalisen median. Tästä aiheesta on julkaistu hyvin vähän kuvakirjoja, jolloin karsintaa analysoitavista kirjoista ei tarvinnut tehdä.

Pelaamiseen, ruutuaikaan ja sosiaaliseen mediaan liittyvät kuvakirjat:

- Jüngling, Christine: Vähän aikaa vielä!
- Kivelä, Malin: Pixonin pojat ja tv:n kotoisa kajo
- Pelliccioni, Sanna: Onni-poika tykkää pelata
- Willis, Jeanne: #Kultakutri

Tämän aihealueen kirjoissa oli paljon yhteistä, vaikka ne kertoivatkin digitalisoitumisesta vähän eri konteksteissa. Kaikissa kirjoissa tarina oli jollain tavalla opettavainen, ja kaikissa tarinoissa annettiin esimerkkejä siitä, mihin liiallinen pelaaminen, television katselu tai sosiaalisen median käyttäminen voivat johtaa. Jokaisessa kirjassa päähenkilönä on ihminen, vaikkakin ”#Kultakutri” -tarina onkin siirretty satumaailmaan. Tämä kertoo kenties siitä, että tähän aihealueeseen liittyviä teemoja ei pidetä niin vaikeina käsiteltävinä aiheina.

Pelaamiseen liittyvät ”Vähän aikaa vielä” ja ”Onni-poika tykkää pelata” kertovat hyvin samansuuntaisen tarinan: peliajasta on hyvä olla säännöt, eikä pelaaminen saa mennä muun leikin ja ulkoilun edelle. Tarinat ovat opettavaisia ja antavat lapselle mallin siitä, miten pelaamista voisi rajoittaa. Molemmissa kirjoissa annetaan hyvin konkreettinen ja varoittava malli siitä, miten pelaaminen voi aiheuttaa riippuvuutta. Esimerkiksi ”Onni-poika tykkää pelata” -kirjassa pelaamisen huumaan joutuu perheen isä: ”Isi pelaa! Katso äiti, isin silmät ja korvat ovat ihan punaiset.” Samassa kirjassa annetaan myös esimerkki pelin pelottavuudesta ja varoitetaan siitä, ettei pidä pelata liian vaarallisia pelejä. Kumpikin pelaamiseen liittyvä kirja tuo pelaamiselle vastapainoksi ulkoilua ja leikkimistä, sekä perheen yhdessä luomat pelaamisen säännöt. Nämä pelaamiseen liittyvät kuvakirjat ovat mielestäni

erinomaisia teoksia, joista lapset voivat saada mallia pelaamisesta ja siihen liittyvistä rajoituksista. Erinomaista näissä tarinoissa on mielestäni myös vanhempien pelaamiseen liittyvä innostuminen. Tarinassa myös aikuiset innostuvat pelaamisesta ja myös heidän olisi osattava rajoittaa ”ruutuaikaansa”. Molemmista kirjoista jää myös tunne, että pelaaminen on mukavaa ja sallittua, kunhan säännöistä pidetään kiinni.

Kirja ”Pixonin pojat ja tv:n kotoisa kajo” on selvästi isommille lapsille suunnattu. Tämä kirja on hyvä esimerkki kirjastoammattilaisen haastattelussa ilmenneestä seikasta, että myös kuvakirjoissa on sopivia kirjoja isommillekin lapsille. Tässä kirjassa on synkät kuvat, ja joissain kohdissa tarinan teksti on selvästi isommille tarkoitettua. Kirjassa on päähenkilöinä veljekset, jotka haluavat vain katsella televisiota ja syödä herkkuja. Tarina on opettavainen, vaikkakin kertoo erittäin ääritapauksista. Pojat voivat huonosti, koska syövät epäterveellisesti, eivätkä liiku tai ulkoile, vaan tuijottavat vain televisiota. Kirjan opetus on, että television rikouduttua poikien on pakko selviytyä päivästä ilman sitä. Aluksi pojilla on vaikeaa, mutta lopulta he keksivät leikin, joka pohjautuu heidän katsomaansa televisio-ohjelmaan. He voivat paremmin ja saavat väriä kasvoilleen, kuten kirjan lopussa tulee ilmi: ”Äiti katsoo heitä vielä uudestaan. Pixonin pojat ovat jotenkin – värikkäämpiä kuin yleensä.”

”#Kultakutri” puolestaan kertoo sosiaalisen median vaaroista enemmän kuvainnollisesti. Kirjan päähenkilö on aktiivinen sosiaalisen median käyttäjä ja kuvaa omalle tililleen kaikenlaisia tapahtumia sen mukaan, kuinka ne keräävät tykkäyksiä. Kirjan päähenkilö murtautuu karhujen kotiin, syö heidän ruokaansa ja rikkoo heidän tavaroitaan. Tarina on modernimpi versio perinteisestä Kultakutri -sadusta. Virkavalta saa rikoksen todisteet sosiaalisen median julkaisuista ja Kultakutri saa rangaistuksen. Kirjan tarinan Kultakutri on täysin sosiaalisen median lumoissa, ja hän haluaa julkaista kuvia ja videoita vain saadakseen mahdollisimman paljon tykkäyksiä. Tarina viittaa hyvin siihen, miten helposti sosiaalinen media aiheuttaa riippuvuutta, mutta tarina ei kuitenkaan anna vaihtoehtoisia ratkaisuja, miten tästä voisi päästä eroon. Mielestäni tämä kirja on enemmän viihdelukemista.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa pyritään esittelemään vastaukset tutkimuskysymyksiin tutkimustulosten perusteella sekä peilaamaan niitä opinnäytetyön teoriaosuuteen. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli ”Minkä aiheen kuvakirjoja lasten kanssa työskentelevät tarvitsevat Ilmajoella?” Toinen tutkimuskysymykseni oli: ”Miten kuvakirjaa käytetään apuvälineenä lasten kanssa työskennellessä?” Ja kolmas tutkimuskysymys oli: ”Miten tarpeellisiksi koetut aiheet kuvakirjoissa näkyvät ja millainen niiden käytettävyys työskennellessä on?”

Kuvakirjojen aiheet. Tarpeellisiksi koettujen kuvakirjojen aihealueet eivät Ilmajoella paljokaan poikenneet aiempien tutkimusten aihealueista. Ilmajoella vastaajat nostivat esiin pelaamiseen, neuropsykiatrisuuteen sekä yökyläilyyn liittyvät kuvakirjojen aiheet. Pelaaminen olikin loistava aihe, koska siitä ei ole juurikaan kuvakirjoja julkaistu. Kuitenkin pelaaminen on yleinen aihe esimerkiksi lastenkirjoissa, mutta tulee kenties kuvakirjoihin vähän jälkijunassa? Tunnetaidot nousivat eniten esiin kyselyn vastauksissa sekä useasti myös kirjastoammattilaisen haastattelussa. Tunnetaidot ovat nykyään esillä valtakunnallisestikin lastenkirjallisuuden kentällä, joten tämä ei ollut kirjastoammattilaisena itselleni lainkaan yllätys. Myös Susan Elswick (2018, 7) korostaa kirjallisuuden käyttöä tunnetaitojen opettelussa ja samaa mieltä on Esko Jalovaara (2009, 96–97). Kuvakirjat ovat myös tutkimuksen mukaan varhaiskasvatuksessa erittäin tunnettu menetelmä tunnetaitojen opettelussa ja tunteiden nimeämisessä (Määttä ym. 2017, 34–37). Kuvakirjan merkitys lasten tunnekehityksessä ja -kasvatuksessa on myös Heikkilä-Halttusen (2010, 279) tutkimuksessa painotettavana osa-alueena. Hän on omassa tutkimuksessaan tahtonut korostaa lastenkirjojen monipuolisia käyttömahdollisuuksia sekä lapsen että aikuisen arjessa.

Tunnetaitojen lisäksi suru, kuolema ja erilaiset kriisit ovat tilanteita, joissa kuvakirja nähdään todella hyvänä apuvälineenä asian käsittelyssä. Tämä nousi esiin sekä teoriaosuudessa, kyselyn vastauksissa, että kirjastoammattilaisen haastattelussa. Soili Poijula (2016, 67; 132; 231; 276) tuo esiin teoksessaan ”Lapsi ja kriisit” useassa kohdassa kuvakirjan käytettävyyden vaikeiden asioiden käsittelyssä. Myös kyselyn vastauksissa näkyi selkeästi se, että kuvakirjoja sekä käytetään että katsotaan mahdolliseksi käyttää tilanteissa, joita voi muutoin olla lapsen kanssa vaikea lähestyä. Suru ja kuolema tulivat kyselyssä vahvasti esiin aiheina, joiden käsittelyssä kuvakirjat toimivat oivana apuvälineenä ja tätä painottavat myös Katri Karasma ja Pirjo Suvilehto (2014, 311). Heikkilä-Halttunen (2010, 280) korostaa myös vaikeiden ongelmien parissa painivien lasten kirjallisuudesta saamaa lohtua sekä asioiden konkretisoitumista.

Ongelmalähtöisten kuvakirjojen tarve kävi ilmi myös tässä tutkimuksessa, sillä tarpeellisiksi koetuista kuvakirjojen aihealueista monet liittyivät lapsen arjessa kohdattuihin ongelmiin tai kriiseihin, kuten vanhempien eroaminen, sisaruksen syntyminen, päivähoiton aloittaminen tai kuoleman käsitteleminen. Surun ja kuoleman esiintyminen lastenkirjallisuudessa on ollut tutkimuksen kohteessa myös Pihan, Saukonojan ja Virolaisen (2006) opinnäytetyössä, jossa tutkittiin kuoleman realistista käsittelemistä lastenkirjassa.

Tässä opinnäytetyössä tuli ilmi, että kuvakirjoja tarvitaan lukuisista eri aiheista, sillä tilanteet, joiden käsittelyssä kuvakirja voisi toimia apuvälineenä, ovat yksilöllisiä. Tutkimustulosten perusteella lähes kaikki valmiiksi esitetyt vaihtoehdot kuvakirjojen aiheista koettiin tarpeellisena. Ainoastaan adoptiota käsitteleviä kuvakirjoja ei koettu Ilmajoella tarpeellisiksi, ainakaan tällä hetkellä. Tutkimustuloksissa nousi esiin pelaamista käsittelevien kuvakirjojen vähäisyys. Heikkilä-Halffunen (2010, 287) toteaa kirjallisuudesta puuttuvan esimerkiksi asunnottomuudesta, huumeiden ja lääkkeiden väärinkäytöstä ja lasten pitkäaikaissairauksista (kuten reuma tai sydänsairaudet) kertovia kuvakirjoja. Toki on huomioitava, että Heikkilä-Halffusen tutkimus on julkaistu 11 vuotta sitten, joten tilanne on saattanut sen jälkeen muuttua. Sairastuminen on kuitenkin tämän tutkimuksen tulosten mukaan aihe, josta edelleen kaivataan kuvakirjoja. Kuvion 2 mukaan 80% vastaajista koki tarvitsevansa työssään kuvakirjoja sairastumisesta. Tässä tutkimuksessa kirjallistan sairastumiseen liittyvät kuvakirjat käsittelevät enemmän yleisiä sairastumisia ja lääkärissä käyntejä kuin vakavampia sairauksia tai pitkäaikaissairauksia. Kenties tiettyyn sairauteen keskittyvät kuvakirjat löytävät paremmin lukijansa eri järjestöjen kautta kuin kirjastosta.

Kuvakirjan käyttö. Tutkimuksessa kävi ilmi, että Ilmajoella käytetään monipuolisesti kuvakirjoja sosiaali- ja kasvatusalan työssä. Kuvakirjoja käytetään työvälineenä niin terapiatyössä, lasten sosiaalipalveluissa kuin kasvatustyössäkin. Kysely lähetettiin monelle eri taholle, joista jokaisesta saatiin vastauksia (taulukko 3). Erityisesti on huomioitavaa, että vastaajia oli hyvin tasaisesti jokaiselta sektorilta, eikä mikään toimiala niin sanotusti dominoinut vastauksia. Eniten vastaajia oli perhekeskuksesta, mutta toisaalta siellä vastaajien toimenkuva on heterogeenisin. Mikäli esimerkiksi varhaiskasvatuksesta olisi ollut runsaasti vastauksia, olisi se kenties painottanut vastauksia toisella tavalla.

Kuvakirjan käytön mahdollisuudet eivät olennaisesti eroa siitä, miten kuvakirjaa tällä hetkellä Ilmajoella käytetään. Tämä kertoo siitä, että kuvakirjasta osataan ottaa kaikki hyöty irti. Kuvakirjan käyttötavat ovat myös yhteneväisiä teoriaosuudessa esiintuotuihin

käyttömahdollisuuksiin. Kuvakirja on vastausten perusteella käytössä, kun lapsen kanssa lähestytään tai käsitellään vaikeaa aihetta. Myös Pirjo Suvilehto (2020, 66–67) korostaa satujen ja tarinoiden käyttöä vaikeiden asioiden hahmottamisessa tai lapsen kokiessa vaikeita asioita. Terapiatyössä kuvakirjat ovat olleet Ilmajoella hyvänä apuvälineenä niin sanavaraston kuin kielenkehityksenkin harjoittamisessa. Marja Suojala (2007, 65) painottaa myös lukemisen merkitystä lapsen kielenkehityksessä. Kuvakirjan pedagogisuus ja kasvatuksellinen ote on osattu hyödyntää havainnollistamisessa ja mallinnuksessa sekä oppimateriaalina. Lisäksi useissa vastauksissa nousi esiin myös kuvakirjan lukemiseen liittyvä keskustelu, joka oli myös teoriaosuudessa hyvin painokkaasti esillä. Keskustelun ei kuitenkaan tarvitse olla välttämättä ongelmaan tai vaikeasti käsiteltävään aiheeseen liittyvää, vaan se voi olla pelkästään jutustelua, kerrontaa ja yhdessäoloa (Suvanto & Ukkola 2020, 281–282). Kyselyn vastauksissa nousi esiin myös vanhempien ohjaaminen lapsen kanssa lukemiseen. Esimerkiksi lapsen lukutaidon kehittymisessä on merkitystä sekä yhdessä ääneen lukemisella että vanhemmilta saatavalla lukemisen mallilla (Leino ym. 2017, 35–37).

Aiheiden näkyvyys kuvakirjoissa. Kuvakirjoista oli selkeästi löydettävissä aiheisiin sopivat teemat. Aiheiden käsittely kirjoissa tuki hyvin teoriaosuudessa pohdittuja asioita esimerkiksi onnellisesta lopusta (Heikkilä-Halttunen 2010, 78–79). Tämä oli näkyvillä etenkin surua ja kuolemaa käsittelevissä kuvakirjoissa, joissa jokaisessa oli surullisesta tarinasta huolimatta lohdullinen ja toivoa herättävä loppu. Samalla tavalla avioeroa käsittelevät kirjat löysivät erosta aina myös positiivisia asioita ja lopulta kirjojen päähenkilöt sopeutuivat tilanteisiinsa. Heikkilä-Halttusen (2010, 13) mukaan lastenkirjallisuus siirtää usein vaikeat asiat eläin- tai fantasia maailmassa käsiteltäväksi. Tämä näkyi selkeästi surusta ja kuolemasta kertovissa kuvakirjoissa, joissa valikoiduista kirjoista neljä kuudesta kirjasta oli siirretty eläinmaailmaan. Eroamista käsittelevät kuvakirjat konkretisoivat erosta seuranneita muutoksia ja useissa analysoiduissa kuvakirjoissa näkyikin kahdessa kodissa asuminen ja rutiinien muuttuminen. Myös Leena Mäkijärvi (2014, 122) huomauttaa lasten elämän muuttuvan merkittävästi eroamisen myötä. Tämä näkyy selkeästi tutkituissa kuvakirjoissa. Uuden tilanteen edessä lapsen tulee myös sopeuttaa muutokset omaan elämäänsä, ja kirjallisuuden avulla hän kykenee muodostamaan edessä olevasta tilanteesta Piaget'n teorian mukaisia skeemoja (Nurmi ym. 2015, 23–24).

Pelaamiseen liittyvät kuvakirjat toivat kukin esiin omalla tavallaan kasvatuksellista otetta. Kuten Moona Moisala ja Kirsti Lonka (2019, 15) toivat esiin aikuisen tuen tarpeen älylaitteiden ja

tekniikan käytön rajoittamisessa, tulee sama esiin myös pelaamista käsittelevissä kuvakirjoissa. Molemmista tarkastelluista pelaamista käsittelevissä kirjoissa tuotiin esiin perheen yhdessä luomat pelaamisen säännöt. Pelaaminen ei vielä juurikaan näy kuvakirjojen aiheissa ja siksi se olikin erittäin mielenkiintoinen ja ajankohtainen aihe tutkittavaksi. Myös kirjailijoiden ja kustantajien soisi havahtuvan tähän asiaan, että tarvittaisiin selkeästi enemmän laadukkaita ja opettavaisia pelaamista käsitteleviä kuvakirjoja. Kasvatuksellisuus näkyi myös anteeksipyyttämiseen ja -antamiseen liittyvissä kirjoissa. Esko Jalovaara (2009, 96–97) korostaa kaveritaitojen oppimisessa tarinoiden merkitystä lasten syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen. Tämä tulee selkeästi esiin esimerkiksi kuvakirjoissa, joissa riidasta seuraa paha mieli, joka paranee anteeksipyyttämisen ja -saamisen jälkeen. Anteeksiantamista ja -pyytämistä käsittelevissä kirjoissa tuli lisäksi hyvin esiin negatiiviset tunteet, joita tilanteet päähenkilöille aiheuttivat. Negatiiviset tunteet, kuten viha ja kateus, ovat tunteita, joita lapsen on vaikea säädellä. Siksi niiden säätelyyn ja niistä selviytymiseen tarvitaankin aikuisen tukea. (Haapasalo ym. 2016, 13.) Kuvakirjan avulla lapsi voi turvallisesti aikuisen kanssa tutustua negatiivisiin tunteisiin ja niistä selviytymiseen.

9 POHDINTA

Lukemisen merkitys lapsen kehitykselle on kiistatonta. Lukemaan innostaminen näkyy esimerkiksi erilaisissa hankkeissa, joissa muun muassa Opetushallitus toimii tukijana (Innostamme lapsia ja nuoria lukemaan, [viitattu 22.1.2021]). Valitsin tämän aiheen opinnäytetyöhöni siitä syystä, että lapsille lukeminen ja lukemiseen innostaminen on erityisen lähellä myös minun sydäntäni. Aihe ei ole tyypillinen sosiaalialan aihe, ja sopivan teorian ja lähdeaineiston löytäminen olikin välillä haastavaa. Lähdeaineisto oli laaja, ja kirjallisuusalan sekä sosiaalialan yhdistäminen vaati runsaasti perehtymistä molempien aiheiden teoriaan. Tämä tutkimus kuitenkin antoi minulle mahdollisuuden hyödyntää aiemman koulutukseni ja työn tuoman ammatillisuuden sosionomin opintoihini. Kuvakirjojen aiheita tutkiessani löysin monia itselleni vieraaksi jääneitä kuvakirjoja, ja koen myös kirjastoammatillisuuteni kasvaneen runsaasti opinnäytetyötä tehdessäni. Kirjastoyhteistyöhön liittyvissä vastauksissa erilaiset kirjallistat nousivat esiin, joten uskon tämän tutkimuksen myötä syntyneen kuvakirjojen aiheenmukaisen listan tulevan todelliseen tarpeeseen.

Opinnäytetyön tekeminen on ollut pitkä, mutta mielenkiintoinen projekti. Nyt projektin loppusuoralla olen todennut, että joitakin asioita olisin voinut tehdä toisin. Aikataulutukseen olisin voinut aluksi kiinnittää enemmän huomiota. Lähdin kiireellä liikkeelle toukokuussa 2020, koska koronavirusepidemian myötä työnantajani velvoitti minut käyttämään opinnäytetyöhöni säästämäni lomapäivät. Aloin tekemään kyselyä nopealla aikataululla, jotta ehtisin saada vastauksia jo kesäksi, mutta todennäköisesti vastausten määrä jäi vähäiseksi juurikin kesälomien vuoksi. Kesällä kuitenkin totesin, että kuvakirjojen aiheenmukainen lista on kattavampi, mikäli kerään listalle kaikki vaihtoehtoina olleet aiheet, joten olisin hyvin voinut lähettää kyselyn vasta syksyllä. Kyselystä nousseet aiheet olisin voinut lisätä kirjalistaan myöhemminkin. Elokuussa lähetin kuitenkin vielä muistutusviestin kyselyyn vastaamisesta ja vastauksia tuli onneksi riittävä määrä. Syksyllä 2020 olleet tutkimusmenetelmien opintojaksot olisivat olleet hyvänä tukena erityisesti kyselyn laatimisessa ja opinnäytetyön alkuvaiheissa, joten niiden tuoma hyöty jäi omalla kohdallani vajavaiseksi.

Olen oppinut tätä opinnäytetyötä tehdessäni valtavasti. Sosiaalialan kompetenssit tuovat esiin sosionomin osaamisalasta muun muassa asiakastyön osaamisen ja palvelujärjestelmätuntemuksen osa-alueet. Tämän opinnäytetyön tekeminen on laajentanut käsitystäni sekä asiakaskunnan että ammattilaisten kirjosta, jotka työssä ovat osallisina. Olin yllättynyt miten paljon kuvakirjoja käytetään eri ammateissa, vaikka etukäteen tiesinkin, että kuvakirja on hyvä

apuväline monenlaisessa työssä. Helposti kuvakirja mielletään varhaiskasvatuksessa pääasiassa viihdelukemiseen käytettäväksi, mutta tämä työ vahvisti käsitystäni siitä, miten monipuolinen ja moneen tilanteeseen soveltuva kuvakirja voikaan olla. Sosiaalialan kompetensseista myös eettinen osaaminen on tässä työssä tullut vahvasti esiin. Sosiaalialan arvot ja ammatteettiset periaatteet ovat tulleet esiin esimerkiksi tutkimuslupiin liittyen: luvat pitää olla kunnossa, vaikka tutkimuksessa ei käsiteltäisi kenenkään henkilötietoja tai henkilökohtaisia asioita. Lisäksi vastaajien tunnistettavuus vastausten perusteella aiheutti tulosten esittelyssä sen, etten numeroinut vastaajia erikseen, vaan esittelin tulokset vastaajajoukkona. Sosionomin tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen on opinnäytetyötä tehdessä kasvanut huomasti. Pitkä tutkimusprosessi on vaatinut paljon itsenäistä perehtymistä itse tutkimustyöhön sekä sen eettisiin ohjeisiin ja periaatteisiin, mikä antaa runsaasti kokemusta ja varmuutta sosionomin työhön tulevaisuudessa. (Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen 2016.)

Tämän opinnäytetyön aihe olisi helposti voinut laajuutensa vuoksi ”karata käsistä”, esimerkiksi eri aiheiden kuvakirjoja olisin halunnut analysoida paljon enemmänkin. Pysin kuitenkin pysymään määrittelemissäni rajauksissa, ja mielestäni siinä myös onnistuin. Jonkin verran haasteita tutkimukseeni toi aiheen rajaaminen pelkkiin kuvakirjoihin, sillä useissa lähteissä käsiteltiin myös satuja ja lastenkirjoja, eikä kuvakirja välttämättä erottunut aineistosta erityisesti. Tätä tutkimusta voisi jatkaa esimerkiksi luomalla tutkimustulosten perusteella konkreettisia toimintamalleja, joissa tarpeellisiksi koettuja aihealueita käsiteltäisiin lasten kanssa kuvakirjojen avulla. Jatkotutkimuksen voisi tehdä toimintatutkimuksena, jossa luodut toimintamallit toteutettaisiin esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tai lapsille suunnatuissa ero- tai sururyhmissä. Kirjasto-yhteistyön laajentaminen ja toteuttaminen sosiaali- ja kasvatusalalle olisi myös hyvä jatkotutkimuksen aihe. Kyselyssä nousi esiin useita ehdotuksia yhteistyöstä, ja niiden toteuttaminen olisi oiva aihe esimerkiksi kirjastoalan opinnäytetyölle.

LÄHTEET

- Alakoulut. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://ilmajoki.fi/koulut-ja-paivakodit/alakoulut/>
- Alanen, J. 2014. Voimaannuttava lastenkirja: Kirjastosta työkaluja perhetyöhön. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Liiketoiminnan ja kulttuurin yksikkö, kirjasto- ja tietopalvelualan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 1.5.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120518615>
- Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. 2019. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto (ARENE). [Viitattu 15.1.2021]. Saatavana: <http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>
- Aspila-Renkola, K., Kupari, K., Numminen, S. & Salovaara, S. 2016. Ilmajoen perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen opas. [Verkkojulkaisu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: https://ilmajoki.fi/wp-content/uploads/2020/01/Oppimisen_ja_koulunkaynnin_tuen_opas.pdf
- Elswick, S. 2018. Using picture books to enhance children's social and emotional literacy: Creative activities and programs for parents and professionals. [Verkkokirja]. London: Jessica Kingsley Publishers. [Viitattu 7.10.2020]. Saatavana Ebsco eBook Collection -palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Esiopetus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 16.2.2021]. Saatavana: <https://ilmajoki.fi/koulut-ja-paivakodit/esiopetus/>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. [Verkkokirja] Tampere: Vastapaino. [Viitattu 25.9.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Gavigan, K., Kurtts, S. & Mimms, M. 2010. Innovative interventions in child and adolescent mental health. Teoksessa: C.L. Norton (toim.) Innovative interventions in child and adolescent mental health. [Verkkokirja]. New York: Routledge. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana Saatavana ProQuest Ebook Central -palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Haapasalo, T., Kirkkopelto, K. & Repo, L. 2019. Mun ja sun juttu: lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Helsinki: Seurakuntien Lapsityön Keskus ry.
- Hakamo, M.-L. 2011. Puhekuplia: Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten keskus.

- Hakulinen, T. & Mäkinen, A. Ei päiväystä. Lukeminen tukee vuorovaikutusta. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Lukukeskus ry. [Viitattu 13.10.2020]. Saatavana: <https://luelapselle.fi/lukeminen-tukee-vuorovaikutusta/>
- Harmanen, M. 2019. Sujuva lukutaito on kaiken oppimisen perusta: ja vaarassa rapautua. [Verkkoartikkeli]. Helsinki: Elinkeinoelämän keskusliitto. [Viitattu 14.1.2021]. Saatavana: <https://ek.fi/ajankohtaista/uutiset/minna-harmanen-sujuva-lukutaito-on-kaiken-oppimisen-perusta-ja-vaarassa-rapautua/>
- Harviainen, J. T., Meriläinen, M. & Tossavainen, T. 2013. Pelikasvattajan käsikirja. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Mediakasvatus- ja kuvaohjelmakeskus. [Viitattu 13.1.2021]. Saatavana: <https://pelikasvatus.fi/pelikasvattajankasikirja.pdf>
- Heikkilä-Haluttunen, P. 2010. Minttu, Jason ja Peikonhäntä: lasten kuvakirjoja kipeistä aiheista. Helsinki: Avain.
- Heikkilä-Haluttunen, P. 2015. Lue lapselle!: Opas lastenkirjallisuuskasvatukseen. Jyväskylä: Atena.
- Heinimaa, E. 2001. Kuvakirjat lapsen ja aikuisen maailmassa. Teoksessa: M. Suojala & M. Karjalainen (toim.) Avaa lastenkirja!: Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. Helsinki: Lasten keskus, 145–163.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huttu, T. & Heikkinen, K. 2017. Pää edellä: Miten tuet lapsesi aivojen kehitystä. Helsinki: WSOY.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittely Suomessa. 2012. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). [Viitattu 15.1.2021]. Saatavana: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Häkkinen, P. 2019. Älylaitteet oppimisen välineinä: Teknologia voi tukea ajattelun kehittämistä ja vuorovaikutusta. Teoksessa: S. Kosola, M. Moisala & P. Ruokonieni (toim.) Lapset, nuoret ja älylaitteet: Taiten tasapainoon. Helsinki: Duodecim, 91–102.
- Ilmajoen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. 18.3.2020. [Verkkojulkaisu]. Ilmajoki: Kasvatus- ja opetuslautakunta. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://ilmajoki.fi/wp-content/uploads/2020/01/ilmajoki-varhaiskasvatussuunnitelma.pdf>
- Ilmajoen päiväkodit ja eskarit. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://ilmajoki.fi/koulut-ja-paivakodit/varhaiskasvatus/paivakodit-ja-perhepaivahoito/>
- Innostamme lapsia ja nuoria lukemaan. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 22.1.2021]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/innostamme-lapsia-ja-nuoria-lukemaan>

Jalovaara, E. 2009. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Tampere: Mediapinta.

JIK ky. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kurikka: JIK ky. [Viitattu 16.2.2021]. Saatavana: https://www.jikky.fi/jik_ky

Kananen, J. 2015. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas: Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta. [Verkkokirja]. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana Booky-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karasma, K. & Suvilehto, P. 2014. Ihmejuttuja ja tavattomia tarinoita: Lasten- ja nuortenkirjallisuuden maailma. Helsinki: Avain.

Karlsson, L. 2014. Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karlsson, L. Ei päiväystä. Sadutuksen teoriasta. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Lapset kertovat ja toimivat. [Viitattu 5.10.2020]. Saatavana: <https://lapsetkertovat.org/toimintamme/sadutus/sadutus-teoria/>

Kerrot minulle – Kuuntelen: puheterapiaesite. Ei päiväystä. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Puheterapeuttiliitto ry. [Viitattu 12.10.2020]. Saatavana: https://puheterapeuttiliitto.fi/wp-content/uploads/2018/06/Puheterapeuttiliitto_esite_web.pdf

Koski, M. 2000. Kuvakirjojen aihepiirit aakkosissa: Valikoimaluettelo. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Koski, M. 2003. Kuvakirjojen aihepiirit aakkosissa: Valikoimaluettelo 2. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Koski, M. 2005. Kuvakirjojen aihepiirit aakkosissa: Valikoimaluettelo 3. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Koskimaa, R. & Lahdenperä, L. 2017. Lastenkirjallisuuden digitalisoituminen. [Verkkolehtiartikkeli]. Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain (3), 74–93. [Viitattu 12.10.2020]. Saatavana: <https://doi.org/10.30665/av.66382>

Kuvakirjat. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Finto: Suomalainen asiasanasto ja ontologiapalvelu. [Viitattu 22.9.2020]. Saatavana: <http://finto.fi/ykl/fi/page/85.2>

Känkänen, P. 2006. Taidelähtöiset työmenetelmät lastensuojelussa. Teoksessa H. Forsberg, A. Ritala-Koskinen & M. Törrönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö: kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 129–148.

- Lahtinen, A. 2008. Kirjallisuus psyykkisenä voimavarana: Resilience-käsitteen soveltaminen kirjallisuuden lukemiseen. [Verkkolehtiartikkeli]. Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja, 39 (3), 164–172. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana Elektra-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Lapsi ja läheisen kuolema. 2019. [Verkkosivu]. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 19.1.2021]. Saatavana: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/lapsi-ja-laheisen-kuolema/>
- Lapsiperheiden sosiaalipalvelut. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ilmajoki: Ilmajoen kunta. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://ilmajoki.fi/hyvinvointi-sosiaali-terveys/lapsiperheet/lapsiperheiden-sosiaalipalvelut/>
- Lehtonen, U. 1988. Aihepiirit aakkosissa: Valikoimaluettelo lasten kuva- ja tietokirjoista aihepiireittäin. Helsinki: Kirjastopalvelu.
- Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro, J. 2017. [Verkkojulkaisu]. Lukutaito luodaan yhdessä: Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos. [Viitattu 2.10.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7292-9>
- Lerkkanen, M.-L. 2020. Kehittyvä luku- ja kirjoitustaito. Teoksessa: E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-Kustannus, 183–202.
- Linnainmaa, T. 2008. Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa S. Mäki & T. Linnainmaa (toim.) Hoivasanat: Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim, 11–33.
- Lukens, R.J. 2007. A critical handbook of children's literature. 8. p. Boston: Pearson A & B.
- Luomaniemi, K., Lepola, J. & Salmela, T. 2010. Tarinoiden lukeminen lasten ymmärtämis- ja oppimisvalmiuksien tukena. Teoksessa: R. Korhonen, M.-L. Rönkkö & J. Aerila (toim.) Pienet oppimassa: kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Turku: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos, Rauman yksikkö, 1–16.
- Materiaalipankki. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Tampere: Lastenkirjainstituutti. [Viitattu 1.5.2020]. Saatavana: <https://lastenkirjainstituutti.fi/muut-palvelut/opettajille/materiaalipankki>
- Mitä lukisin? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Järvenpää: Järvenpään kaupunginkirjasto. [Viitattu 1.5.2020]. Saatavana: https://www.jarvenpaa.fi/--Kirjaluetelot--/sivu.tmpl?sivu_id=5394
- MLL Ilmajoki Ry. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ilmajoki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Ilmajoen yhdistys. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://ilmajoki.mll.fi/>

- Moisala, M. & Lonka, K. 2019. Älylaitteet ja aivojen kehitys: Aivot kehittyvät vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Teoksessa: S. Kosola, M. Moisala & P. Ruokoniemi (toim.) Lapset, nuoret ja älylaitteet: Taiten tasapainoon. Helsinki: Duodecim, 8–21.
- Mäki, S. & Arvola, P. 2009a. Satu kantaa lasta: opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 1. Helsinki: Duodecim.
- Mäki, S. & Arvola, P. 2009b. Tarina tukee lasta: opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Helsinki: Duodecim.
- Mäki, S. & Kinnunen, P. 2008. Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa S. Mäki & T. Linnainmaa (toim.) Hoivasanat: Opas kirjallisuusterapiaan. Helsinki: Duodecim, 34–76.
- Mäkijärvi, L. 2014. Kahden kodin lapset: Miten tuen lasta vanhempien avioerossa. Jyväskylä: Docendo.
- Määttä, S., Koivula, M., Huttunen, K., Paananen, M., Närhi, V., Savolainen, H. & Laakso, M. 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa: Tilannekartoitus. [Verkkokirja]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 7.10.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>
- Nagalingam, D. 2012. Lastenkirjojen teemat entistä vakavampia. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Yleisradio, uutiset. [Viitattu 9.10.2020]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-6337531>
- Niemelä, S. & Kääriäinen, A. 2008. Millan isä ja äiti eroavat: miten lasta voi auttaa vanhempien erotessa. Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto.
- Niemitalo-Haapola, E., Haapala, S. & Ukkola, S. 2020. Lasten kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nikolajeva, M. & Scott, C. 2006. How Picturebooks Work. New York: Routledge.
- Nikolajeva, M. 2016. Bilderbokens pusselbitar. Lund: Studenlitteratur.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 1., uud. p. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 2.10.2020]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2015. Ihmisen psykologinen kehitys. 5., uud. p. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Opinnäytetyön toteuttaminen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Rovaniemi: Lapin ammattikorkeakoulu. [Viitattu 4.5.2020]. Saatavana: <https://www.lapinamk.fi/fi/Opiskelijalle/Opinto-opas.-AMK-tutkinto/Opinnaytetyoohje/Opinnaytetyon-toteuttaminen#>

- Opinnäytetyöopas. 2017. [Verkkojulkaisu]. Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK). [Viitattu 10.9.2020]. Saatavana: https://www.hamk.fi/wp-content/uploads/2018/06/HAMK_opinn%C3%A4ytety%C3%B6opas.pdf
- Perheessä lukeminen. 2020. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus/Lukuliike [Viitattu 14.1.2021]. Saatavana: <https://lukuliike.fi/wp-content/uploads/2020/11/Kotilukeminen-fin-v3.pdf>
- Perhekeskus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ilmajoki: JIK ky. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://www.jikky.fi/palvelut/perhekeskus>
- Piha, E., Saukonoja, T. & Virolainen, N. 2006. Emman kirja surusta: realistisesti kuolemaa käsittelevä lastenkirja. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. Sosiaali- ja terveysalan yksikkö, sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 1.5.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:stadia-1164279347-8>
- Plenge, Vagn. 2004. Warm books from warm countries. Teoksessa: K. Kolu, M. Korhonen & K. Torkki (toim) Monikulttuurisuus ja lasten kirjallisuuskasvatus. Helsinki: Tammi. 28–33.
- Pojjula, S. 2016. Lapsi ja kriisi: Selviytymisen tukeminen. 3. uud. p. Helsinki: Kirjapaja.
- Pound, L. 2006. How children learn. [Verkkokirja] London: Practical Pre-School Books. [Viitattu 2.10.2020]. Saatavana ProQuest Ebook Central -palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Pruuki, N. & Sinkkonen, J. 2017. Lapsi ja ero: eväitä eteenpäin. Helsinki: Kirjapaja.
- Puheterapiapalvelut. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen puheterapeuttiliitto ry. [Viitattu 13.10.2020]. Saatavana: <https://puheterapeuttiliitto.fi/puheterapia/puheterapiapalvelut/>
- Rastas, A. 2013. Johdanto: Kirjoja kaikille lapsille!. Teoksessa: A. Rastas (toim) Kaikille lapsille: Lastenkirjallisuus liikkuvassa, monikulttuurisessa maailmassa. [Verkkokirja]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 1–19. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Ruotsalainen, M. 16.5.2019. Miksette ymmärrä minua! :Lapsen kielihäiriö voi ilmetä turhautumisena. [Verkkoartikkeli]. Helsinki: Tehy-lehti. [Viitattu 12.10.2020]. Saatavana: <https://www.tehylehti.fi/fi/terveys/miksette-ymmarra-minua-lapsen-kielihairio-voi-ilmeta-turhautumisena>
- Räsänen, J. 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut: Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Järvenpää: Julkiviestintä.
- Saaranen-Kauppinen, A., Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 4.5.2020]. Saatavana: <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön: Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. [Verkkojulkaisu]. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. [Viitattu 10.9.2020]. Saatavana: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>
- Sellman, J. & Tykkyläinen, T. 2017. Puheterapia: Vuorovaikutus muutoksen välineenä. Tampere: Vastapaino.
- Smolander, S. 2020. Monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen kasvaminen. Teoksessa: E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-Kustannus, 337–359.
- Sosionomi (AMK) -koulutuksesta valmistuneen osaamisalueet eli kompetenssit. 2016. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. [Viitattu 22.1.2021]. Saatavana: <https://www.diak.fi/opiskelu/opiskelijan-polku/opintojen-suorittaminen/arviointi/osaamisvaatimukset-sosionomi/#63951c74>
- Suojala, M. 2007. Kasvua kirjan kanssa: Lukeminen ja riittäminen alle kolmivuotiaan kehitystä tukemassa. Teoksessa: S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Elämysten alkupuolilla: Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Helsinki: Finn Lectura, 64–72.
- Suojala, M. 2009. Lastenkirjallisuus kielen ja kuvittelukyvyn laajentajana. Teoksessa: I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. [Verkkokirja]. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), 40–44. [Viitattu 2.10.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085414>
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Ei päivystä. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Kirjastot.fi -sivusto. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: <https://tilastot.kirjastot.fi/?orgs=17&years=2019&stats=1%2C33%2C100%2C101%2C104%2C107%2C108%2C109%2C110%2C111%2C112%2C115%2C183#results>
- Suvanto, A & Ukkola, S. 2020. Lastenkirjallisuus alle kouluikäisen lapsen kielenkehityksen tukena. Teoksessa: E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-Kustannus, 271–290.
- Suvilehto, P. 2020. Oi ihana satu: Lasten ja nuorten kirjallisuusterapia. Helsinki: Avain.
- Tervetuloa kirjallisuuden pariin! Ei päivystä. [Verkkosivu]. Suomen kirjallisuusterapiayhdistys. [Viitattu 1.10.2020]. Saatavana: <https://kirjallisuusterapia.net/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Tutkimusetiikan eurooppalaiset käytännöt ja ohjeistus. 2020. [Verkkojulkaisu]. Berliini: All European Academies. [Viitattu 15.1.2021]. Saatavana: https://allea.org/wp-content/uploads/2020/08/Finnish_European_Code_of_Conduct_digital-final.pdf

- Veteläinen, N. 2011. Leo-nalle ja iloton isä: sadut vaikeista asioista kertomassa. [Verkkojulkaisu]. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan yksikkö, sosionomin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. [Viitattu 4.5.2020]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011113016460>
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. [Verkkokirja]. Jyväskylä: PS-kustannus. [Viitattu 4.2.2021]. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Voimaantumisen. 18.9.2020. [Verkkosivu]. Espoo: Kehitysvammaliitto. [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: <https://verneri.net/yleis/voimaantuminen>
- Voimavaralähtöiset menetelmät. 26.6.2020. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). [Viitattu 30.9.2020]. Saatavana: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/aitiys_ja_lastenneuvola/voimavaralahtoiset_menetelmat
- Välimaa, T. & Haapala, S. 2020. Kuuntelutaidot. Teoksessa: E. Niemitalo-Haapola, S. Haapala & S. Ukkola (toim.) Lapsen kielenkehitys: Vuorovaikutuksen, leikin ja luovuuden merkitys. Jyväskylä: PS-Kustannus, 37–57.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Liite 2. Webropol-kysely

Liite 3. Kuvakirjoja aiheittain

Liite 1. Teemahaastattelun runko**Haastattelukysymykset:****Taustatiedot:**

Miten pitkään työskennellyt kirjastotyössä/lastenkirjastotyössä

Teemahaastattelun toteutus:

Haastattelija: _____

Ajankohta: _____

Kesto: _____

Teemat:

- Kuvakirjojen lukeminen/lainaaminen, onko muuttunut työuran aikana? Miten?
- Kuvakirjojen saavutettavuus ammattilaisen/asiakkaan näkökulmasta (=aiheen mukaisten kirjojen löytäminen hyllystä)
- Minkä aihepiirin kuvakirjoja asiakkaat henkilökunnalta kysyvät?
 - Ovatko kysymykset kuvakirjojen aiheista lisääntyneet vuosien varrella? Kiinnitetäänkö aiheisiin enemmän huomiota nykypäivänä?
- Millaisia aiheita kuvakirjoissa nykypäivänä mielestäsi käsitellään? Onko ne muuttuneet vuosien varrella?
 - Millaisista aiheista on mielestäsi runsaasti kuvakirjoja? Millaisista aiheista toivoisit enemmän? Miten erilaiset aihepiirit näkyvät hankintapäätöksissä? Tuuleeko kuvakirjoista hankintapyyntöjä koskien jotain tiettyä aihetta?
 - Millaiseksi koet kuvakirjojen hankittavuuden, onko eri aiheiden kuvakirjoja helposti saatavilla? Kiinnitetäänkö hankinnoissa huomiota aiheisiin, vai hankitaanko ne muilla perusteilla?

Liite 2. Webropol-kysely

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kuvakirjojen käyttö lasten kanssa työskennellessä

1. Oletko käyttänyt kuvakirjoja apuvälineenä työskennellessäsi lasten kanssa?

- Kyllä
 Ei

2.

Miten ja millaisissa tilanteissa olet käyttänyt kuvakirjoja työssäsi?

3.

Millaisissa tilanteissa voisit ajatella käyttäväsi kuvakirjoja apuvälineenä?

4.

Mitä arkielämän aiheita käsitteleviä kuvakirjoja koet tarvitsevasi työssäsi (voit valita useita vaihtoehtoja)

- Perhe-elämä
- Päivähoito
- Vanhemmat
- Isovanhemmat
- Sisarukset/sisarkateus
- Ystävyys/kaveritaidot
- Vuodenajat/juhlapäivät
- Harrastukset
- Ruokailu
- Liikennetaidot
- Nukkumaanmeno
- Muuta, mitä?

5. Mitä tunteita käsitteleviä kuvakirjoja koet tarvitsevasi työssäsi (voit valita useita vaihtoehtoja)

- Tunnetaidot
- Kiukku/viha
- Uhma
- Rohkeus
- Suru/kuolema
- Pelko
- Mustasukkaisuus/kateus
- Anteeksipyyttäminen/-antaminen
- Rauhoittuminen
- Ylivilkkaus
- Arkuus
- Kiltteys
- Jännittäminen
- Rakastuminen
- Muuta, mitä?

6. Mitä erilaisia suhteita käsitteleviä kuvakirjoja koet tarvitsevasi työssäsi (voit valita useita vaihtoehtoja)

- Erilaiset perheet
- Seksuaalisuus
- Suvaitsevaisuus/kulttuurit
- Eroaminen
- Sukupuoliroolit
- Riitely
- Muuta, mitä?

7. Mitä oppimista käsitteleviä kuvakirjoja koet tarvitsevasi työssäsi (voit valita useita vaihtoehtoja)

- Päivähoidon aloittaminen
- Koulun aloittaminen
- Uuden asian oppiminen
- Siisteyskasvatus
- Itsenäistyminen
- Muuta, mitä?

8.

Mitä muita aiheita käsitteleviä kuvakirjoja koet tarvitsevasi työssäsi (voit valita useita vaihtoehtoja)

- Sairastuminen
- Läheisen sairastuminen
- Psyykkiset sairaudet
- Vammaisuus
- Erilaisuus
- Kiusaaminen
- Traumaattiset kokemukset
- Adoptio
- Fyysinen koskemattomuus
- Muuta, mitä?

9. Millaista yhteistyötä toivoisit kirjaston kanssa?

10. Millä alueella työskentelet?

- Lapsiperheiden sosiaalipalvelut
- Perhekeskus
- Pienluokat
- Erityisopetus
- Varhaiskasvatus/esiopetus
- Järjestöt

[Tietosuojaseloste \(SeAMK Webropol\)](#)

Liite 3. Kuvakirjoja aiheittain

Kuvakirjoja aiheittain:

Arkielämä/perhe-elämä

Anderson, Lena: Pikku siilin salaisuus
 Appelgren, Tove: Vesta-Linnea ja kaverit
 Bergström, Gunilla: Mikko Mallikas –sarja
 Gehm, Franziska: Mahdottomat aikuiset
 Jäntti, Riikka: Pikku hiiri –sarja
 Känkänen, Juhani: Hyvää huomenta, Apo Apponen
 Lindgren, Astrid: Lotta, Janne ja Minnamanna
 Louhi, Kristiina: Tomppa -sarja
 Mickwitz, Camilla: Emilia ja Onni
 Nuotio, Anna: Veikko ja Veikko
 Parvela, Timo: Anna ja Antti –sarja
 Ruohonen, Hannamari: Kaisan ja Oskarin lempikirja
 Rönns, Christel: Perin erikoinen muna
 Scharenberg, Lucy: Tänään ei riidellä
 Simon, André: Matti sanoo ei
 Vanhatalo, Pauliina: Nipistäjä-Kerttu

Wolde, Gunilla: Sanna ja pölynimuri

Päivähoito/päivähoidon aloittaminen

Kirkkopelto, Katri: Oona ja Eetu : päivä hoidossa
 Kruusval, Catarina: lida ja pehmot päiväkodissa
 Kuutti, Maria: Onni ja Aada päiväkodissa
 Melling, David: Huuko menee päiväkotiin
 Nilsson Thore, Maria: Kolmikko –sarja
 Rahikka, Kerttu: Elsa ja Lauri riehuvat
 Salmi, Veera: Päiväkoti Heippakamu –sarja
 Stephens, Helen: Sanni päiväkodissa
 Sundström, Josefina: Tam-Tam menee päiväkotiin
 Willis, Jeanne: Puuma menee päiväkotiin
 Willis, Jeanne: Pyton menee päiväkotiin
 Wolde, Gunilla: Sanna menee päiväkotiin
 Wolde, Gunilla: Sannan päiväkoti

Koulu/eskari

Bergström, Gunilla: Mikko Mallikas menee kouluun
 Clarke, Jane: Pikku Ritari menee kouluun
 Gliori, Debi: Pikkupöllön suuri päivä

Helander, Seija: Hirvuinen sanahiiri
 Higgins, Ryan T: Kavereita ei saa syödä!
 Hirvonen, Elina: Prinsessa Rämäpää ja vessasanat
 Hirvonen, Hannu: Sadan asteen eskarikuume
 Kanto, Anneli: Veera Virtanen ja esikoulu
 Kirkkopelto, Katri: Hirvuista koulupäivää, hirviö
 Korolainen, Tuula: Kuono kohti koulua
 Rönn, Åsa: Pekka Töpöhäntä menee kouluun
 Scotton, Rob: Matti-Katti
 Stewart, Amber: Esikon iso askel
 Teutori: Miina ja Manu esikoulussa
 Venho, Johanna: Otto loikkaa ojan yli : kertomus koulun alkamisesta
 Whybrow, Ian: Salla menee kouluun

Vanhemmat

Alexander, Claire: Päivän paras hetki
 Ballesteros, Carles: Osaako isäsi karjua?
 Chapman, Jane: Iso niin kuin sinä!
 Friester, Paul: Missä äiti on, Parku-Pöllö?
 Gliori, Debi: Kultra pieni
 Harjanne, Maikki: Minttu –sarja

Hart, Owen: Olet aina yhtä rakas
 Hest, Amy: Oletko varma, äitikarhu?
 Hubery, Julia: Paras isä
 Jäntti, Riikka: Pikku hiiri –sarja
 Laajarinne, Jukka: Isä vaihtaa vapaalle
 Lobel, Gill: Maailman paras isi
 Nilsson, Ulf: Kun olimme yksin maailmassa
 Nopola, Tiina: Rauhallinen Erkki
 Nuotio, Eppu: Metsäretki
 O'Byrne, Nicola: Missä meidän koti on, Isäkarhu?
 Palm, Linda: Alli siivoaa
 Reittu, Ninka: Sinä olet superrakas
 Tapola, Katri: Pumpulibussi ajaa ohi
 Tapola, Katri: Siinä sinä olet
 Tiitinen, Esko-Pekka: Pienenpieni
 Vanhatalo, Pauliina: Nipistäjä-Kerttu

Isovanhemmat

Aho, Tuulia: Kadonnut onni
 Baumbach, Martina: Mummin muisti oikkuilee
 Jarman, Julia: Vanha kunnan leijonavaari
 Känkänen, Juhani: Hyvältä näyttää, Apo Apponen

McKee, David: Elmeri ja Eetu-pappa
 Oram, Hiawyn: Matkalla vaarin luokse
 Pelliccioni, Sanna: Onni-poika menee mummolaan
 Reuterstrand, Siri: Emppu yökylässä
 Sundvall, Viveca: Mimmi ja varavaari
 Willis, Jeanne: Koiravaari yllättää

Sisarukset/sisarkateus

Alborough, Jez: Miro ja uusi veli
 Bedford, David: Sinusta tulee isosisko
 Bedford, David: Sinusta tulee isovelii
 Burningham, John: Milloin vauva tulee?
 Frensborg, Maria: Minä ja uusi vauva
 Huet-Gomez, Christelle: Rakastan sinua, pikkusisko!
 Kanto, Anneli: Viisi villiä Virtasta –sarja
 Langreuter, Jutta: Kaverit kaikesta huolimatta
 Leblanc, Catherine: Kun minusta tuli isovelii
 Lindgren, Barbro: Röh röh, Pekka
 Louhi, Kristiina: Tomppa ja Piimänakki
 McAllister, Angela: Rakastan sinua, pikku Eelis
 Rekola, Teija: Eetu ja ruma Rusina
 Reuterstrand, Siri: Emppu ja vauva

Rieckhoff, Sibylle: Ellasta tulee isosisko
 Robberecht, Thierry: Tyttö, joka tahtoi takaisin äidin vatsaan
 Scharenberg, Lucy: Tänään ei riidellä!
 Stern, Uta Charlotte: Äiti kuuluu minulle!

Eroaminen

Cole, Babette: Avioerotus
 Endres, Brigitte: Niilon uusi perhe
 Eyen, Cécile: Pikkusuden kaksi kotia
 Juholla on kaksi kotia : puhutaan avioerosta lapsen kanssa
 Katajavuori, Riina: Kaksi kotia
 Närhi, Kati: Alpi Kevätkuono ja kadonnut ystävä
 Rinnevuori, Esko: Pasiin kaksi kotia
 Tonteri, Maisa: Okko Oravan kaksi pesää
 Vainio, Pirkko: Sippo ja satakieli
 Walsh, Melanie: Minulla on kaksi kotia
 Weninger, Brigitte: Nähdään taas, isä

Erilaiset perheet

Birck, Jan: Sara ja Takku ja särkynyt sydän
 Brooks, Felicity: Monen sortin perheet

Hailu, Azeb: Punakorvan kaksi kotia : maahanmuuttajalapsi si-
jaisperheessä (Eepos)

Harainen, Pirkko: Emma ja erilainen perhe

Juurikainen, Outi: Äidin uusi kaveri

Kangas, Terhi: Helgan ja Helmerin viikonloppuveli

Katajavuori, Riina: Meidän pihan perhesoppa

Kummu, Essi: Häätanssit

Liikala, Elise: Melkoinen myräkkä

Lindeberg, Minna: Aimo ja Unto

Mander, Sanna: Avain hukassa

Pelliccioni, Sanna: Meidän piti lähteä

Pyry, Noora: Vauvapullaa (Eepos)

Rosavaara, Katriina: Villiina ja isosiskopakkaus

Sundström, Mikaela: Linnea ja Äiti Enkeli

Adoptio

Hovatta, Outi: Pupujuuttu ja muita vauvasatuja

Katajavuori, Riina: Meidän pihan perhesoppa

Klaavuniemi, Leena: Maailman ihanin vauva! (Eepos)

Koivisto, Sesse: Ville Villisian tarina

Lapintie, Tarja: Kiveen kätkeyty linna

Majaluoma, Markus: Haikaroiden vauva

Peterson, Hans: Kuinka Peter ja Anna saivat kodin

Ross, Tony: Lievästi ärsyttävä norsu

Rönns, Christel: Helmi saa kodin

Sandwall-Bergström, Martha: Lastenkodin tyttö

Schultz, Göran: Me olemme Bu-Ran ja Seo-Ran Koreasta (Ee-
pos)

Willis, Jeanne: Veera-vuohen vekara

Virtanen, Leena: Xing –kirjasarja

Ystävät/ystävyyys

Appelgren, Tove: Vesta-Linnea ja kaverit

Chiew, Suzanne: Mäyrä ja suuri seikkailu

Flood, Ciara: Täydellinen eväsretki

Flygare, Ingrid: Putti ja uusi ystävä

Gavin, Ciara: Lumikon uusi ystävä

Horáček, Petr: Paras paikka maailmassa

Joyce, Melanie: Parhaat ystävät

Kirkkopelto, Katri: Molli ja maan ääri

Nygård, Marjo: Lumi ja Lunni : pieni kirja ystävydestä

Pinkwater, Daniel: Karhu ja pupu

Prasadam-Halls, Smriti: Ystävistä parhain

Reuterstrand, Siri: Empun uusi ystävä

Scheffler, Axel: Uusi ystävä

Schomburg, Andrea: Erilaiset ystävät

Smallman, Steve: Lisää soppaa, herra susi?

Velthuijs, Max: Sammakko löytää ystävän

Wilson, Karma: Kalle-karhu sairastuu

Wilson, Karma: Kalle-karhun uusi ystävä

Vuori, Julia: Sieni ja ystävyiden voima

Uuden asian opettelu

Eriksson, Eva: Helmi ajaa pyörällä

Garhamn, Anna-Karin: Ruu osaa pyöräillä

Jakobs, Günther: Ring ring : rohkeasti pyörän selkään!

Kanto, Anneli: Vilma Virtanen ja uimataito

Karsikas, Ilja: Sintti Silmusuu tahtoo oppia lukemaan (Eepos)

Katajavuori, Riina: Pentti ja kitara

Niskanen, Vuokko: Lauri oppi lukemaan! (Eepos)

Nopola, Tiina: Siiri löytää simpukan

Rentta, Sharon: Simo oppii ajamaan

Schneider, Liane: Laura pyöräilee

Stewart, Amber: Vähä vähältä

Tickle, Jack: Varo vähän, leppäkerttu!

Weninger, Brigitte: Oppiminen on hauskaa

Nukkuminen

Appelgren, Tove: Nukuhan jo, Vesta-Linnea

Averiss, Corrinne: Ystävykset yökylässä

Bergström, Gunilla: Mikko Mallikas on oikukas

Chapman, Jane: Ei nukuta yhtään!

Eriksson, Eva: Julia on väsynyt

Flood, Ciara: Sängyssäni on mursu!

Freedman, Claire: Maailman ihanin iltahetki

Gliori, Debi: Pikkupöllö ei saa unta

Hart, Owen: En saa unta!

Haughton, Chris: Unen aika

John, Jory: Pää tyynyyn!

Kirkkopelto, Katri: Oona ja Eetu : ei nukuta!

Knister: Joko nukuttaa, Niilo?

Kunnas, Mauri: Hurjan hauska unikirja

Kurttila, Minna: Nukkumatti ja yötön yö

Lindman, Mervi: Urhea pikku Memmuli

Majaluoma, Markus: Hulda kulta, luetaan iltasatu!

McLean, Danielle: Maailman ihanin iltahali

Mongredien, Sue: Pörrin ja vaarin iltapuuhat

Pétigny, Aline de: Milla ei tahdo nukkua

Scotton, Rob: Onni ja uneton yö

Wilson, Karma: Kalle-Karhu jatkaa uniaan

Siisteys/siisteyskasvatus

Bellinda: Helmeri-nallen pottapulma

Brown, Ken: Mutaturkki pitää lystiä

Crabtree, Sally: Saparon perhe siivoaa

Daynes, Katie: Tutki! Pottaa

Kempter, Christa: Herra Jänis ja rouva Karhu

Korolainen, Tuula: Kissa Killi ja Sottapytty

Lambert, Sandrine: Nyt siivotaan, Sauli

Landström, Olof: Buu ja Bää siivoavat

Lindman, Mervi: Peppe potalla

McPhillips, Sam: Minun pottakirjani : pottaharjoittelun palkinnoksi kunnon aplodit!

Nopola, Tiina: Siiri ja sotkuinen Kerttu

Palm, Linda: Alli siivoaa

Pétigny, Aline de: Saulin vihreä potta

Pinnington, Andrea: Piraatti-Paten potta : pottaharjoittelua pojille

Pinnington, Andrea: Prinsessa Paulan potta : pottaharjoittelua tytöille

Porter, Jen: Siivotaan!

Pourret, Gérard: Pyllypyyhin

Reid, Camilla: Viivin vessajuttu : hassunhauska puuhailtava pottaharjoittelukirja

Ross, Tony: Tahdon pottani!

Wolde, Gunilla: Teemu siivoaa

Itsenäistyminen

Waddell, Martin: Makeita unia, pikku karhu!

Brown, Margaret Wise: Kapu Karvakorva : koira jota ei kukaan määrällyt

Emmett, Jonathan: Myyrä tahtoo kuun

Kontio, Tomi: Koira nimeltään Kissa

Bright, Rachel: Ihan itse, sanoi susi

Harjanne, Maikki: Minttu ihan itse (Eepos)

Ruokailu

Cole, Babette: Lady Lupiinin käytösopas

Duncan Edwards, Pamela: Muuli oppii tapoja

Eriksson, Eva: Julia syö kaiken

Havukainen, Aino: Veeran keittiöpuuhat

Hytönen, Ville: Beppe ja mausteyllätys

Kunnas, Mikko: Pöytä koreaksi, Noksu
 Majaluoma, Markus: Suu auki, Hulda, Pottusammakko tulee!
 Savisaari, Aira: Niilo leipoo
 Stewart, Amber: Rohkea myyrä
 Wilson, Karma: Kalle-karhu tahtoo lisää

Liikennetaidot

Dale, Penny: Dinojen pelastuspartio
 Depken, Kristen L: Martin autokoulu
 Eskola, Tiina: Liikennekirja
 Havukainen, Aino: Veera ja menopelit
 Kopietz, Gerit: Lasten liikennekirja
 Koskimies, Pirkko: Pupu Tupuna matkalla kaupunkiin
 Martti lainvalvojana
 Niiranen, Laura: Kurvisen perheen liikennekirja
 Teutori: Miina ja Manu pyöriävät

Harrastaminen

Harjanne, Maikki: Minttu harrastaa
 Koskimies, Pirkko: Pupu Tupuna : monessa mukana
 Koskimies, Pirkko: Pupu Tupuna : Pupulassa harrastetaan
 Kunnas, Mauri: Herra Hakkarainen harrastaa

Nopola, Tiina: Rauhallinen Erkki harrastaa
 Parvela, Timo: Hilma ja hyvä harrastus
 Teutori: Miinan ja Manun harrastuksia

Pelaaminen/ruutuaika/sosiaalinen media

Jüngling, Christine: Vähän aikaa vielä!
 Kivelä, Malin: Pixonin pojat ja TV:n kotoisa kajo (Eepos)
 Pelliccioni, Sanna: Onni-poika tykkää pelata
 Willis, Jeanne: #Kultakutri

Vuodenajat

Beskow, Elsa: Vuosisatu
 Brown, Margaret Wise: Pajunkissa
 Butler, M. Christina: Siilin kevätretki
 Butler, M. Christina: Siilin mainio päivä
 Butler, M. Christina: Siilin sadepäivä
 Butler, M. Christina: Siilin talvipäivä
 Erfving, Emilia: Kasa
 Harjanne, Maikki: Mintun luontokirja
 Helander, Seija: Tauno ja Nelli kesäleirillä
 Hest, Amy: Oletko varma, äitikarhu?

Hill, Eric: Puppe ja pääsiäispupu
 Hypén, Tuuli: Veikka ja talvi
 Jäntti, Riikka: Pikku hiiren puolukkamatka
 Kanto, Anneli: Vilma Virtanen virpomassa
 Känkänen, Juhani: Aurinko paistaa, Apo Apponen!
 Känkänen, Juhani: Joulu on jo ovella, Apo Apponen
 Louhi, Kristiina: Tomppa ja kummaa
 Majaluoma, Markus: Isä, lähdetään sieneen!
 Marshall, Natalie: Elviira ja vuodenajat
 Melling, David: Huuko ja linnunpoikaset
 Niemelä, Reetta: Kimalaisen postitoimisto
 Nordqvist, Sven: Viiru puijaa Pesosta
 Pelliccioni, Sanna: Onni-poika ja parvekeviidakko
 Pelliccioni, Sanna: Onni-pojan talviseikkailu
 Rudebjer, Lars: Miira ja kettu
 Smallman, Steve: Karhu saa kaverin
 Suhonen, Paola: Talviseikkailu Lapissa
 Tiitinen, Esko-Pekka: Pienenpieni
 Toivola, Ritva: Hilpeä uimaretki
 Wieslander, Jujja: Mimmi Lehmä kaipaa kesää
 Wilson, Karma: Kalle-Karhu jatkaa uniaan
 Wolf, Tony: Metsänväen vuodenajat

Tunnetaidot

Candau, Brittany: Tunteiden kirja
 Francis, Suzanne: Inside out : mielen sopukoissa
 Higginson, Sheila Sweeny: Kiukkupussit
 Kontinen, Satu: Mo-ko-ma-ki! : mi-kä tun-ne?
 Sycamore, Beth: Halitaan!

Kirjasarjat tunnetaidoista:

Georgiou, Melissa: Metsäjengin tarina –sarja
 Kuusela, Anne-Maria: Ympyräiset –sarja
 McDonald, Avril: Jukka Hukka –sarja
 Pöyhönen, Julia: Fanni –tunnetaitosarja

Uhma

Ball, Jacqueline A: Uhmakas Ariel
 Corderoy, Tracey: Ei!
 Jäntti, Riikka: Pikku hiiri, tuuliviiri
 Kanto, Anneli: Kastehelmi Virtanen ja oma tahto
 Mäki, Anna Maria: Manna ja mahaluu
 Pirhonen, Nina: Leo leijona sanoo ei!
 Uusitalo, Riitta: Armin kaverit

Rohkeus

Baker, Danny: Rohkea Sanni Hanhi
 Bates, Ivan: Karhu ja rohkea jänis
 Birck, Bengt: Jojo : pieni koira rohkea kuin karhu
 Genechten, Guido van: Pikku lumiukko
 Hurme, Vuokko: Housuvaaran huvipuisto : huvipuistotietoa hurjastelijoille
 Juusola, Mervi: Kuinka minusta tuli rohkea : opi tunnetaitoja
 Kinnear, Nicola: Joskus täytyy uskaltaa
 Kirkkopelto, Katri: Molli ja kumma
 Korpela, Meri: Peloton peltohiiri
 Kuusela, Anne-Maria: Pelokas Pingviini ylittää itsensä
 Laajarinne, Jukka: Multakutri ja suon salaisuus
 Little, Penny: Urhea pikku pöllö
 McDonald, Avril: Jukka Hukka ja varjohirviö : pelon ja jännityksen kesyttäminen
 Smallman, Steve: Kuka pelkää isoa pahaa pupua?
 Tommola, Anna: Säpsy uhmaa kohtaloa
 Willis, Jeanne: Paikoilla, valmiina, hyppää!

Pelko

Andreae, Giles: Rohkeutta, pikku pingviini!

Baker, Danny: Rohkea Sanni Hanhi
 Bates, Ivan: Karhu ja rohkea jänis
 Bérantas, Benas: Olavi ja pelottava mörköpörkö
 Bright, Paul: Karhuperhe ja hurja myrsky
 Friester, Paul: Parku-Pöllö ei päästä ketään sisään
 Frölander-Ulf, Lena: Minä, Muru ja metsä
 Haiko, Nina: Mörön unisukat
 Henriksson, Karin: Oikeasti vaarallista
 Isto, Sanna: Tyyppi ja muriseva mörkö
 Jakobs, Günther: Kaakatikvaak : uiminen on kivaa!
 Kanto, Anneli: Paavo Virtanen ja pimeys
 Kettunen, Satu: Mörköjuhlat
 Kostet, Jenna: Ilon Milli ja pelon Mölli
 McDonald, Avril: Jukka Hukka ja varjohirviö : pelon ja jännityksen kesyttäminen
 Milbourne, Anna: En (hirveästi) pelkää pimeää
 Moost, Nele: Kaikki rohkeita!, tai, Jokainen pelkää pikkuisen
 Nilsson, Ulf: Ypöyksin näyttämöllä
 Pere, Tuula: Kauheat käärmeet
 Scharenberg, Lucy: Nyt lähdetään mörköjahtiin!
 Smallman, Steve: Pupu, karhu ja iso karvahirvitys
 Velthuijs, Max: Sammakkoa pelottaa

Suru/kuolema

Airik, Enna: Haavemaa
 Bourguignon, Laurence: Vanha elefantti
 Chichester Clark, Emma: Koirien taivas
 Franzon, Päivi: Surusaappaat
 Härmälä, Anna: Suruposki
 Jalonen, Riitta: Tyttö ja naakkapuu
 Kiema, Pirja: Kun pupusisko kuoli
 Korolainen, Tuula: Kissaenkeli muuttaa taivaaseen
 Koskinen, Juha-Pekka: Hallava hevonen
 McDonald, Avril: Jukka Hukka ja Iso Hukka : menetyksestä ja surusta selviäminen
 Mörö, Mari: Surunappi
 Nilsson, Ulf: Leikitään hautajaisia
 Parvela, Timo: Tuleeko vaari vielä takaisin?
 Pelliccioni, Sanna: Muistan sinua rakkaudella
 Robberecht, Thierry: Eeva kadonneiden siskojen maassa
 Saler, Karin: He, jotka jäävät jäljelle
 Sandelin, Annika: Silkkiapinan nauru
 Sinikoski, Aki-Pekka: Kuun valossa
 Teckentrup, Britta: Muistojen puu
 Thun, Margareta: Enkelimuksu

Velthuijs, Max: Sammakko ja linnunlaulu

Mustasukkaisuus/kateus

Appelgren, Tove: Vesta-Linnea mieli mustana
 Benjamin, A. H: Hiiri, myyrä ja tähdenlento
 Child, Lauren: Nämä juhlat ovat oikeasti MINUN
 Fearnley, Jan: Keskellä on hyvä olla
 Flygare, Ingrid: Putti ja uusi ystävä
 Kanto, Anneli: Perttu Virtanen ja kauhea kateus
 Kuusela, Anne-Maria: Koala Karhu haluaa olla paras
 Känkänen, Juhani: Ilo irti, Apo Apponen!
 Lindenbaum, Pija: Pikku-Litti ja lempparieno
 Lohi, Tiina-Liisa: Niila ja punaiset saappaat
 Moost, Nele: Prinsessa olen minä! : tarina mustasukkaisuudesta
 Nopola, Tiina: Siiri ja sotkuinen Kerttu
 Scheffler, Axel: Uusi ystävä

Kiusaaminen

Bagge, Tapani: Rohkea pikku auto
 Dunbar, Polly: Nuuni haukkaa

Güettler, Kalle: Ei! sanoj pieni hirviö
 Kanto, Anneli: Veera Virtanen ja esikoulu
 Kanto, Anneli: Veera Virtanen ja kiusaaja
 Kaskinen, Anna-Mari: Liian raskas reppu : kuinka selvisin kiusaamisesta
 Korolainen, Tuula: Kuningatar lida Iso (Eepos)
 McDonald, Avril: Jukka Hukka ja kirjava takki : ystävällisyys ja toisten huomioiminen
 Parvela, Timo: Anna ja Antti : kiusankappale
 Schopf, Sylvia: Ollaanko kuitenkin kavereita?
 Smallman, Steve: Kuka pelkää isoa pahaa pupua?
 Tolle, Eckhart: Miltonin salaisuus : kertomus läsnäolon voimasta
 Willis, Jeanne: Pukkien pikku pila
 Zöller, Elisabeth: Ninni uskaltaa!

Anteeksipyyttäminen/-antaminen

Dunbar, Polly: Nuuni haukkaa
 Hirst, Daisy: Ei käy päinsä, Antero!
 Kuusela, Anne-Maria: Räyhä Ravun kiukkupuuska
 Landa, Norbert: Anteeksi!
 Lestelä, Johanna: Tuikun tärkeä tehtävä

Lindenbaum, Pija: Henna hiipii piiloon
 Rankin, Laura: Roosin pikku valhe
 Rieckhoff, Sibylle: Miten olisi anteeksi!
 Timms, Barry: Saanko anteeksi?
 Weigelt, Udo: En se minä ollut!

Rauhoittuminen

Kuusela, Anne-Maria: Pomppu Bansku ylikierroksilla
 McDonald, Avril: Jukka Hukka ja lohikäärmevauva : rauhoittumisen harjoittelu
 Pöyhönen, Julia: Fanni ja levoton liikeri : rauhoittumisen taitojen harjoittelu
 Rahikka, Kerttu: Elsa ja Lauri riehuvat
 Underwood, Deborah: Ihan hiljaa
 Venho, Johanna: Ollaan kotona, eli, Kuinka kuunnellaan hiljaisuutta

Ylivilkkaus

Desmond, Jenni: Seepra joka oli liian vikkellä
 Graham, Bob: Riehakas koira
 Kuusela, Anne-Maria: Pomppu Bansku ylikierroksilla

Künzler-Behncke, Rosemarie: Vauhdikas Rasmus
 Nopola, Tiina: Siiri ja hurja Hunskeili
 Rahikka, Kerttu: Elsa ja Lauri riehuvat
 Salmi, Veera: Hung ja pantteripako
 Valkama, Samuli: Kaisa Lipposen ihmeellinen matka

Arkuus/ujous

Bright, Rachel: Kyllä, sanoi koala
 Buckingham, Matt: Arkajalka Artturi
 Chiew, Suzanne: Ei syytä huoleen, Turo
 Güettler, Kalle: Ei! sanoi pieni hirviö
 Harjanne, Maikki: Santtu ja ihana lina
 Jarman, Julia: Kaksi ujoa pandaa
 Kanto, Anneli: Vilma Virtanen ja uimataito
 Kanto, Anneli: Vilma Virtanen virpomassa
 Kinnear, Nicola: Joskus täytyy uskaltaa
 Koppens, Judith: Hiiri uskaltaa
 Kuusela, Anne-Maria: Pelokas Pingviini ylittää itsensä
 Maijala, Marika: Suden hetki
 Nopola, Tiina: Rauhallinen Erkki
 Parker, Danny: Laskuvarjo
 Rix, Jamie: Pukki Arkajalka

Salmi, Veera: Pablo ja heiluvat hampaat
 Watt, Mélanie: Aaro, arka orava

Kiltteys/ystävällisyys/avuliaisuus

Cushman, Jean: Me autamme äitiä
 Donaldson, Julia: Tyylikäs jättiläinen
 Flood, Ciara: Karhun uudet naapurit
 Jackson, Kathryn: Luiseva puiseva leijona
 Koskimies, Pirkko: Avulias Pupu Tupuna
 Kuusela, Anne-Maria: Puspus Pusukala tahtoo leikkiin
 McDonald, Avril: Jukka Hukka ja kirjava takki : ystävällisyys ja toisten huomioiminen
 Pétigny, Aline de: Milla oppii jakamaan lelunsa
 Robberecht, Thierry: Paavo on reilu kaveri
 Rönn, Åsa: Pekka Töpöhäntä : uskalla olla kiltti
 Smallman, Steve: Lisää soppaa, herra susi?
 Weninger, Brigitte: Pallo kuuluu kaikille
 Weston, Carrie: Boris telttaretkellä
 Wind, Anneka: Vernerivaari pulassa

Jännittäminen

Aittokoski, Metsämarja: Pikkulin syntymäpäivä

Bourgeois, Paulette: Franklinin jännittävä päivä (Eepos)

Kallioniemi, Tuula: Neljä muskeliisoturia

Kekkonen, Helmi: Nurinkurin Anna

McDonald, Avril: Jukka Hukka ja varjohirviö : pelon ja jännityksen kesyttäminen

O'Byrne, Nicola: Missä meidän koti on, Isäkarhu?

Pelliccioni, Sanna: Onni-poika, jännittäviä aikoja

Pöyhönen, Julia: Fanni ja liian jännittävä yö : pelkojen voittamisen harjoittelu

Rankin, Joan: Turremurren jännä päivä

Venho, Johanna: Kaksi päätä ja kahdeksan jalkaa

Rakastuminen/rakkaus

Birck, Jan: Sara ja Takku ja särkynyt sydän

Emmett, Jonathan: Rakastan sinua aina

Genechten, Guido van: Riku ja Anni

Gliori, Debi: Kultra pieni

Hart, Owen: Olet aina yhtä rakas

Jalonen, Riitta: Aatos ja Sofia

Jalonen, Riitta: Aatos ja Sofian sorsapuisto

Knister: Lupaus on lupaus

Leblanc, Catherine: Rakastatko minua jos..

McBratney, Sam: Arvaa kuinka paljon sinua rakastan

Miler, Zdenek: Myyrä puhemiehenä

Palmi, Jyrki: Kille Kirahvi rakastuu

Pere, Tuula: Timo Taskurapu rakastuu

Salzano, Tammi: Rakastan sinua, pikkuinen!

Sperring, Mark: Olet rakas isänalle

Velthuijs, Max: Rakastunut sammakko

Willis, Jeanne: Äiti, rakastatko minua?

Riitely

Appelgren, Tove: Vesta-Linnea mieli mustana

Dunbar, Polly: Kaunis Helmi

Fischer, Ulrike: Kuka saa päättää?

Hirst, Daisy: Ei käy päinsä, Antero!

Kempter, Christa: Herra Jänis ja rouva Karhu riidoissa

Kirkkopelto, Katri: Piki ja pöljä päivä

Kirves, Jenni: Tervetuloa Rauhalaan

Kontiokari, Marja: Nelli ja Osku : leijona yökylässä

Langreuter, Jutta: Kaverit kaikesta huolimatta

Lindenbaum, Pija: Henna hiipii piiloon

Moost, Nele: Kaikki riidoissa! : mutta pian sovitaan taas

Parvela, Timo: Anna ja Antti : kiusankappale

Pere, Tuula: Muurien välissä

Ruohonen, Hannamari: Kadonnut äitini

Salmi, Anna: Kallistuva talo

Scharenberg, Lucy: Tänään ei riidellä!

Timms, Barry: Saanko anteeksi?

White, Kathryn: Hassu pähkinäjahti

Seksuaalisuus

Alex, Marlee: Meille tulee vauva (Eepos)

Braun, Gisela: Suuri ei ja pieni ei (Eepos)

Cole, Babette: Kun äiti muni

Cole, Babette: Tukkaa hassuissa paikoissa

Cole, Babette: Äiti ja elämän salaisuudet

Huikko, Eeva: Vauva tulee valtakuntaan (Eepos)

Janosch: Äiti, mistä lapset tulevat?

Kallio, Maaret: Onnikujan kaverukset ja pomppiva massu (Eepos)

Møller, Liller: Näin tehdään lapsia (Eepos)

Pyyry, Noora: Vauvapullaa (Eepos)

Sukupuoliroolit

Harainen, Pirkko: Rohkeasti vaan, Empo

Kanto, Anneli: Paavo Virtanen ja tyttöjen tavarat

Kreeke, Keanne van de: Kartta minuun

Lindenbaum, Pija: Kenta ja barbiet

Surojegin, Nora: Pikkupöllö

Walton, Jessica: Olen ystäväsi aina : tarina rohkeudesta ja rakkaudesta

Willis, Jeanne: Kroko mekossa

Wolde, Gunilla: Teemu ja Maija

Fyysinen koskemattomuus

Abedi, Isabel: Enni Possunen sanoo en!, eli, Ei vieraiden mukaan saa lähteä kukaan

Airik, Enna: Korppipäinen mies

Cacciatore, Raisa: Pipunan ikioma napa

Güettler, Kalle: Ei! sanoi pieni hirviö

Laiho, Saara: Urhea Pikku-Nalle (Eepos)

Vento, Sari: Peikönhäntä (Eepos)

Suvaitsevaisuus/kulttuurit

Blomérus, Helena: Minne matka, Yökettu?

Butterfield, Moira: Meidän maailmamme : lasten elämää eri maissa

Donaldson, Julia: Krinit ja krunat

Härmälä, Anna: Sinä et kuulu tänne, Beiron

Katajavuori, Riina: Mennään jo naapuriin

Korolainen, Tuula: Sara ja kadonneet sateet

McKee, David: Elmeri ja Roosa

Pelliccioni, Sanna: Onni-poika saa uuden ystävän

Saxon, Victoria: Ainoa laatuaan

Erilaisuus

Bergström, Gunilla: Mikko Mallikas ja sisukas muurahainen

Bolliger, Max: Mitä joulukuusi on?

Desbordes, Astrid: Oliver ja outo vieras

Genechten, Guudo van: Riku

Hailu, Azeb: Punakorvan kaksi kotia : maahanmuuttajalapsi sijaisperheessä (Eepos)

Happonen, Kaisa: Mur, eli karhu

Kontio, Tomi: Koira nimeltään Kissa

Korolainen, Tuula: Sara ja kadonneet sateet

Kulmala, Marianne: Rufus, spesiaali lapsi (Eepos)

Larchez, Michèle: Ystäväni Aapo, jolla on autismi (Eepos)

McKee, David: Elmeri ja outo eläin

Mickwitz, Camilla: Jason muuttaa maasta

Nousiainen, Inka: Olematon Olga

Onkeli, Kreetta: Poika joka menetti muistinsa

Robbins, Rose: Minä ja minun siskoni

Robbins, Rose: Puhuminen ei ole minun juttuni!

Shields, Gillian: Kaunis pikkuveli

Vierula, Hertta: Hännänkääntötempu

Vammaisuus

Autio, Anita: Mimmi ja Petteri-Pyörätuoli : ystävykset tunturilla (Eepos)

Autio, Anita: Mimmi ja Petteri-Pyörätuoli kaupunkiviidakossa (Eepos)

Bell, Niina: Leppäkerttu ilman pilkkuja

Heinonen, Sirkka-Liisa: Mykkä tytär

Lindgren, Astrid: Hämäränmaassa

Liukko-Sundström, Heljä: Olli ja Dolli : tarina ystävyyydestä

Lucado, Max: Ontuva lammas

Mickwitz, Camilla: Hei

Newth, Philip: Rullen seikkailu

Syynimaa, Jussi: Poika ja variksenpoika (Eepos)

Willis, Jeanne: Myyrän auringonnousu

Willis, Jeanne: Susanna nauraa

Wänblad, Mats: Pikkusiipi (Eepos)

Psyykkiset sairaudet

Appelgren, Tove: Vesta-Linnea kuunvalossa

Erämaja, Anja: Hilu, Hippu ja äiti valtava

Karsikas, Ilja: Amos ja sumupuu

Olkinuora, Susanna: Veli Rusakko (Eepos)

Sirola, Martti: Poika joka asui tynnyrissä

Tahvanainen, Sanna: Silva ja teeastiasto joka otti jalat alleen
(Eepos)

Sairastuminen

Civardi, Anne: Pikku potilas

Evilampi, Mia: Lähde lentoon, liris : kertomus HIV:istä lapsille
(Eepos)

Havukainen, Aino: Veera lääkärissä

Hest, Amy: Sami sairastaa

Lempinen, Katariina: Ketunpoika ja suuri varjo

Louhi, Kristiina: Tomppa ja tohtori Korva

Majaluoma, Markus: Sairaani siisti kipsi!

Reuterstrand, Siri: Emppu käy lääkärissä

Stenberg, Birgitta: Perttu sairaalassa

Tomi, Ilona: Suden lahja

Weston, Carrie: Boris sairastuu

Wilson, Karma: Kalle-karhu sairastuu

Vuori, Julia: Tapiiri ja Hunaja : sillä aikaa kotona

Läheisen sairastuminen

Airik, Enna: Haavemaa

Appelgren, Tove: Vesta-Linnea kuunvalossa

Baumbach, Martina: Mummin muisti oikkuilee

Heikkinen, Riitta-Liisa: Mummin muisti karkuteillä

Hudson, Charlotte: Äiti tulee pian

Jarman, Julia: Vanha kunnan leijonavaari

Karsikas, Ilja: Amos ja sumupuu

Langston, Laura: Mummin mehevä omenapiirakka

Mörö, Mari: Surunappi

Tahvanainen, Sanna: Silva ja teeastiasto joka otti jalat alleen
(Eepos)

Valtiala, Nalle: Jonna ja ihmepuu

Sota

Helander, Seija: Tauno ja Nelli evakkomatalla

Leo, Veronica: Oravan silmät

Pelliccioni, Sanna: Meidän piti lähteä

Pere, Tuula: Vadelmanpunainen

Wikland, Ilon: Pitkä, pitkä matka

Eksyminen

Eden, Marie: Eksyksissä : "Eikä olla!"

Gliori, Debi: Takaisin kotiin

Jakobs, Günther: Ketunpoika kiipelissä

Lindenbaum, Pija: Henna ja harmaat sudet

Pfister, Marcus: Sateenkaarikala löytää kotiin

Reittu, Ninka: Kaikki järjestyy!

Reuterstrand, Siri: Emppu eksyksissä

Richards, Caroline: Pikkukarhun matka kotiin : lempeä kertomus kotiin löytämisestä

Watson, Jane Werner: Nalle Nokikämmen